

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เรียบเรียง นำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2555)

1.1 หลักการ

1.2 จุดหมาย

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 สาระการเรียนรู้

1.5 การจัดการเรียนรู้

1.6 การเรียนรู้แบบทางไกล

1.7 การเรียนรู้แบบชั้นเรียน

1.8 ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

1.9 โครงสร้างหลักสูตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษา

นอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.10 รายละเอียดคำอธิบายรายวิชา พท 21001

2. ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

2.2 หลักการสอนภาษาไทย

3. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

3.3 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

3.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

3.5 บทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

4. ทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 4.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 4.2 ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง
 - 4.4 เศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของหมอประเวศ วะสี
 - 4.5 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
5. คู่มือการเรียนรู้
 - 5.1 ความหมายของคู่มือ
 - 5.2 องค์ประกอบของคู่มือ
 - 5.3 การประเมินผลด้านประสิทธิภาพของคู่มือ
6. คู่มือการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยการเรียนรู้แบบโมเดลซิปปาร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 6.1 ความหมาย
 - 6.2 องค์ประกอบ
 - 6.3 ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือ
7. การคิดวิเคราะห์
 - 7.1 ความหมายการคิดวิเคราะห์
 - 7.2 องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์
 - 7.3 กระบวนการคิดวิเคราะห์
 - 7.4 ลักษณะของการคิดวิเคราะห์
 - 7.5 ประโยชน์การคิดวิเคราะห์
 - 7.6 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์
 - 7.7 เครื่องมือการวัดและประเมินผลการคิดวิเคราะห์
8. ความรับผิดชอบ
 - 8.2 ประเภทความรับผิดชอบ
 - 8.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ
 - 8.4 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ
 - 8.5 การปลูกฝังความรับผิดชอบ
 - 8.6 เครื่องมือประเมินผลความรับผิดชอบ

9. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 9.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 9.2 ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี
 - 9.3 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 9.4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอนแบบโมเดลชิปปา
 - 10.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2555)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมมีการบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม ศิลธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้ว่า การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจให้มีคุณธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของ ผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร

1. หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ ดังนี้

- 1) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคล ชุมชน และสังคม
- 2) ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
- 4) ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดหมายดังต่อไปนี้

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
- 2) มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 3) มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- 4) มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 5) มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนายึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 6) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึง แหล่งเรียนรู้ และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ

3. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับประถมศึกษา 2) ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอน แต่ทั้งนี้ต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษา อย่างน้อย 1 ภาคเรียน

4. สารการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 5 สารการเรียนรู้ และ 18 มาตรฐานการ-
เรียนรู้ ดังนี้

4.1 สารทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 1.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการใช้แหล่ง เรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการจัดการ ความรู้

มาตรฐานที่ 1.4 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการคิดเป็น

มาตรฐานที่ 1.5 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการวิจัย อย่างง่าย

4.2 สารความรู้พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา และการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4.3 สารการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 3.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพ มองเห็นช่องทาง และตัดสินใจประกอบอาชีพได้ตามความต้องการ และศักยภาพของตนเอง

4.4 สารทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 4.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการดูแล ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.3 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะและสุนทรียภาพ

4.5 สารการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

มาตรฐานที่ 5.2 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสืบทอดศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐานที่ 5.3 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ เพื่อความสงบสุขของสังคม

มาตรฐานที่ 5.4 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของหลักการ พัฒนา และสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน/สังคม

หมายเหตุ สารการเรียนรู้ความรู้พื้นฐาน มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร ซึ่งภาษาในมาตรฐานนี้ หมายถึง ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

5. การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” และยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนแต่ละคนมีธรรมชาติที่แตกต่างกัน ทั้งด้านวัย วุฒิภาวะ ความถนัด ความสนใจ วิธีการเรียนรู้ ตลอดจนมีการดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้อง

ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามธรรมชาติ เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ และเรียนรู้อย่างมีความสุข

5.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแนะแนว นับว่าเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญ สถานศึกษาต้องจัดบริการแนะแนว เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพราะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายควรจะได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีเรียน กศน. ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกเรียนได้ และจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจบหลักสูตร การศึกษา การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ การเทียบโอนผลการเรียน ที่ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียน หรือนำประสบการณ์ มาขอเทียบโอนความรู้ตามหลักสูตรฯ และเรียนเพิ่มเติมบางสาระที่ไม่สามารถเทียบโอนได้ สถานศึกษาจะต้องจัดบริการแนะแนวให้กับกลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจแต่เริ่มต้น เพื่อเขาจะได้ตัดสินใจเลือกเรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การรับสมัครผู้เรียน และการตรวจสอบหลักฐานการศึกษา นับว่า สถานศึกษาจะต้องตรวจสอบหลักฐานการสมัครให้ถูกต้องครบถ้วน เช่น การกรอกใบสมัครเป็นนักศึกษา กศน. วุฒิการศึกษา สำเนาทะเบียนบ้านผู้สมัครที่มีชื่อบิดามารดา บัตรประจำตัวประชาชน ใบเปลี่ยนชื่อ – ชื่อสกุล หรือใบทะเบียนสมรส ใบหย่า รูปถ่ายหน้าตรงไม่สวมแว่นตาและไม่สวมหมวก เป็นต้น เมื่อตรวจสอบหลักฐานและใบสมัครเป็นนักศึกษา กศน. ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้กรอกใบลงทะเบียนเรียน การลงทะเบียนเรียนนั้น นักศึกษาต้องยื่นขอลงทะเบียนเรียนตามสาระรายวิชาที่สถานศึกษาเปิดสอนและตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดให้ลงทะเบียนได้ตามวันเวลาที่กำหนด

ระดับประถมศึกษา ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละ 12–14 หน่วยกิต

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละ 14–16 หน่วยกิต

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละ 18–20

หน่วยกิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษาที่เปิดให้ลงทะเบียน

ขั้นตอนที่ 3 การปฐมนิเทศ และการวางแผนการเรียน นับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากสำหรับผู้เรียน สถานศึกษาต้องชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับวิธีเรียน กศน. การวัดผลและประเมินผล ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียน ได้เลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตามความต้องการ สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการทำงานของผู้เรียน เช่น การเรียนแบบพบกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน และการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ ซึ่งการเรียนรู้ตามรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว ในแต่ละรายวิชา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรืออาจเลือกการเรียนหลาย ๆ รูปแบบได้ตามความต้องการและความเหมาะสมของผู้เรียน ที่ผู้เรียนคิดว่าจะทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวิธีการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 4 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายสำคัญเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรหรือนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน โดยตรง และนำไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นรวมทั้งการนำไปใช้ในการพิจารณาตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 การวัดและประเมินผลการเรียน

4.1.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรายวิชา

4.1.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.1.3 การประเมินคุณธรรม

4.2 การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ

สถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบการประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา รวมทั้งจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสถานศึกษาให้ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน

สรุปได้ว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบกำหนดไว้ โดยครูผู้สอนจะต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญา “คิดเป็น” และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งนักศึกษาทุกคนสามารถ

เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามความถนัด ความสนใจ วิธีการเรียนรู้ ตลอดจนมีการดำเนินชีวิต โดยอาศัยทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเองอย่างมีความสุข

5.2 วิธีเรียน กศน.

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยึดหลักการ ดังนี้

1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2) พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551

3) หลักปรัชญา “คิดเป็น” วิธีเรียน กศน. เป็นวิธีเรียนที่ผู้เรียน ต้องฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ในสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระในแต่ละรายวิชา รวมทั้งการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามสภาพความพร้อมพร้อมและความต้องการของผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร พร้อมทั้งมีการให้บริการแนะแนวหรือระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ด้วยการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำและร่วมกับผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน ซึ่งวิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังที่กล่าวมาแล้วเรียกว่า “วิธีเรียน กศน.” ซึ่งสามารถจัดการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ โดยพิจารณาจากปัจจัย ดังต่อไปนี้

- 1) ความพร้อม ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน
- 2) ความพร้อมในการบริหารจัดการของสถานศึกษา
- 3) ความพร้อมและศักยภาพของครูผู้สอน
- 4) ความยากง่ายของเนื้อหาวิชา

วิธีเรียน กศน. ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน ซึ่งการเรียนรู้แต่ละรูปแบบมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

5.2.1 การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม

การเรียนรู้แบบพบกลุ่มเป็นการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้เรียนมาพบกันโดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้มีการอภิปราย แลกเปลี่ยน

เรียนรู้และหาข้อสรุปร่วมกัน ทุกสัปดาห์ครูจะต้องจัดให้มีการพบกลุ่มอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

หลักการในการจัดการเรียนรู้แบบพบกลุ่ม มีดังนี้

- 1) จัดพบกลุ่มในรายวิชาที่ยากปานกลาง
- 2) เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับครู
- 3) ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้า เป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม และ

การทำโครงการ

4) จัดกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดแทรกกระบวนการ “คิดเป็น” ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ในแต่ละรายวิชาที่เชื่อมโยงสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและอาจสอนเพิ่มเติมในบางเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องการ

5) มีการทดสอบย่อย (QUIZ)

6) จัดพบกลุ่มอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบพบกลุ่ม มีดังนี้

1) การนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้า ครูให้ผู้เรียนนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหรืองานกลุ่ม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายจากการพบกลุ่มสัปดาห์ที่ที่ผ่านมา ครูจะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ครูและผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน

2) การจัดการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ ครูจัดการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ที่ได้วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนไว้ โดยครูจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติมความรู้ในเนื้อหาสาระที่สำคัญ ที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจและต้องการจะเรียนรู้ โดยครูสอนเพิ่มเติมบางเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องการ หรือจัดสอนเสริมนอกเหนือจากเวลาพบกลุ่ม ในเนื้อหาวิชาที่ยาก ที่ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ เช่น รายวิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3) การนำเสนอโครงการหรืองานที่ไปค้นคว้า โดยให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดและความก้าวหน้าในการทำโครงการต่อกลุ่มใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนคนอื่นและครูช่วยกันวิเคราะห์ ชักถาม ให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการต่อยอดหรือพัฒนาความคิดและนำไปสู่การพัฒนาโครงการในสัปดาห์ต่อไป การนำเสนอโครงการดังกล่าวจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องทุกครั้งที่พบกลุ่มจนสิ้นสุดภาคเรียน

4) การสอบย่อย (QUIZ) เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ โดยครูและสถานศึกษาเป็นผู้จัดทำข้อสอบย่อย ในลักษณะ ถาม – ตอบ (QUIZ) ให้ผู้เรียนตอบคำถามสั้น ๆ ในลักษณะสรุปความคิดรวบยอด ที่เป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชานั้น ๆ ของผู้เรียนเอง

5) การฝึกกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” ให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อ เช่น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ข่าวจากหนังสือพิมพ์ บทความที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหารายวิชาที่กำลังเรียน ครูจะทำหน้าที่เป็น ผู้กระตุ้น เสริมแรง ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้ผู้เรียนทุกคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตลอดช่วงเวลาพบกลุ่ม โดยครูตั้งประเด็นคำถามปลายเปิดให้ผู้เรียนได้ร่วมคิด ร่วมอภิปรายเพื่อหาคำตอบ และพยายามเชื่อมโยงเรื่องที่เรียนรู้จากรายวิชานั้นเข้าสู่วิถีชีวิตของผู้เรียนได้มองเห็นประโยชน์จากการพบกลุ่ม

6) ฝึกให้ผู้เรียนแสดงออก เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตจริงได้ เช่น การนำเสนองานประกอบการใช้สื่อ การฝึกพูดในโอกาสต่าง ๆ การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง การฟังและจับประเด็นสำคัญ การพูดและการเขียนเพื่อสรุปใจความสำคัญ

7) การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง คือ การที่ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดและนัดหมายการทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างสัปดาห์ รวมทั้งเรื่อง que ผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ตามแผนการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ และครูจะต้องกำหนดตัวผู้เรียนที่จะมานำเสนองานต่อกลุ่มในสัปดาห์ต่อไป และกำหนดการทำกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนคนอื่น ๆ ด้วย

8) การติดตามและช่วยเหลือผู้เรียน ครูติดตามช่วยเหลือผู้เรียน เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษาในการเรียน ครูอาจใช้วิธี “เพื่อนช่วยเพื่อน” คือให้เพื่อน หรือกลุ่มเพื่อนของผู้เรียน คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำคำปรึกษาในการเรียน

5.2.2 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนกำหนดแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับรายวิชาที่ลงทะเบียน โดยระบุขั้นตอนการเรียนรู้ตั้งแต่ต้นจนจบ และมีครูเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำในการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ และแหล่งการเรียนรู้

1) ลักษณะของผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

- 2) สมัครงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบังคับ
- 3) ผู้เรียนเป็นแหล่งข้อมูล คือ สามารถบอกได้ว่าตนเองจะเรียนเรื่องอะไร มีทักษะและข้อมูลอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมายได้ บอกวิธีการรวบรวมข้อมูลได้ บอกวิธีการประเมินผลการเรียนได้ รู้ถึงความสามารถของตนเอง ตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และเป็นผู้เรียนรู้ที่ดี
- 4) รู้ “วิธีการที่จะเรียน” คือรู้ขั้นตอนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ว่าจะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้างจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้
- 5) มีความคิดเชิงบวก มีแรงจูงใจ และสามารถเรียนแบบร่วมมือกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น
- 6) มีระบบการเรียน รู้จักประยุกต์การเรียน และสนุกกับการเรียน
- 7) มีการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและความสำเร็จ มีการประเมินผลเอง และเข้าใจถึงศักยภาพของตนเอง
- 8) มีความพยายามหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อหาคำตอบ รู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้กับสถานการณ์จริง และหาโอกาสในการพัฒนา ค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา
- 9) สามารถแสดงความคิดเห็นและ อภิปรายในกลุ่มเรียนอย่างสร้างสรรค์
- 10) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นสามารถเก็บข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการเรียน

5.2.3 วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

- 1) การวิเคราะห์และกำหนดความต้องการ ผู้เรียนวิเคราะห์และกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ต้องการเรียน
- 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ที่มีความเป็นไปได้และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยศึกษาจุดมุ่งหมายของรายวิชา แล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียน และระบุพฤติกรรมที่คาดหวังหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สามารถวัดได้
- 3) การวางแผนการเรียน ผู้เรียนกำหนดแนวทางในการเรียนของตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชา กำหนดเวลาเรียน คือกำหนดจำนวนชั่วโมง และ

จำนวนครั้ง ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำกิจกรรมกลุ่ม พบครูเพื่อขอคำปรึกษา แนะนำ สอนเสริม และกำหนดเวลาที่สิ้นสุดการเรียนรู้ของตนเอง

4) การเลือกรูปแบบการเรียนรู้ คือผู้เรียน เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้แก่แหล่งวิทยาการ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด วัด สถานีนามัย และสื่อในการเรียน เช่น หนังสือเรียน วีซีดี สื่อคอมพิวเตอร์

5) การกำหนดบทบาทผู้ช่วยเหลือในการเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาสาระ และเกิดทักษะยิ่งขึ้น และประสบผลสำเร็จในการเรียน เช่นมีเพื่อนร่วมเรียน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6) การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน ครูและผู้เรียน ควรร่วมกัน กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผล เช่น กำหนดเครื่องมือวัดผลได้แก่แบบทดสอบต่าง ๆ หรือชิ้นงาน เป็นต้น

5.2.4 การทำสัญญาการเรียนรู้

ในการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปตามเป้าหมาย ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องมีการจัดทำข้อตกลงการเรียนรู้หรือสัญญาการเรียนรู้นี้กับครู เพื่อครูจะได้ทราบความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contact) คือ ข้อตกลงที่ผู้เรียนได้ทำไว้กับครูว่าผู้เรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรในการเรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยผู้เรียนจะเป็นผู้เขียนสัญญาการเรียนรู้ ระบุว่า จะเรียนรู้อะไร จะวัดผลด้วยวิธีใด จะมีหลักฐานการเรียนรู้อะไรบ้าง และผลการเรียนควรเป็นอย่างไร เมื่อเขียนเสร็จแล้วจัดทำสำเนาให้ครู 1 ชุด เพื่อครูจะได้ติดตาม ตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน

ตาราง 1 แสดงแบบฟอร์มของสัญญาการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย	แหล่งวิทยาการ/ วิธีการ	หลักฐาน	การประเมินผล
ระบุว่าผู้เรียนต้องการ เรียนรู้เรื่องอะไรและ ระบุผลสำเร็จของ การเรียนรู้ที่ผู้เรียน ต้องการ	ระบุว่าผู้เรียนจะ เรียนรู้อย่างไร จากแหล่งความรู้ใด	ระบุหลักฐานการ เรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม สามารถนำมาอ้างอิง ได้ โดยเก็บรวบรวม เป็นแฟ้มสะสมงาน	ระบุว่าผู้เรียนจะ สามารถมีผล ของการเรียนรู้ ในระดับใด

6. การเรียนรู้แบบทางไกล

การเรียนรู้แบบทางไกลเป็นการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ โดยผู้เรียนและครูจะสื่อสารทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่อาทิเช่น การเรียนรู้แบบ e – learning

6.1 หลักในการเรียนรู้แบบทางไกล

6.1.1 ผู้เรียนต้องมีหรือสามารถใช้เครื่องมือที่สามารถสื่อสารและใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ

6.1.2 ผู้เรียนต้องมีเวลาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ กับครูตามเวลาที่ได้ตกลงร่วมกันกับครู เช่น Chat room, E – mail, Web board, Blog, face book ฯลฯ

6.1.3 สถานศึกษาและครู มีบทบาทในการจัดเตรียมสื่อทางไกล และอำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แบบทางไกลได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

6.2 วิธีการเรียนรู้แบบทางไกล

6.2.1 การศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบทางไกลจากสื่อต่าง ๆ

6.2.2 การเรียนรู้จากสื่อทางไกลตามที่สถานศึกษากำหนด

6.2.3 การประเมินความรู้ก่อนเรียนคือผู้เรียนประเมินความรู้ของตนเองก่อนเรียน

6.2.4 ศึกษาเนื้อหาสาระจากสื่อต่าง ๆ และส่งงานที่ครูมอบหมายตามกำหนด

6.2.5 การสื่อสารกับครูตามเวลาที่กำหนด เพื่อขอคำแนะนำ คำปรึกษา และนัดหมายการทำกิจกรรมการเรียนรู้

6.2.6 การประเมินความรู้หลังเรียน คือผู้เรียนประเมินความรู้ของตนเองหลังเรียน

7. การเรียนรู้แบบชั้นเรียน

การเรียนรู้แบบชั้นเรียน เป็นการเรียนรู้ในลักษณะแบบห้องเรียน ที่สถานศึกษากำหนดรายวิชา เวลาเรียน และสถานที่ที่เรียนชัดเจน การเรียนรู้แบบชั้นเรียนเหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีเวลามาเข้าชั้นเรียนสม่ำเสมอ

7.1 หลักในการเรียนรู้แบบชั้นเรียน

7.1.1 สถานศึกษากำหนดสถานที่เรียนและตารางเรียนที่เหมาะสม

7.1.2 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์การเรียนรู้แบบชั้นเรียน เกี่ยวกับสถานที่ วัน เวลาที่เรียนและครูผู้รับผิดชอบให้ผู้เรียนทราบอย่างทั่วถึง

7.1.3 สถานศึกษาจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่นเครื่องมือ – อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ และโสตทัศนูปกรณ์ ที่มีคุณภาพ

7.1.4 ผู้เรียนจะต้องมีเวลามาเรียนตามที่กำหนดไว้ในตารางเรียน

7.2 วิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้

7.2.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครู ผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา นั้น ๆ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และฝึกทักษะให้กับผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ชักถาม แสดงความคิดเห็นและลงมือฝึกปฏิบัติจริง และครูควรจัดเวลาในการให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน

7.2.2 การจัดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ เป็นการจัดกระบวนการที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ระหว่างครูกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน เช่นกิจกรรมกลุ่ม การจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม

7.2.3 การจัดให้มีการปรับบทบาทผู้เรียน เช่น การแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย และมอบหมายงานให้ปฏิบัติ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูจะจัดกิจกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง

2) การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

3) การสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู

7.2.4 การติดตาม และช่วยเหลือผู้เรียน เช่นจัดบริการแนะแนว จัดบริการให้คำปรึกษา จัดให้มีผู้ช่วยสอน และการติดตามช่วยเหลือโดยเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน

การเรียนรู้ทั้ง 4 รูปแบบ ดังที่กล่าวข้างต้น สถานศึกษาและผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดว่าในแต่ละรายวิชาจะเรียนรู้แบบใด ซึ่งขึ้นอยู่กับความยากง่ายของเนื้อหาสาระของแต่ละรายวิชานั้นๆ โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้เรียน และขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดสอนเสริมเพื่อเติมเต็มความรู้ให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นสถานศึกษาสามารถออกแบบการเรียนรู้แบบอื่นๆ ได้ตามความต้องการของผู้เรียนและความพร้อมของ

สถานศึกษาแต่ละแห่ง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย, 2553, หน้า 5 - 10)

8. ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

การจัดการศึกษานอกระบบมีปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพื้นฐานของ
ความคิดในการจัดกิจกรรมที่ควรเรียนรู้ทำความเข้าใจ ได้แก่

1. ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เน้นแนวความคิดในเรื่องการ
เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต
พัฒนาสังคม

2. ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์
ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับในความต่างนั้น การพัฒนาคนจึงมุ่ง
ไปที่การพัฒนาเป็นรายบุคคล จึงต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคคลและยอมรับความรู้
และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เน้นความเคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล
การยอมรับผลของการกระทำและการตัดสินใจให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของ
ตนเอง ต่อการกระทำทางสังคม การจัดการศึกษาจึงมุ่งเสริมสร้างพลังในการพัฒนาและ
การตัดสินใจของบุคคล

4. ปรัชญาการศึกษาในกลุ่มปฏิรูปก้าวหน้า (Radicalism) กลุ่มปรัชญานี้เป็นที่
รวมของแนวคิดที่วิพากษ์การศึกษาที่จัดอยู่โดยทั่วไป มุ่งใช้การศึกษาเป็นกลไกของการ
แก้ปัญหาและแสวงหาทางออกในสังคม เช่น กลุ่มที่ปฏิเสธระบบโรงเรียน (Deschooling)
ของอิวาน อิลลิช กลุ่มของเปาโล แฟร์ ที่วิพากษ์การศึกษาซึ่งสะท้อนนัยของการกดขี่
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างมโนสำนึกใหม่ในการเรียนรู้ เป็นต้น

หากจะพิจารณาถึงการศึกษานอกระบบที่จัดในประเทศไทยแล้ว อาจกล่าวได้
ว่าการจัดการศึกษานอกระบบของไทยมีได้ยึดมั่นในหลักปรัชญาใด ปรัชญาหนึ่งโดยตรง
แต่ได้ผสมผสานแนวคิดจากหลักปรัชญาต่าง ๆ เข้ามาในแนวความคิดของการจัด
การศึกษานอกระบบ นอกจากนั้นยังผสมผสานแนวคิดภูมิปัญญาอารยธรรมตะวันออก เข้า
มาเป็นพื้นฐานความคิดจัดการศึกษานอกระบบ แนวความคิดเชิงปรัชญาที่โดดเด่นของ
การศึกษานอกระบบของประเทศไทย คือ แนวคิดเรื่องคิดเป็น ซึ่งเป็นได้ทั้งปรัชญาในตัวเอง
และเป็นความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบของประเทศไทย

8.1 คิดเป็น

โกวิท วรพิพัฒน์ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับ “คิดเป็น” ว่า “บุคคลที่คิดเป็นจะสามารถเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีระบบ บุคคลผู้นี้จะสามารถพิจารณาสาเหตุของปัญหาที่เขากำลังเผชิญอยู่ และสามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เขาจะพิจารณาข้อดีข้อเสียของแต่ละเรื่อง โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัวค่านิยมของตนเอง และสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ ประกอบการพิจารณา”

การ “คิดเป็น” เพื่อแก้ปัญหา คือ มีจุดเริ่มต้นที่ปัญหาแล้วพิจารณาย้อนไต่รตรองถึงข้อมูล 3 ประเภท คือ ข้อมูลด้านตนเอง ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลวิชาการ ต่อจากนั้นก็ลงมือกระทำ ถ้าหากสามารถทำให้ปัญหาหายไป กระบวนการก็ยุติลง แต่ถ้าหากบุคคลยังไม่พอใจแสดงว่ายังมีปัญหาอยู่ บุคคลก็จะเริ่มกระบวนการพิจารณาทางเลือกใหม่อีกครั้ง และกระบวนการนี้ยุติลงเมื่อบุคคลพอใจและมีความสุข

แนวความคิดเรื่องคิดเป็นมีองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงปรัชญา 3 ส่วน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์คือความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้น แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่าและความหมายของความสุขของมนุษย์จึงแตกต่างกัน การแสวงหาความสุขที่แตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคนแต่ละคน การตัดสินใจนั้น จำเป็นจะต้องใช้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ซึ่งโดยหลักการของการคิดเป็น มนุษย์ควรจะใช้ข้อมูลอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ทั้งทางด้านกายภาพ สุขภาพอนามัย ความพร้อมต่าง ๆ ข้อมูลสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมตลอดจนกรอบคุณธรรม จริยธรรม และข้อมูลทางวิชาการ คือ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องคิด ตัดสินใจนั้น ๆ ว่ามีหรือไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้หรือไม่ การใช้ข้อมูลอย่างรอบด้านนี้จะช่วยให้การคิดตัดสินใจเพื่อแสวงหาความสุขของมนุษย์เป็นไปอย่างรอบคอบ เรียกรวมการคิดตัดสินใจนี้ว่า “คิดเป็น” และเป็นความคิดที่มีพลวัต คือ ปรับเปลี่ยนได้เสมอ เมื่อข้อมูลเปลี่ยนแปลงไป เป้าหมายชีวิตเปลี่ยนไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “คิดเป็น” การวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาและดับทุกข์ การคิดอย่างรอบคอบ เพื่อการแก้ปัญหา โดยอาศัยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลวิชาการ

8.2 กระบวนการคิดเป็น

กระบวนการคิดเป็นอาจจำแนกให้เห็นขั้นตอนต่าง ๆ ที่ประกอบกันได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การระบุปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่

ขั้นที่ 2 การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเพื่อทำความเข้าใจปัญหา และสถานการณ์นั้น ๆ โดยจำแนกข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท คือ

ข้อมูลสังคม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวปัญหา สภาพสังคมของแต่ละบุคคล ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนและสังคมทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น

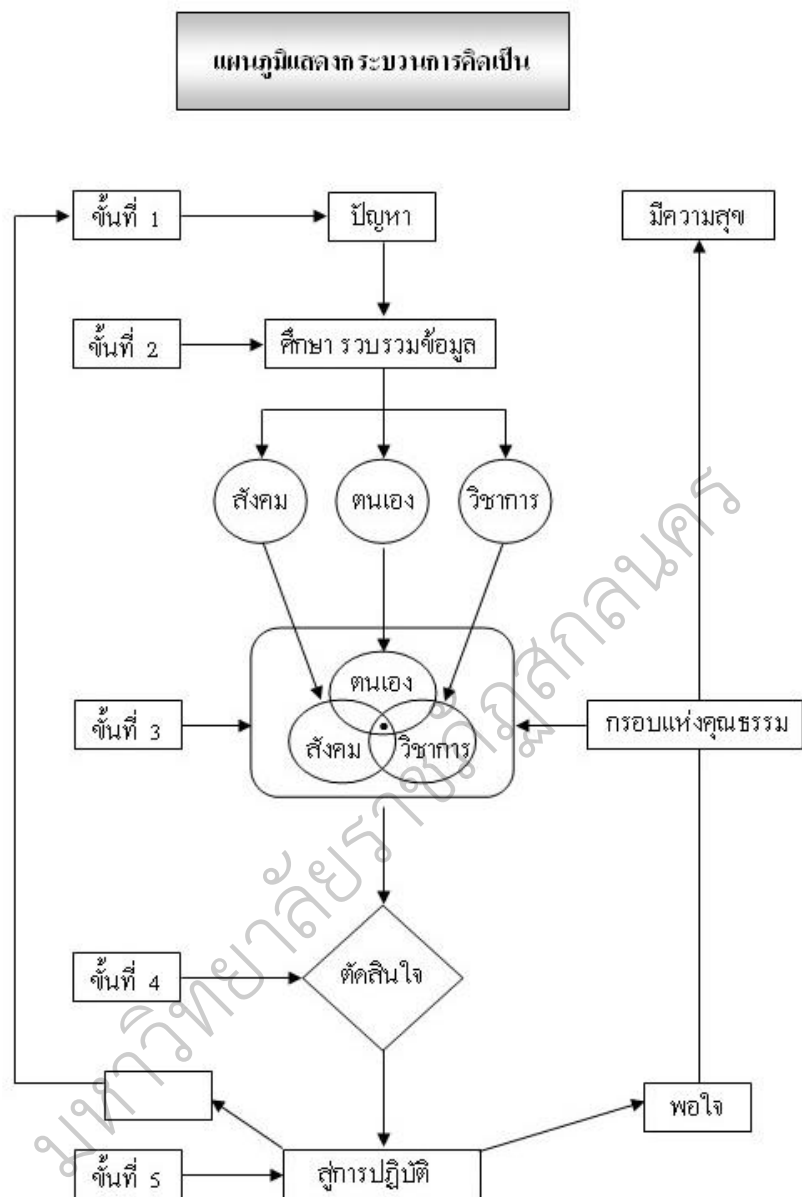
ข้อมูลตนเอง ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินใจ เป็นข้อมูล ทั้งทางด้านกายภาพ ความพร้อมทั้งทางอารมณ์ จิตใจ เป็นต้น

ข้อมูลทางวิชาการ ได้แก่ ข้อมูลด้านความรู้ในเชิงวิชาการที่จะช่วยสนับสนุน ในการคิดการดำเนินงาน

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 ด้าน เข้ามาช่วยในการคิดหาทาง แก้ปัญหภายในกรอบแห่งคุณธรรม ประเด็นเด่นของขั้นตอนนี้คือระดับของการตัดสินใจที่จะแตกต่างกันไปแต่ละคน อันเป็นผลเนื่องมาจากข้อมูลในขั้นที่ 2 ความแตกต่างของการตัดสินใจดังกล่าว มุ่งไปเพื่อความสุขของแต่ละคน

ขั้นที่ 4 การตัดสินใจ เป็นขั้นตอนสำคัญของแต่ละคนในการเลือกวิธีการ หรือทางเลือกในการแก้ปัญหา ขึ้นอยู่กับว่าผลของการตัดสินใจนั้นพอใจหรือไม่ หากไม่พอใจก็ต้องทบทวนใหม่

ขั้นที่ 5 เป็นการปฏิบัติตามสิ่งที่ได้คิดและตัดสินใจแล้ว (สำนักบริหารงาน การศึกษานอกโรงเรียน. 2547, หน้า 31-32)



ภาพประกอบ 2 แผนภูมิกระบวนการคิดเป็น

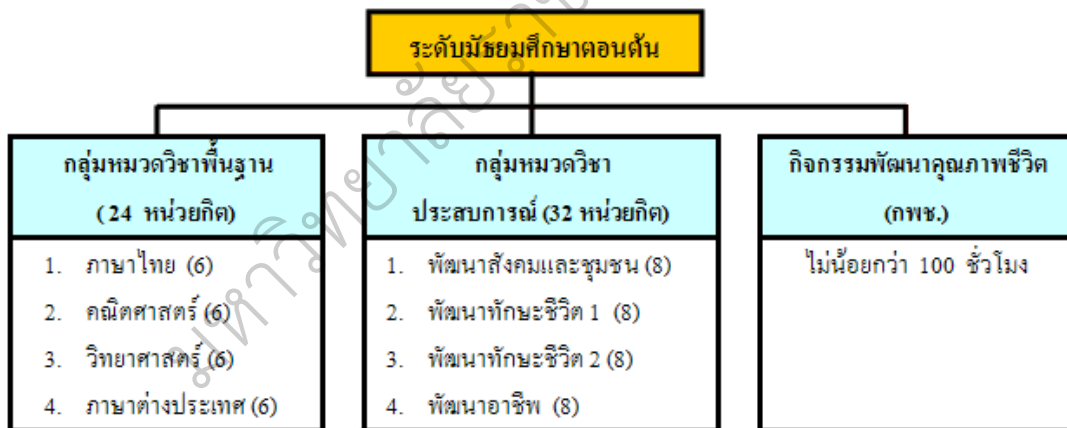
ที่มา : สำนักบริหารงานการศึกษาเอกชนโรงเรียน. 2547, หน้า 31-32

จากแผนภูมิแสดงกระบวนการคิดเป็น สรุปได้ว่าความเชื่อพื้นฐานของการ “คิดเป็น” มาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการความสุข ซึ่งมนุษย์จะมีความสุขเมื่อตัวเอง และสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นซึ่งสามารถทำได้ ดังนี้

- 1) ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม
- 2) ปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเอง
- 3) ปรับปรุงตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมทั้งสองด้านให้ประสมกลมกลืนกัน
- 4) หลีกสังคมและสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

เมื่อเกิดปัญหาขึ้น คนที่คิดเป็น จะใช้กระบวนการแก้ปัญหาด้วยการปรับตัวเอง สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ประสมกลมกลืนกัน โดยอาศัยข้อมูลประกอบการคิด 3 ด้าน คือ ข้อมูลของตนเอง ข้อมูลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลวิชาการ แล้วจึงตัดสินใจ เมื่อตัดสินใจแล้วลงมือปฏิบัติ ดูว่าผลออกมาเป็นอย่างไร ถ้าพอใจก็จะมีความสุข แต่ถ้าไม่พอใจก็หาวิธีใหม่ในการแก้ปัญหาจนกว่าจะพอใจ

9. โครงสร้างหลักสูตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น



ภาพประกอบ 3 แผนภูมิโครงสร้างหลักสูตร

ที่มา : สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. 2547, หน้า 33

กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน

หมวดวิชา ภาษาไทย

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของหมวดวิชาภาษาไทย ประกอบด้วย

สาระที่ 1 การอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

9.1 คำอธิบายรายวิชา พท 21001 ภาษาไทย จำนวน 4 หน่วยกิต ระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น

1) มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

การฟัง การดู

1. สามารถสรุปความ จับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ฟังและดู
2. วิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและจุดประสงค์ของ เรื่องที่ฟังและดู
3. สามารถแสดงทรรศนะและ ความคิดเห็นต่อผู้พูด อย่างมีเหตุผล
4. มีมารยาทในการฟัง และดู

การพูด

1. สามารถพูดนำเสนอความรู้ แสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจ และโน้มน้าวใจ ปฏิเสธเจรจาต่อรองด้วยภาษากริยาท่าทางที่สุภาพ ในโอกาสต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

2. มีมารยาทในการพูด

การอ่าน

1. สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. จับใจความสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน
3. สามารถอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาตนเอง

4. มีมารยาทในการอ่านและนิสัยรักการอ่าน

การเขียน

1. สามารถเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอตามรูปแบบของงานเขียนประเภทต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์
2. สามารถใช้แผนภาพทางความคิด จัดลำดับความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน

3. สามารถแต่งบทร้อยกรองตามความสนใจได้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และลักษณะคำประพันธ์
4. สามารถเขียนสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ได้
5. มีมารยาทในการเขียนและนิสัยรักการเขียน

9.2 หลักการใช้ภาษา

1. รู้และเข้าใจชนิด และหน้าที่ของคำ พยางค์ วลี ประโยค และสามารถอ่าน เขียนได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของภาษา
2. สามารถใช้เครื่องหมายวรรคตอน อักษรย่อ คำราชาศัพท์
3. สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน
4. รู้และเข้าใจสำนวน สุภาษิต คำพังเพยในการพูดและเขียน

วรรณคดี วรรณกรรม

รู้และเข้าใจความแตกต่างของวรรณคดี วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมท้องถิ่น ตลอดจนเห็นคุณค่า

9.3 ศึกษาและฝึกทักษะเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

การฟัง การดู

การสรุปความ จับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ฟัง ดู และมีมารยาทในการฟังและดู

การพูด

การพูดนำเสนอความรู้ ความคิดเห็น โน้มน้าวใจ ปฏิเสธ เจรจา ต่อรอง และมีมารยาทในการพูด

การอ่าน

การอ่านออกเสียงและอ่านในใจทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง การแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและจุดมุ่งหมายของเรื่องที่อ่าน ตลอดจนมารยาทในการอ่าน

การเขียน

การใช้แผนภาพความคิด จัดลำดับความคิดก่อนการเขียน การแต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ การเขียนสื่อสารเรื่องราวต่างๆ และการเขียนรายงาน การค้นคว้า อ้างอิง ตลอดจนมารยาทในการเขียน

หลักการใช้ภาษา

ชนิดและหน้าที่ของคำ พยางค์ วลี ประโยค การใช้เครื่องหมายวรรคตอน อักษรย่อ พจนานุกรม คำราชาศัพท์ ความแตกต่างและความหมายของสำนวน สุภาษิต คำพังเพย

วรรณคดีและวรรณกรรม

ความแตกต่างและคุณค่าของวรรณคดี วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมท้องถิ่น

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

จัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าโดยการฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคลหรือกระบวนการกลุ่มเกี่ยวกับทักษะการฟัง การดู การพูด การอ่าน การเขียน และหลักการใช้ภาษา

การวัดและประเมินผล

การสังเกต การฝึกปฏิบัติ การทดสอบ (แบบทดสอบ) และการประเมินชิ้นงานในแต่ละกิจกรรม

10. รายละเอียดคำอธิบายรายวิชา พท 21001 ภาษาไทย

10.1 มาตรฐานการเรียนรู้

การฟัง การดู

1. สามารถสรุปความ จับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ฟังและดู
2. วิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและจุดประสงค์ของเรื่องที่ฟังและดู

3. สามารถแสดงทรรศนะและความคิดเห็นต่อผู้พูด อย่างมีเหตุผล

4. มีมารยาทในการฟัง และดู

การพูด

1. สามารถพูดนำเสนอความรู้ แสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจ โน้มน้าวใจ ปฏิเสธ เจรจาต่อรองด้วยภาษากริยาท่าทางที่สุภาพ ในโอกาสต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

2. มีมารยาทในการพูด

การอ่าน

1. สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. จับใจความสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน
3. สามารถอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง เพื่อ

พัฒนาตนเอง

4. มีมารยาทในการอ่านและนิสัยรักการอ่าน

การเขียน

1. สามารถเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอตามรูปแบบของงานเขียนประเภทต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์
2. สามารถใช้แผนภาพความคิด จัดลำดับความคิด เพื่อพัฒนา งานเขียน
3. สามารถแต่งบทร้อยกรองตามความสนใจได้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และลักษณะคำประพันธ์
4. สามารถเขียนสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ได้
5. มีมารยาทในการเขียนและนิสัยรักการเขียน

10.2 หลักการใช้ภาษา

1. รู้และเข้าใจชนิด และหน้าที่ของคำ พยางค์ วลี ประโยค และสามารถอ่าน เขียนได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของภาษา
2. สามารถใช้เครื่องหมายวรรคตอน อักษรย่อ คำราชาศัพท์
3. สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน
4. รู้และเข้าใจสำนวน สุภาษิต คำพังเพยในการพูดและเขียน

วรรณคดี วรรณกรรม

รู้และเข้าใจความแตกต่างของวรรณคดี วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมท้องถิ่น ตลอดจนเห็นคุณค่า

ตาราง 2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การอ่าน การเขียน

ที่	หัวเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	จำนวน (ชั่วโมง)
3	การอ่าน	1. อ่านในใจได้ คล่องและเร็ว	1. หลักการอ่านในใจจากสื่อ	4
		2. อ่านออกเสียงและอ่านทำนอง	ประเภทต่างๆ	4
		เหมาะได้อย่างถูกต้องตาม	2. หลักการอ่านออกเสียง	
		ลักษณะคำประพันธ์	ที่เป็นทั้งร้อยแก้วและ	
		3. เลือกอ่านหนังสือและสื่อ	ร้อยกรอง	4
		สารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเอง	3. หลักการเลือกอ่านหนังสือ	
4	การเขียน	4. วิเคราะห์ วิจารณ์ แยกแยะ	และสื่อสารสนเทศ	4
		ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและ	4. หลักการอ่านจับใจความ	
		จุดมุ่งหมายของเรื่องที่อ่าน	สำคัญ	4
		5. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทใน	5. หลักการวิเคราะห์ วิจารณ์	
		การอ่านและมีนิสัยรักการ	6. มารยาทในการอ่านและ	4
		อ่าน	นิสัยรักการอ่าน	
4	การเขียน	1. เลือกใช้ภาษาในการนำเสนอ	1. หลักการเขียน การใช้	4
		ตามรูปแบบของงานเขียน	ภาษาในการเขียน	
		ประเภทร้อยแก้วและ	2. หลักการเขียนแผนภาพ	4
		ร้อยกรองได้อย่างสร้างสรรค์	ความคิด	
		2. ใช้แผนภาพความคิด	3. หลักการเขียนเพื่อการ	4
		จัดลำดับความคิดก่อน	สื่อสารประเภทต่าง ๆ	
4	การเขียน	การเขียน	เช่น การเขียนเรียงความ	
		3. แต่งบทร้อยกรอง ประเภท	ย่อความ เขียนชี้แจง	
		กลอนสี่ กลอนสุภาพ	เขียนแสดงความคิดเห็น	
		4. เขียนบทร้อยแก้วประเภท	คำขวัญ คำคม คำโฆษณา	
		ประวัติ ตนเอง อธิบายความ	เขียนรายงานการค้นคว้า	
		ย่อความ ข่าว	การกรอกแบบพิมพ์และ	

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	จำนวน (ชั่วโมง)
4	การเขียน	4. เขียนบรรยายย่อแล้วประเภท ประวัติ ตนเอง อธิบายความย่อความ ช่าว 5. เขียนรายงานการค้นคว้า สามารถอ้างอิงแหล่งความรู้ได้ถูกต้อง 6. กรอกรแบบรายการต่างๆ 7. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทในการเขียน และมีการจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ	ใบสมัครงาน 4. การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทในการเขียน และมีนิสัยรักการเขียน	4

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เนื้อหาในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน พท 21001 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านและการเขียน ใช้เวลา ในการทดลอง 40 ชั่วโมง มีเนื้อหา ดังนี้

- | | |
|---------------------------------------|-----------------|
| 1. การอ่านออกเสียง | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 2. การอ่านในใจ | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 3. การอ่านจับใจความสำคัญ | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 4. มารยาทในการอ่าน และนิสัยรักการอ่าน | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 5. หลักการเขียน | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 6. การใช้ภาษาในการเขียน | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 7. หลักการเขียนแผนภาพความคิด | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 8. การเขียนเรียงความและย่อความ | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 9. การเขียนเพื่อการสื่อสาร | จำนวน 4 ชั่วโมง |
| 10. การสร้างนิสัยรักการเขียน | จำนวน 4 ชั่วโมง |

ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

การพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีความเข้าใจในตัวผู้เรียน เข้าใจระบบพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงจะได้ผล ซึ่งมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้ (วนิช สุธารัตน์, 2547, หน้า 47-52)

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพียาเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) กล่าวถึงพัฒนาการเป็นผลเนื่องมาจาก

1. พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาสติปัญญามี 3 ประการ ได้แก่ วุฒิภาวะ (Maturation) ประสบการณ์ (Experience) และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social transmission)

1.1 วุฒิภาวะ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์มาก วุฒิภาวะหมายถึง ความเจริญเติบโตทางด้านสรีระ โดยเฉพาะระบบประสาทและการทำงานของต่อมไร้ท่อ วุฒิภาวะทำหน้าที่เสมือนกับการเปิดตัวให้ชีวิตหลุดพ้นจากเกราะ หรือเปลือกที่ห่อหุ้มทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ เกิดความคิด และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน

1.2 ประสบการณ์ พียาเจต์ให้ความสำคัญแก่ความรู้สองด้าน ซึ่งมีความหมายมากในการพัฒนาสติปัญญา ความรู้แรกเกิดจากบุคคลได้กระทำกับวัตถุ ทำให้ทราบคุณสมบัติต่าง ๆ ของวัตถุ สิ่งแวดล้อมที่เข้าไปปฏิสัมพันธ์ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Physical experience) ความรู้ที่สองเกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับความคิดหาเหตุผลและทางคณิตศาสตร์ (Logico-mathematical experience) เป็นความรู้ที่เกิดจากการกระทำกับวัตถุออกมาเป็นนามธรรม

1.3 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลเรียนรู้สิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหลายได้อย่างรวดเร็ว

2. วิธีการจัดระบบความคิดเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การจัดกระทำความคิด (Organization) คือการที่บุคคลปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสติปัญญา (Scheme) ในสมองอยู่ตลอดเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ทำให้การปรับตัว (Adaptation) ซึ่งบุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ การจัดระบบความคิดของบุคคลเกิดขึ้นได้ โดยอาศัยวิธีการ 2 ทาง คือ การดูดซึมหรือการดูดซับ (Assimilation) และการปรับเปลี่ยน (Accommodation)

2.1 การดูดซึมหรือการดูดซับ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพยายามทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมใหม่ ด้วยวิธีการนำไปปรับเข้ากับสิ่งที่บุคคลรู้อยู่แล้ว

2.2 การปรับเปลี่ยน เกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสติปัญญาซึ่งมีมาแต่เดิมเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ หากข้อมูลไม่สามารถทำให้เกิดความเหมาะสมกับโครงสร้างของสติปัญญาที่มีอยู่เดิม การปรับเปลี่ยนทำให้โครงสร้างของสติปัญญาใหม่พัฒนา ทำให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนความคิด แทนที่จะปรับเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เหมาะสมกับความคิดของตนเอง

2.3 สภาวะสมดุล (Equilibrium) ตามความคิดของ皮อาเจต์ การที่บุคคลพยายามจัดระบบความคิดด้วยการดูดซับ และการปรับเปลี่ยนตามวิธีการทำให้สภาวะสมดุลเกิดขึ้นคือบุคคลมีโครงสร้างของสติปัญญาสำหรับเหตุการณ์หรือสถานการณ์โดยอยู่แต่เดิมแล้ว เมื่อพบกับสถานการณ์ใหม่ โดยที่โครงสร้างของสติปัญญาดังกล่าวยังสามารถทำงานได้ บุคคลสามารถปรับตัวได้ สภาวะสมดุลก็เกิดขึ้น แต่ถ้าโครงสร้างของสติปัญญาที่มีอยู่ทำงานไม่ได้ก็จะเกิดภาวะอสมดุล (Disequilibrium) ซึ่งเป็นภาวะความขัดแย้งทางความคิดและสติปัญญา (Cognitive conflict) บุคคลจะมีความรู้สึกไม่สบายใจหรือเป็นทุกข์ จะเป็นพลังผลักดันให้แสวงหาวิธีการผ่านการดูดซับและการปรับเปลี่ยนใหม่ เมื่อเป็นดังนี้การจัดระบบความคิดของบุคคลจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง และก้าวหน้าพัฒนาขึ้นอีก

3. ขั้นตอนของการพัฒนาทางสติปัญญา พือาเจต์ได้จัดกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา (Cognitive process) ออกเป็น 4 ขั้น โดยสรุป ดังนี้

3.1 ขั้นการใช้ประสาทสัมผัส (Sensory-motor stage) เป็นการพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 2 ปี ทารกเริ่มพัฒนาการรับรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ปาก ตา มือและเท้าสามารถเริ่มพัฒนาการใช้อวัยวะต่าง ๆ เช่น การฝึกหยิบจับสิ่งของ ฝึกการมอง การฟัง

3.2 ขั้นก่อนการคิด (Preoperational stage) เป็นการพัฒนาระหว่างอายุ 2-7 ปีสมองจะมีการพัฒนามากขึ้น จนสามารถควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย รวมทั้งการควบคุมให้อวัยวะทำงานประสานสัมพันธ์กัน มีพัฒนาการทางภาษาสามารถใช้คำพูดที่นอกเหนือความหมายของผู้ใหญ่

3.3 ขั้นการคิดอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete – operational stage) เป็นการพัฒนาระหว่างอายุ 7-11 ปี สมองจะมีการพัฒนามากขึ้น สามารถเรียนรู้และจำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ถูกต้องแต่ยังไม่สามารถใช้ความคิดกับสิ่งที่เป็นนามธรรมได้

3.4 ขั้นการคิดเป็นนามธรรม (Formal-operational stage) เป็นการพัฒนาศติปัญญาขั้นสุดท้ายของเด็กที่มีอายุ 11-15 ปี ในระยะนี้เด็กสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม คิดในเชิงตั้งสมมติฐานต่างๆ และสามารถคิดสร้างกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากระดับต้นไปยังระดับสูง การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่อาจจะเกิดขึ้นช้า หรือเร็วขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ระบบการอบรมเลี้ยงดู วิธีชีวิตรวมทั้งวุฒิภาวะของตัวเด็ก

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพียาเจต์ ให้ความสำคัญกับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยที่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมจัดเป็นลำดับขั้น คือ ขั้นแรกคือประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี ลำดับต่อมาขั้นที่ 2 ก่อนปฏิบัติการคิด เริ่มตั้งแต่อายุ 2-7 ปี สำหรับขั้นนี้แบ่งออกเป็นขั้นก่อนเกิดสังกัดกับ เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี และขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นี่ก็ออกเองโดยไม่ใช้เหตุผล เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ 4-7 ปี ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม เริ่มจากอายุ 7-11 ปี และขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรมเริ่มจากอายุ 11-15 ปี

สำหรับสิ่งที่ป็นนามธรรมพัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเพียเจต์ ได้ศึกษาไว้เป็นประสบการณ์ สำคัญที่เด็กควรได้รับการส่งเสริม มี 6 ขั้น ได้แก่ ขั้นความรู้แตกต่าง ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม ขั้นรู้หลายระดับ ขั้นความเปลี่ยนแปลง ต่อเนื่อง ขั้นรู้ผลของการกระทำ และขั้นการทดแทนอย่างลงตัว จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพียาเจต์ นักเรียนที่มีอายุเท่ากันอาจมีขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก ควรให้เด็กมีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของเขาไปตามระดับพัฒนาการของเขา

ทฤษฎีการสร้างความรู้ทางสังคมของ Vygotsky (Vygotsky's Social Constructivism)

Vygotsky เชื่อว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพากระบวนการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของมนุษย์เกิดขึ้นในกระบวนการทางวัฒนธรรม เขาเชื่อว่าโครงสร้างทางสติปัญญาชนิดพิเศษ (Specific cognitive structure) และกระบวนการคิดของมนุษย์เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาการในมุมมองของวิกทอลสกี จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูป (Transformation) ของโครงสร้างสติปัญญาในสมองของบุคคลที่เกิดจากการร่วมกิจกรรมทางสังคม การที่วิกทอลสกีนำเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมไปสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา ให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในทางจิตวิทยาและทางการศึกษา รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ พือาเจต์มีกรอบความคิดที่กว้างขึ้นอีก (Woolfolk, 2001, pp. 43–44) แนวคิดของวิกทอลสกีที่สำคัญมี 3 เรื่อง เรื่องแรกเป็นการอธิบายว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมช่วยให้เกิดกระบวนการทางสมองระดับสูง (Higher mental process) ในบุคคลได้อย่างไรเรื่องที่สองเป็นเรื่อง ความสำคัญของเครื่องมือทางวัฒนธรรม (Cultural tools) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความคิดและสติปัญญา และสาม เป็นเรื่องของ “ภาษา” ซึ่งเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในในการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของมนุษย์

1. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับการเกิดกระบวนการทางสมองระดับสูง ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้บุคคลสามารถพิจารณาสถานการณ์ คิดหาเหตุผล การจำแนกและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้สำเร็จ กระบวนการทางสมองระดับสูงเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะของการร่วมกันสร้าง (Co-constructed) ขณะเมื่อมีการร่วมกิจกรรม และกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นภายในแล้วจะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาของบุคคลนั้นโดยสรุปทั้งพือาเจต์ และวิกทอลสกีได้เน้นถึงความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมว่าเป็นตัวสร้างพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา แต่มองกันคนละบทบาท สำหรับพือาเจต์เห็นว่าปฏิสัมพันธ์เป็นตัวกระตุ้นหรือเร้าให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาในเด็ก โดยเป็นตัวสร้างสรรคให้เกิดภาวะ “อสมดุล” ซึ่งเป็นสภาวะของการขัดแย้งทางความคิดและสติปัญญาและสภาวะอสมดุลนี้จะเป็นแรงจูงใจ ให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญา พือาเจต์จึงเชื่อว่าปฏิสัมพันธ์ที่เป็นการช่วยเหลือจะเกิดขึ้นระหว่างเพื่อนสนิท เนื่องจากเพื่อนสนิทจะเป็นตัวกระตุ้นหรือท้าทายให้เกิดสภาวะ “อสมดุล” ได้อย่างดีที่สุด สำหรับ วิกทอลสกี กลับเห็นว่า พัฒนาการทางความคิดและ

สติปัญญาของเด็กได้รับการช่วยเหลืออุปถัมภ์จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ซึ่งมี
ความสามารถมากกว่าหรือมีความคิดที่ก้าวหน้ากว่าตน เช่น พ่อแม่ เพื่อนที่โตกว่า หรือครู
 เป็นต้น

2. ความสำคัญของเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการพัฒนาความคิดและ
สติปัญญาเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาทางความคิดและสติปัญญาของ
มนุษย์เครื่องมือทางวัฒนธรรมประกอบด้วยเครื่องมือจริง (Real tools) ซึ่งสมัยก่อนได้แก่
เครื่องมือพิมพ์ ไม้บรรทัด ลูกคิดปัจจุบันได้รวมเอาโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตเข้าไปด้วย และ
เครื่องมือที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic tools) เช่น ระบบทางคณิตศาสตร์ ภาษามือ แผนที่
อื่น ๆ ที่สำคัญมากคือภาษาเป็น เครื่องมือทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทมากในการ
พัฒนาความคิดและสติปัญญาของบุคคล วิกทอทสกีเชื่อว่าเครื่องมือทั้งหลายที่เป็น
สัญลักษณ์ สามารถใช้เป็นสื่อหรือตัวกลาง (Media) สำหรับการพัฒนาระบบการทาง
สมองในระดับสูงทั้งหลายได้

3. ภาษาเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญที่สุด Vygotsky
ให้ความสำคัญแก่ “ภาษา” ในฐานะของเครื่องมือประเภทสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดใน
กระบวนการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของมนุษย์ การที่เขาให้ความสำคัญแก่ภาษา
มากที่สุดด้วยเหตุผลต่อไปนี้ (Eqqen & Kauchak, 1999, pp. 48-49 อ้างถึงใน วณิช
สุธารัตน์, 2547 , หน้า 53)

3.1 ภาษาในฐานะพาหนะสำหรับการพัฒนาการและเครื่องมือสำหรับคิด
ทฤษฎีของวิกทอทสกี ภาษาเป็นศูนย์กลางของพัฒนาการ ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้เรื่อง
ต่าง ๆ จากบุคคลอื่นได้มากที่สุด ภาษาเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้มี
ความคิด และสามารถแก้ปัญหา

3.2 ภาษาเป็นเครื่องมือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกิจกรรม นั้นแสดงว่าภาษา
ทำให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ภาษาช่วยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนทาง
วัฒนธรรมการขยายความคิดระหว่างบุคคล ภาษาเปรียบเสมือนเป็นกล่องเครื่องมือสำหรับ
ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวัฒนธรรมของตน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นโอกาสที่จะพัฒนา
กระบวนการทางสมองในระดับสูง เช่น การคิดหาเหตุผล การแก้ปัญหา ยังมีปฏิสัมพันธ์
ทางสังคมมากผู้เรียนยังมีพัฒนาการมากขึ้น

3.3 ภาษาเป็นเครื่องมือที่บุคคลใช้ควบคุมตนเอง ที่เรียกว่า “การพูดกับตนเอง”(Private speech) วีกอทสกี เชื่อว่าการพูดกับตนเองจะเป็นตัวชักนำพัฒนาการทางสติปัญญาโดยปกติเราจะบ่นเมื่อมีความคับข้องใจ หรือโกรธ เช่น เด็ก ๆ จะเล่นไปพูดไป วีกอทสกี อธิบายว่าการพูดกับตนเองของเด็กเป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาทางสติปัญญา เป็นการเริ่มต้นสร้างความสามารถกำกับตนเอง (Self-regulation) รวมทั้งความสามารถที่จะวางแผนนำความคิดของตนเองไปสู่จุดสำคัญ คือการแก้ปัญหา Vygotsky เชื่อว่ากระบวนการกำกับตนเองจะพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาของเด็ก เริ่มต้นพัฒนาจากขั้นถูกควบคุมโดยผู้อื่น การควบคุมผู้อื่น และขั้นสุดท้ายสามารถกำกับตนเองได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างความรู้ เกิดขึ้นได้โดยบุคคลใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่มารวมกับข้อมูลที่มีอยู่เดิม คือความรู้ ข้อมูลที่รับและสะสมมาจากสังคม สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมของตน รวมทั้งประสบการณ์เดิม เป็นเกณฑ์ในการคิดตัดสินใจโดยพิถีพิถัน ให้ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ว่าเป็นการช่วยสร้างโครงสร้างของสติปัญญา ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้มีการจัดระบบความคิดและการปรับตัว ในขณะที่วีกอทสกีเชื่อว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้บุคคลร่วมกันสร้างกระบวนการทางสมองระดับสูง ซึ่งมีความสำคัญต่อการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ การคิดหาเหตุผล การจำ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยอาศัยเครื่องมือทางวัฒนธรรม เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้

2. หลักการสอนภาษาไทย

จุดมุ่งหมายสำคัญในการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา คือ เพื่อให้ นักเรียนมีทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยทักษะทางการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะ การเขียน สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตของตนเองและสังคมประเทศชาติ ดังนั้นการสอนภาษาไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์จึงควรมีหลักการที่สำคัญต่อไปนี้

มณฑา ธงอินเนตร (2528, อ้างถึงใน บุษบา พรหมภักดี, 2552, หน้า 20) กล่าวว่า การเรียนการสอนภาษาไทย นอกจากจะมีความสำคัญในตัวของมันเองแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสอนภาษาไทย ควรยึดหลักดังต่อไปนี้

1. สอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับธรรมชาติ
2. สอนภาษาไทยเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมนั้นคือควรมีการนำเข้าสู่บทเรียน

3. ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะควรมีการฝึกบ่อยๆ โดยครูจัดกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่น่าสนใจ

4. ผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทางภาษา
5. ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
6. ใช้สื่อในการสอนภาษาไทยเพื่อให้เด็กรู้คำด้วยความสนใจ
7. สอดแทรกการสอนภาษาไทยได้ในทุกวิชา
8. สอนภาษาไทยให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น
9. ควรส่งเสริมให้เด็กคิด มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ รู้จักแก้ปัญหาครูสอนได้

โดยใช้คำถาม

10. ควรประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะๆ
11. เรื่องที่นำมาสอนควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เป็นรูปธรรมและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

กับชีวิตประจำวัน

12. การเน้นพัฒนาการทางภาษา ต้องคำนึงถึงวัยของเด็ก
13. ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินผลการเรียนของตนเอง
14. ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาของนักเรียน อย่างสม่ำเสมอ
15. สอนซ่อมเสริมนักเรียนที่ขาดทักษะทางภาษา ด้านใดด้านหนึ่งหรือ

หลาย ๆ ด้าน

16. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้สนุกสนานเพลิดเพลินครูควรใช้

กิจกรรมที่หลากหลาย

17. จัดหาหนังสือที่เหมาะสมมาให้นักเรียนอ่าน

กรรณิการ์ พวงเกษม (2533, อ้างถึงใน บุษบา พรหมภักดี, 2552, หน้า 21)

ที่ได้กล่าวถึงการนำจิตวิทยาการสอนภาษาไทยที่เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เมื่อบทเรียนสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจและสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียน

2. ครูควรเริ่มต้นการสอนจากระดับความรู้ของผู้เรียน
3. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนแตกต่างกัน
4. กิจกรรมที่นักเรียนทำจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้

5. การฝึกซ้ำหลายๆ ครั้งจะช่วยให้นักเรียนเกิดความแม่นยำและคล่องแคล่วในบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่
 6. ครูจะต้องจัดการฝึกให้ซ้ำกันเป็นช่วง ๆ ที่ห่างกันนานพอสมควร
 7. ทุกครั้งที่นักเรียนฝึกบทเรียน จะต้องรู้ว่าตนกำลังทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อจะเกิดความแน่ใจ เมื่อทำพฤติกรรมนั้นๆ ซ้ำจะมีการเสริมแรงของพฤติกรรมเกิดเป็นนิสัยใหม่ขึ้น
 8. ผู้เรียนจะต้องรู้ว่าบทเรียนที่ตนกำลังฝึกอยู่นั้นมีความหมายว่าอย่างไร
 9. ในขณะที่ฝึกผู้เรียนควรจะต้องรู้ว่ามีความถูกต้องอันใดที่จะยึดถือได้เพื่อตนจะได้สร้างพฤติกรรมใหม่ขึ้นอย่างถูกต้อง
 10. การเรียนนั้นต้องนำไปใช้ได้จริงและสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้
 11. การถ่ายโยงความรู้ มิได้เกิดขึ้นเป็นอัตโนมัติในทุกกรณี ครูจะต้องช่วยแนะหรืออธิบาย
 12. บทเรียนที่ต่อเนื่องกันเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้
- จากการนำทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการสอนมาใช้เพื่อจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพนั้นสรุปได้ว่า บทเรียนควรสอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การที่จะให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการและความชำนาญครูจะต้องจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนโดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความหลากหลายหลากหลายอย่างที่ศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง
- วรรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 193-195) กล่าวถึงการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาว่า มุ่งให้นักเรียนมีทักษะทางภาษา สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีหลักดังนี้
1. ในการสอนภาษาไทยควรนำจุดประสงค์ทั่วไปสอดแทรกทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน
 2. การสอนภาษาไทยควรคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งความพร้อมในการเรียนมี 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้
 - 2.1 ความพร้อมในการเรียน จัดว่าเป็นความพร้อมก่อนการเริ่มเรียน

2.2 ความพร้อมก่อนเริ่มวิชา จัดว่าเป็นความพร้อมก่อนที่เริ่มต้นเรียน
วิชาภาษาไทยโดยเฉพาะ

2.3 ความพร้อมก่อนเริ่มบทเรียนใหม่ ครูควรนำความรู้พื้นฐานมา
เตรียมให้นักเรียนเสียก่อน เมื่อนักเรียนมีความพร้อมในเรื่องพื้นฐานและพร้อมที่จะเรียน
แล้วการดำเนินกิจกรรมการเรียนก็จะบรรลุผลตามที่มุ่งหมายไว้

3. เนื่องจากทักษะทางภาษา หมายถึง ทักษะทางศิลปะภาษานั้นเอง ซึ่ง
ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน แต่ละทักษะก็จะมี
พัฒนาการที่เชื่อมโยงกันและมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษาเป็นอย่างมาก
ดังนั้น การสอนภาษาไทยจึงมุ่งเน้นทักษะทางภาษามากกว่าเนื้อหาสาระ กล่าวคือ การสอน
ภาษาไทยระดับประถมศึกษา มุ่งที่จะพัฒนาทักษะ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
ภาษาไทยเป็นประการสำคัญ

4. การสอนภาษาไทยควรสอนทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการ
เขียนให้สัมพันธ์กันอย่างที่เรียกว่า การสอนภาษาไทยในเชิงทักษะสัมพันธ์ โดยอาศัยหลัก
การบูรณาการ (Integration) เป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยง

5. การสอนภาษาไทยควรสอนให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ดังนั้น
จึงไม่มีเนื้อหาเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ และจำเป็นต้องนำเนื้อหาจากกลุ่มวิชาอื่นมาเป็น
สถานการณ์เพื่อให้เกิดทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

6. การสอนภาษาไทยควรให้นักเรียนเป็นผู้แสดงเอง หรือให้มีส่วนร่วมใน
บทเรียนมากๆ

7. การสอนภาษาไทยต้องเน้นนักเรียนให้รู้จักคิด คิดอย่างสร้างสรรค์และ
คิดอย่างสมเหตุสมผลด้วย

8. การสอนภาษาไทยควรสอดแทรกคุณธรรมและให้รู้จักการทำงาน
ร่วมกัน ดังนั้น ครูจึงควรนำเนื้อหาที่เป็นคุณธรรมมาเป็นสถานการณ์ แล้วฝึกทักษะการฟัง
การพูด การอ่าน และการเขียน รวมทั้งนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ประกอบกิจกรรมการ
เรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

9. การสอนภาษาไทยควรใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีผสมผสานตามรูปแบบที่
เหมาะสม เช่น บทบาทสมมุติ เกม สถานการณ์จำลอง บทเรียนโปรแกรม แบบฝึกเสริม
ทักษะ เป็นต้น

10. ในการสอนภาษาไทยครูจะต้องรักและศรัทธาต่อภาษาไทย การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครู

11. ในการนำเนื้อหาหรือทักษะจากคำอธิบายในหลักสูตรมาใช้เป็นสาระสำคัญในบทเรียนสำหรับสอนภาษาไทยให้กับเด็กนั้น เพื่อความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ครูควรใช้หลักในการเลือกเนื้อหาหรือทักษะดังนี้

11.1 ควรจัดสอนเรื่องที่ย้ายไปสู่เรื่องที่ยาก

11.2 ควรจัดสอนเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่อยู่ไกลตัว

11.3 ควรจัดสอนเรื่องที่เป็นรูปธรรมไปสู่เรื่องที่เป็นนามธรรม

11.4 ควรจัดสอนเรื่องที่ต้องรับผิดชอบน้อยไปสู่เรื่องที่ต้องรับผิดชอบมาก

11.5 ควรจัดสอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมไปสู่เรื่องที่เกี่ยวข้อง

ประสบการณ์ใหม่

12. ภาษาไทยเป็นวิชาประเภททักษะ และมีกระบวนการเรียนแตกต่างจากวิชาอื่นมากในการวัดผลจำเป็นต้องวัดทั้งสี่ทักษะให้ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะโดยครูควรใช้วิธีวัดผลหลายๆ วิธีตามความเหมาะสม เช่น การทดสอบข้อเขียน การสนทนา การสัมภาษณ์ การรายงาน การสาธิต การเล่าเรื่อง การอภิปราย การถามตอบ และการสังเกตหรือพิจารณาจากพฤติกรรมทางภาษาอื่น ๆ ที่แสดงออกเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ครบตามหลักสูตร ในการวัดผลนี้ครูจำเป็นต้องกระทำเป็นประจำและสม่ำเสมอ ทั้งก่อนก่อนเริ่มต้นเรียน ระหว่างเรียน ปลายภาคและปลายปี เพื่อนำผลจากการประเมินมา ซ่อมเสริมหรือปรับปรุงการเรียนการสอนหรือตัดสินผลการเรียนแล้วแต่กรณี สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ครูควรให้ผู้เรียนทราบผลการประเมินด้วยทุกครั้ง เพื่อผู้เรียนจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้อย่างถูกต้อง

จากที่กล่าวมาหลักการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สรุปได้ว่า ควรยึดหลักสำคัญในการสอนที่มุ่งเน้นทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนมากกว่าสอนความรู้ทางหลักภาษา ควรใช้วิธีสอนและเทคนิควิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนควมใช้ความพยายามในการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้จากท้องถิ่นให้สัมพันธ์สอดคล้องกับบทเรียนตามหลักสูตรกำหนดโดยอาศัยหลักการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับอาชีพและวัยของผู้เรียน สำหรับเรื่อง

การวัดผลการเรียนรู้ ควรใช้วิธีวัดผลหลายๆ วิธีตามความเหมาะสม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ครบตามหลักสูตร

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

กระบวนการพัฒนาคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนเน้นการพัฒนาคุณธรรมเรื่องความรับผิดชอบเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ของ E_1 / E_2 ทั้งตั้งไว้ที่นั่นผู้สอนจำเป็นจะต้องเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการศึกษาพบว่ามีหลายวิธีสอนที่พัฒนาขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การสอนแบบสืบเสาะ การสอนแบบโมเดลชิปปา การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์ การสอนแบบค้นพบ ซึ่งแต่ละวิธีมีข้อเด่น ข้อด้อยแตกต่างกันไป ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาความสามารถในตนเองได้อย่างเด่นชัดดังเช่นการจัดการสอนแบบโมเดลชิปปาร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

การจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา เป็นนวัตกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางรูปแบบหนึ่งซึ่ง ทิศนา ขัมมณี รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาในการสอนมาเป็นเวลานาน พบว่า เป็นหลักการจัดการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่สามารถใช้ได้ผลดีมาตลอด (ทิศนา ขัมมณี, 2548, หน้า 85-86) หลักการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. หลักการสร้างความรู้ (Constructing of knowledge) หมายถึง การสร้างความรู้ตามแนวคิดของการสร้างความรู้ (Constructivism) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ศึกษามีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะให้นักศึกษามีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง

2. หลักการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล

3. การมีส่วนร่วมทางกาย (Physical participation) หมายถึง การให้นักศึกษามีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมทางกาย คือ นักศึกษามีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักศึกษา

4. การเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้ทางด้านกระบวนการช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมทางสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

5. การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Application) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้รับประโยชน์จากการเรียนและช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้นี้ เป็นการช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มละ 4 คน ละคระความรู้กัน ให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการทำงาน รวบรวมข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษาอย่างเหมาะสมทั้งทางร่างกายสติปัญญา สังคมและอารมณ์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษามีส่วนสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง ตามความถนัดและความสนใจของนักศึกษากระตุ้นให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะสามารถช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ดีและทำให้การเรียนรู้นั้นได้ความหมายต่อนักศึกษายิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือลักษณะการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (Cippa Model) หรือรูปแบบการประสานท่าแนวคิด โดยหลักการของโมเดลชิปปา ได้ยึดหลักการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในตัวหลักการคือการช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและได้เรียนรู้จากกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ร่วมกับการผลิตผลงานซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายและ

สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิด Constructivism

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบโมเดลชิปปา สามารถส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา (CIPPA MODEL) (ทิศนา แคมมณี, 2542, หน้า 4-6) กิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมอย่างผูกพันจนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดในมาตรฐานการเรียนรู้ ใช้หลักการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษาได้เคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทรับรู้ตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ หากนักศึกษาไม่มีความพร้อมในการรับรู้ แม้จะให้ความรู้ดีๆ นักศึกษาก็ไม่สามารถรับได้ ดังนั้นกิจกรรมที่จัดให้นักศึกษาจึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้มีการเคลื่อนไหวเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของนักศึกษา

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของนักศึกษา ที่กระตุ้นสมองให้เกิดความคิดสนุกในการจดจ่อที่จะร่วมกิจกรรม โดยให้นักศึกษาร่วมคิดเรื่องนั้น ๆ ซึ่งต้องเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายและไม่ยากเกินไป ดังนั้น ครูต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักศึกษา เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาใช้ความคิดหรือลงมือกระทำด้วยความร่วมมือ

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมทางสังคม คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการรวมกลุ่มเป็นหมู่คณะ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การให้โอกาสนักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคมซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีต้องเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษา เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วย

4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของนักศึกษาซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเอง กิจกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกนั้น มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

ประสบการณ์และความจริงของนักศึกษาซึ่งต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษาโดยตรง หรือเป็นเรื่องใกล้ตัวนักศึกษา อารมณ์และความรู้สึกมักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำด้านอื่นๆ ทั้งร่างกาย สติปัญญาและสังคม เช่น ครูผู้สอนให้นักศึกษาเปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรม นักศึกษาจะเกิดความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ เฉยๆ เมื่อให้คิดแก้ปัญหา นักศึกษาอาจเกิดความสุข ทำท่าย หรือเกิดอารมณ์หงุดหงิด กังวล ซึ่งเป็นไปได้ในทำนองเดียวกัน เมื่อนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ก็อาจเกิดความรู้สึกทางบวกหรือทางลบได้เช่นกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบโมเดลชิปปา เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษาได้เคลื่อนไหวร่างกาย กระตุ้นให้นักศึกษาใช้ความคิด ได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างกว้างขวาง เกิดการเรียนรู้ได้ดี กิจกรรมส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของนักศึกษาโดยตรง ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อนักศึกษามากยิ่งขึ้น รูปแบบการจัดกิจกรรมของโมเดลชิปปาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ดังนั้นครูควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการในทุกด้านของนักศึกษาจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีแล้วยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของนักศึกษาไปพร้อมๆ กันด้วย

3. หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

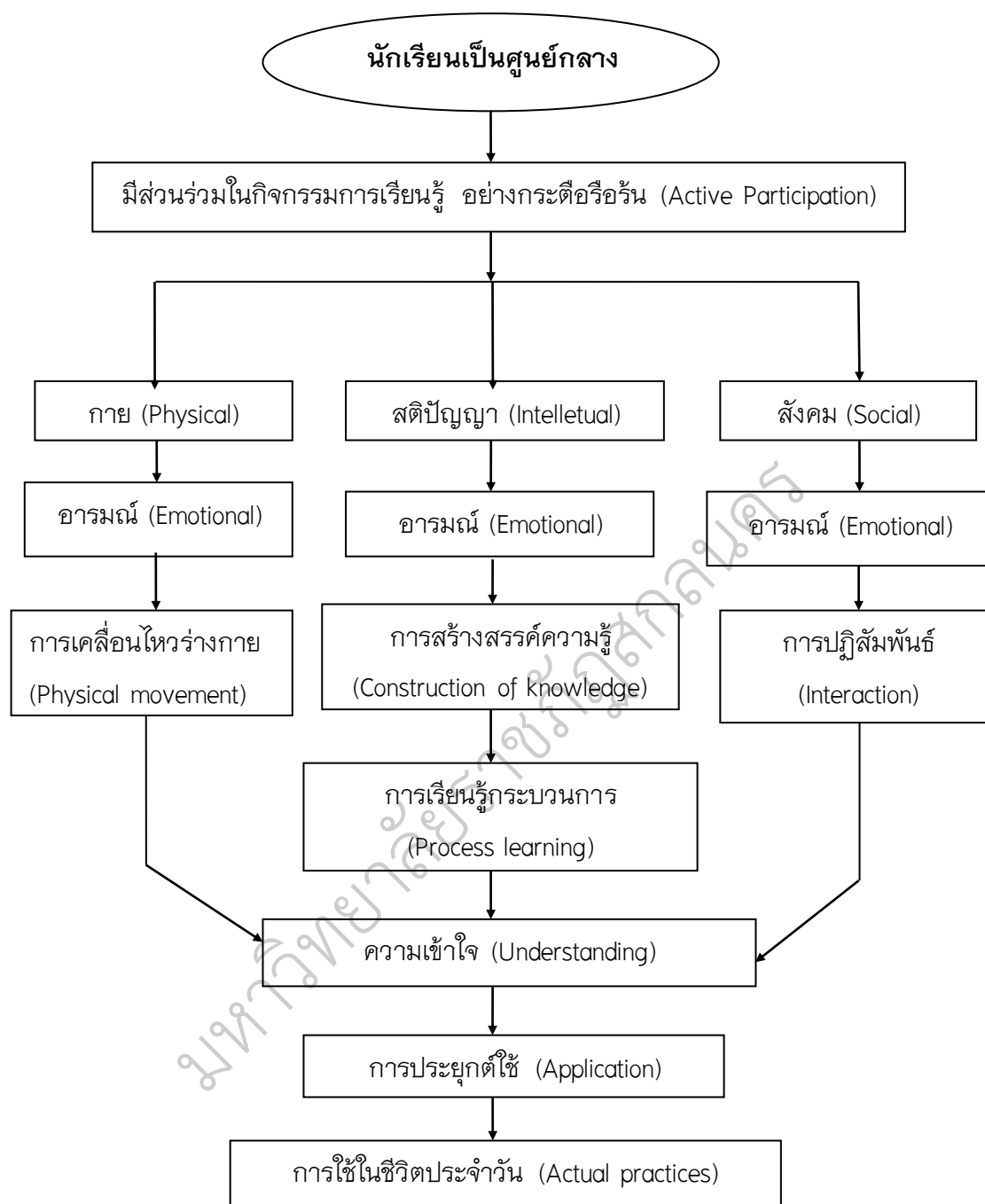
ทิตนา แชมมณี (2542, หน้า 17, หน้า 46) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบตามหลักของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามโมเดลชิปปา ดังนี้

1. การสร้างความรู้ (Construct) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ทำความเข้าใจ สร้างความหมายสาระความรู้ให้แก่ตนเอง และค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา
2. การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกันเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ได้แลกเปลี่ยน ข้อมูลความรู้ ความคิด ประสบการณ์แก่กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. การมีส่วนร่วมทางกาย (Physical participation) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีบทบาทมีส่วนร่วมทางด้านร่างกายเคลื่อนไหวทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด

4. การเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) เป็นการให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ “กระบวนการ” ต่างๆ ของการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญา อีกรูปแบบหนึ่ง

5. การนำความรู้ไปใช้ (Application) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา มีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การสร้างความรู้ การปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมทางกาย การเรียนรู้กระบวนการ และการนำความรู้ไปใช้ โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น (Active Participation) กาย (Physical) สติปัญญา (Intellectual) อารมณ์ (Emotional) สังคม (Social) การเคลื่อนไหวร่างกาย (Physical movement) การสร้างสรรค์ความรู้ (Construction of knowledge) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) ความเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Application) การใช้ในชีวิตประจำวัน (Actual practices) จึงสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา ตามแนวคิดของ ทิศนา แหม่มณี (2548, หน้า 18) ดังภาพประกอบ 4



ภาพประกอบ 4 หลักการจัดการเรียนรู้แบบชิปปา โมเดล (CIPPA MODEL)

ที่มา : ทิศนา แหมมณี, 2548, หน้า 18

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

โมเดลชิปปา เป็นหลักการซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ให้แก่นักเรียน การจัดการเรียนรู้วิธีนี้สามารถใช้วิธีการและกระบวนการที่หลากหลาย ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ 7 ขั้นตอน ดังตาราง 3 (ทิตนา แคมมณี และคณะ, 2548, หน้า 64–67)

ตาราง 3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

กระบวนการเรียนการสอน	จุดมุ่งหมาย	วิธีสอน / เทคนิคการสอน
ขั้นที่ 1 การทบทวน/ตรวจสอบความรู้เดิม ผู้สอนดึงความรู้เดิมเพื่อใช้ในการเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่และ/หรือสำรวจความรู้เดิมละความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ใหม่	เน้นหลักการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge) – เพื่อให้นักเรียนระลึก (Recall)เป็นการเชื่อมโยงความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ – เพื่อตรวจสอบความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ หากนักเรียนขาดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ต้องช่วยนักเรียนให้มีความรู้พื้นฐานก่อนสอนสิ่งใหม่ – เพื่อช่วยให้นักเรียนตระหนักรู้ว่าตนรู้อะไร ไม่รู้อะไร – เพื่อช่วยให้ผู้สอนรู้ปัญหาของนักเรียนจะได้สอนในสิ่งที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของนักเรียน – เพื่อช่วยให้ผู้สอนไม่สอนซ้ำในสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว ทำให้นักเรียนไม่เบื่อ	– ถาม ตอบ – ระดมสมอง – สังเกต – แบบทดสอบ – ลงมือทำ – แก้ปัญหา
ขั้นที่ 2 การแสวงหาความรู้ใหม่ นักเรียนแสวงหาข้อมูลจากแหล่ง ข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูลความรู้ใหม่จากแหล่งความรู้	เน้นหลักการเรียนรู้ทักษะกระบวนการ (Process Learning) – เพื่อให้นักเรียนฝึกทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอันเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต – ฝึกกระบวนการแสวงหาความรู้ – การวางแผน การแบ่งงาน การมอบหมายงาน – การหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การประเมินแหล่งข้อมูล – วิธีค้นคว้า การแก้ปัญหา	สร้างแรงจูงใจ – ตั้งคำถามท้าทายความคิด – กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด – ให้แสวงหาข้อมูลอย่างมีความหมาย

ตาราง 3 (ต่อ)

กระบวนการเรียนการสอน	จุดมุ่งหมาย	วิธีสอน / เทคนิคการสอน
ขั้นที่ 3 การศึกษาทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม นักเรียนทำความเข้าใจกับข้อมูลความรู้ใหม่ที่หามาได้ สร้างความหมายของข้อมูล / ประสบการณ์ใหม่ โดยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและใช้กระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม	เน้นหลักการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge) – เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องที่ศึกษา เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง และจดจำการเรียนรู้นั้นได้ดี – เพื่อช่วยให้นักเรียนฝึกทักษะกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง อันเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต – เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดอันเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้	ฝึกกระบวนการคิด เปรียบเทียบ จำแนก จัดกลุ่ม จัดประเภท ตั้งคำถาม ตีความ แปลความ ขยายความ สรุป ลงความเห็น ฯลฯ
ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด อารมณ์กลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนเอง รวมทั้งขยายความรู้ ความเข้าใจของตนเองให้กว้างขึ้น	เน้นหลักการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) – เพื่อให้นักเรียนขยายความรู้ ความเข้าใจ ได้มุมมองที่แตกต่างไปจากตน ช่วยให้ความคิดกว้างขึ้น ลึกซึ้งขึ้น – เพื่อช่วยตรวจสอบและปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจของตนเอง อันเป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของตนเอง – เพื่อฝึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนรู้จากกันและกัน และการเรียนรู้การสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	ฝึกกระบวนการทางสังคม – ใช้กระบวนการกลุ่ม ใช้เทคนิคการจัดกลุ่มแบบต่าง ๆ รูปแบบวิธีการ เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ การรับฟัง การโต้ตอบ การยอมรับ การให้ข้อสังเกต การให้ข้อมูลย้อนกลับ ฝึกกระบวนการคิด – การปรับความคิด การขยายความคิด การคิดกว้าง การใช้เหตุผล การคิดมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา การคิดริเริ่ม
ขั้นที่ 5 การสรุปและจัดระเบียบความรู้ นักเรียนสรุปจัดระเบียบความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิม และความรู้ใหม่ และจัดสิ่งที่เรียนให้เป็นระบบระเบียบเพื่อช่วยให้นักเรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่ายและวิเคราะห์การเรียนรู้	เน้นหลักการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge) และหลักการเรียนรู้ทักษะกระบวนการ (Process Learning) – เพื่อให้นักเรียนเห็นองค์ความรู้ ภาพรวมของสิ่งที่เรียนรู้ – เพื่อให้นักเรียนจดจำความรู้ได้ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสะดวก	ฝึกยุทธศาสตร์ทางปัญญา (Cognitive strategies) – การใช้ Graphic organizer – การผลิตผลงานในลักษณะต่าง ๆ (การเขียนบทความคู่มือ ตำรา ทำเครื่องมือ แบบทดสอบ จัดทำ Checklist) – การบันทึกการเรียนรู้ (Learning logs)

ตาราง 3 (ต่อ)

กระบวนการ เรียนการสอน	จุดมุ่งหมาย	วิธีสอน / เทคนิค การสอน
	เนื่องจากความรู้อยู่อย่างเป็นระบบ ระเบียบนักเรียนสามารถระลึก (Recall) และดึงความรู้ออกมาใช้ได้ง่าย(Retrieval) - เพื่อให้นักเรียนพัฒนายุทธศาสตร์ทางปัญญา(Cognitive strategies)เป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง - เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้ของตนและพัฒนาความสามารถในการควบคุมกำกับความคิดของตน (Metacognition) เป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง	- การคิดไตร่ตรอง (Reflective thinking) - การคิดวิเคราะห์ (Analytic thinking - การควบคุมกำกับ การรู้คิด ของตนเอง (Metacognition) - ผูกการแสดงออก
ขั้นที่ 6 การเสนอผลงาน นักเรียนแสดงผลงาน การสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ เป็นการช่วยให้นักเรียนต่อยอดหรือตรวจสอบความเข้าใจของตน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ แต่หากต้องมีการปฏิบัติตามข้อความรู้ที่ได้ ขั้นนี้จะเป็นขั้นปฏิบัติด้วย	เน้นหลักการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge)และหลักการเรียนรู้ทักษะกระบวนการ (Process Learning) - เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้ความสามารถของตนอันจะช่วยให้ นักเรียนได้ใช้และพัฒนาความสามารถหลายด้าน(พหุปัญญา) ของตน และทำให้เกิดทำให้เกิดความมั่นใจในสิ่งที่เรียนรู้และภูมิใจในการเรียนรู้ของตน - เพื่อให้นักเรียนตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของตน และปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม - เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน - เพื่อให้นักเรียนแสดงหลักฐานการเรียนรู้และตรวจสอบการเรียนรู้ของนักเรียนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ - เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ชีวิตจริงและนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่าง ๆ	- เปิดโอกาสให้แสดงออกด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความ- สามารถและความถนัด(พหุปัญญา) - ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ - ครูและเพื่อนให้ข้อสังเกต ให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) - ปรับความรู้ความเข้าใจ - ให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและรายงาน - ให้ทำแบบฝึกหัด

ตาราง 3 (ต่อ)

กระบวนการเรียนการสอน	จุดมุ่งหมาย	วิธีสอน / เทคนิคการสอน
ขั้นที่ 7 การประยุกต์ใช้ความรู้ นักเรียนนำความรู้ความเข้าใจของตนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความชำนาญความเข้าใจความสามารถในการแก้ปัญหาและความจำในเรื่องนั้น ๆ	เน้นหลักการประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) – เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ช่วยให้มีความรู้มีความหมายยิ่งขึ้น – เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งจากการปฏิบัติจริง	– ให้ปัญหาที่มีลักษณะหลากหลาย แตกต่างจากที่เรียนรู้ในห้องเรียนและให้นำความรู้ไปใช้แก้ปัญหา – ส่งเสริมให้ทำบ่อย ๆ

5. บทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามโมเดลชิปปา ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้จัดการในการให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง บทบาทของครูจึงเปลี่ยนจากการเป็น ผู้ให้ ผู้บอก ผู้เล่า ผู้บรรยาย มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนค้นคว้า สร้างความรู้ บทบาทใหม่ของครูควรเป็น ดังนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ (2542, หน้า 13-16 อ้างถึงใน ทิพอาภา ฉิมสุวรรณ, 2552, หน้า) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาไว้ ดังนี้

5.1 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

1. ขั้นเตรียมการสอน ประกอบด้วย

1.1 เตรียมตนเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้ให้บริการด้านความรู้จะต้องให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลที่ชัดเจนแก่นักเรียนรวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลได้ ครูต้องเตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า ลองปฏิบัติ เนื้อหา

1.2 เตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้

ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่นักเรียน ใบความรู้และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียนรวมถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูจัดเตรียมไว้สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้ หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

1.3 จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนด ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้อื่นจะนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่จะสร้างเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่กำหนดไว้ได้ ในแผนการสอนต้องเตรียมการดังนี้

1.3.1 เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้จัดการที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่นักเรียนให้เขาได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

1.3.2 เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนด

1.3.3 เตรียมวัดและประเมินผล บทบาทในเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ควรวัดให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้ และครอบคลุม ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงานที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะ

2. ขั้นตอนการ ครูผู้สอนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ควรมีลักษณะดังนี้

2.1 ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียนการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองเพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้น นักเรียนมักจะจดจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อนักเรียน รวมทั้งจดจำได้นาน

2.2 ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ พูดคุย ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

2.3 ช่วยให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และ

มากที่สุดเท่าที่จะทำได้การให้นักเรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้และกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้

2.3.1 ช่วยให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน

2.3.2 มีประเด็นท้าทายให้นักเรียนได้คิดเป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไปเหมาะสมกับนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดหรือลงมือกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.3.3 ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม

2.3.4 ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวข้องกับชีวิตและประสบการณ์ความเป็นจริงของนักเรียน

2.4 เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงานมิใช่มุ่งพิจารณาถึงผลงานแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการ

2.5 เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. ชั้นประเมินผล ครูผู้สอนต้องดำเนินการวัดผลและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดผลและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน วัดและประเมินตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติ จากแฟ้มสะสมผลงาน ซึ่งการวัดและประเมินผลจากครู และนักเรียนที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรมีบทบาทร่วมวัดผล ประเมินตนเองและประเมินกลุ่มด้วย

สรุปผลในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามแบบโมเดลชิปปาเปลี่ยนบทบาทครูเป็นบทบาทใหม่ ดังนี้

1. การเตรียมการ ก่อนที่ครูจะทำการสอนควรมีการเตรียมการล่วงหน้า เช่น ศึกษาหาความรู้จากหลายแหล่ง วิเคราะห์เรื่องที่จะสอน วางแผนการสอนโดยกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ชัดเจน เลือกเนื้อหา ออกแบบกิจกรรมตามขั้นตอนของโมเดลชิปปา และกำหนดวิธีประเมินผลการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน เอกสาร หนังสือ หรือ

ข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับ นักเรียน เครื่องมือประเมินผล และจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม

2. การดำเนินการสอน ในการดำเนินการสอน ครูควรมีบทบาทหลายประการ เช่น สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นให้นักเรียนสนใจร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เตรียมไว้ ดูแลให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แนะนำหรือแก้ปัญหาตามความจำเป็น สังเกตและบันทึกพฤติกรรม กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมข้อมูลและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน

3. การประเมินผล ในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในขณะทำการสอนและหลังการสอน ครูควรมีบทบาท เช่น เก็บรวบรวมผลงานจากแฟ้มสะสมงานและประเมินผลจากการปฏิบัติงานซึ่งเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย

5.2 บทบาทของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดล

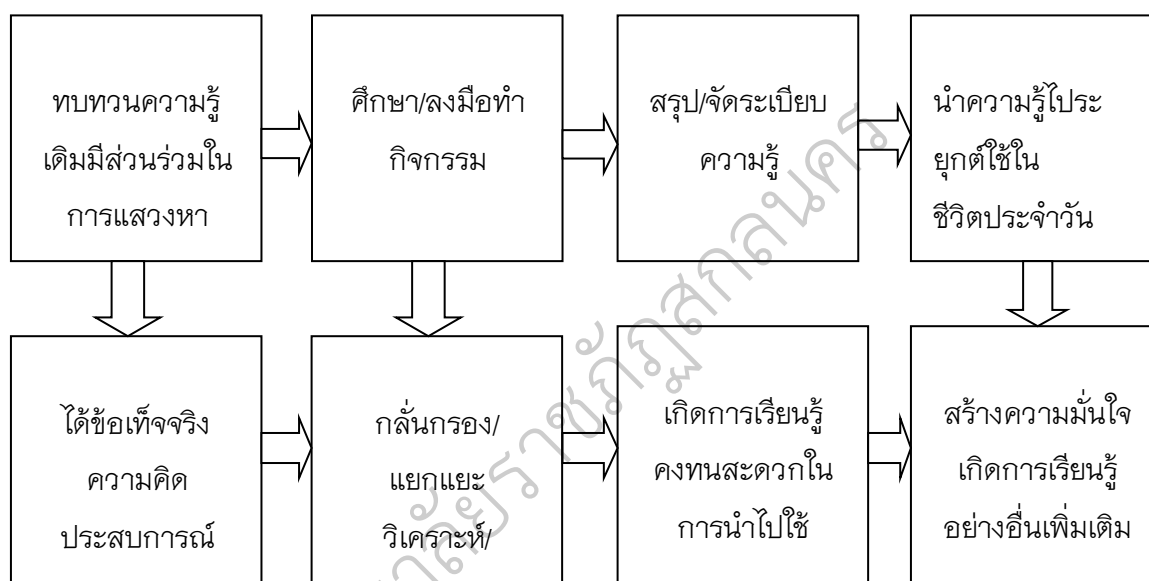
ชิปปา

เมื่อครูผู้สอนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามโมเดลชิปปาให้มีประสิทธิภาพดีนั้น นักเรียนควรมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองกันจึงจะให้ประสพผลสำเร็จ ซึ่งบทบาทของนักเรียนควรเป็น ดังนี้

1. ทบทวนความรู้เดิม และมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
 2. ศึกษาหรือลงมือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจและใช้ความคิดในการกลั่นกรองแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสร้างความหมายให้แก่ตนเอง
 3. สรุปและจัดระบบระเบียบความรู้ที่ได้สรรค์สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดความคงทน และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้สะดวก
 4. นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต การประยุกต์ใช้ช่วยต่อยอดทำความเข้าใจและสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียน และยังช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมอีกด้วยในการดำเนินการตามบทบาททั้งสิ้น นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรมที่จำเป็นในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบ
- ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสวงหาข้อมูล การศึกษาข้อมูล การสรุป รับฟังการพิจารณาและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ปฏิสัมพันธ์โต้ตอบ คัดค้าน สนับสนุน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกของตนกับผู้อื่น แสดง

ความสามารถของตน และยอมรับความสามารถของผู้อื่น ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เรียนรู้จากกลุ่มและช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามโมเดลชิปปา สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งทางกาย สติปัญญาและสังคม ส่วนการมีส่วนร่วมด้านอารมณ์นั้นเกิดควบคู่กันไปกับทุกด้าน สรุปได้ดังภาพประกอบ 5



ภาพประกอบ 5 สรุปบทบาทของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามโมเดลชิปปา

ที่มา : ทิศนา แคมณี, 2553, หน้า 266

การศึกษาหลักการ และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา กล่าวโดยสรุปได้ว่า ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นทบทวนความรู้ ขั้นแสวงหาความรู้ใหม่ ขั้นศึกษาทำความเข้าใจเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจกับกลุ่ม ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ ขั้นเสนอผลงาน ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งเป็นการฝึกกระบวนการค้นคว้าแสวงหาความรู้ โดยใช้ฝึกให้นักเรียนรู้จักอภิปรายและทำงานร่วมกันอย่างมีเหตุผล ฝึกให้สังเกตและวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้นำ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยการบูรณาการ

ร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ เพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน พระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและจากสาขาต่างๆ มาร่วมกัน ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่างๆ สรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง แล้วนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วทรงพระ กรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรม- ราชานุญาต ตามที่ขอพระมหากรุณาเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ สมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและ การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน

ความเพียร มีสติ ปัญญา และความ รอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ได้นำไปสู่การปฏิบัติ นำมาซึ่งความหมายในแต่ละภาคส่วน อาทิ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อนำไปสู่ความพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ของคนไทย สังคมไทย เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ ทางด้านสังคม ทางด้านสิ่งแวดล้อม และทางด้านวัฒนธรรม ถ้าใช้หลักความพอเพียงเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ก็จะสามารถอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาทตน ตามฐานะ ตามอรรถภาพและที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

กล่าวโดยสรุปหากหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิตประเด็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีฐานแนวคิดที่สะท้อนมาจากผลการพัฒนาของประเทศไทย ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน และสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่าเวลานี้ระบบเศรษฐกิจโลกเหลือเพียงชั่วเดียวคือชั่วเสรีนิยมหรือทุนนิยมหรือบริโภคนิยม ซึ่งในโลกทุนนิยมนี้ประเทศต่างๆ มุ่งแสวงหาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง และลักษณะสำคัญคือแสวงหาความร่ำรวยจากการลงทุน การบริโภค ถือเป็นทฤษฎีหลักของระบบทุนนิยม ถ้าปราศจากจุดนี้แล้วถือว่าเจริญไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเกิดภาวะของการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและ มีการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอยู่ตลอดเวลา โดยการกระตุ้นกิเลส ทำให้เกิดการอยาก ซึ่งจะทำให้ระบบนี้อยู่ได้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541, หน้า 5 – 6) จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยอ่อนแอ เหตุเพราะสังคมมิได้สร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้กับคนส่วนใหญ่ ด้วยขาด “ปัญญา” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ประกอบกับผู้มีโอกาสทางสังคมมักขาดคุณธรรมจริยธรรมเกิดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบขึ้นในทุกระดับ ขณะเดียวกับที่ผู้ด้อยโอกาสมักถูกเอารัดเอาเปรียบ ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแบบแยกส่วนโดยใช้ “เงิน” เป็น “เป้าหมาย” ไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่ตามมาอาทิ ทุนด้านดิน น้ำ ป่าไม้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม สูดทำลายส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและเกษตรกรพึ่งตนเองได้น้อยลง

ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาประกอบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ทำให้ประชาชนในชาติล้มลุกคลุกคลาน หวังเพียงเพื่อให้ตนเองอยู่รอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักและห่วงใยในทุกข์สุขของพสกนิกรไทยยิ่งนัก เห็นได้จาก พระราชดำรัส เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้พระราชทานไว้ถึง 2 ครั้งในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี 2540 และ 2541 ซึ่งได้มีการขานรับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน ซึ่งคนมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้จริงผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และบริษัทต่างๆ สามารถนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเปรียบเสมือนเป็นการปักเสาเข็มก่อนจะสร้างบ้าน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงก่อนจะก่อสร้างตัวบ้านต่อไป

ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั้นเอง เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี 2541 ทรงได้มีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมถึงคำว่า “พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน”

“พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี”

“ประเทศไทยสมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระไม่มีพอกิน จึงจะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ”

ทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียง กับคำว่า “self-sufficiency” นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเองแต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีค่าน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย

ถ้าประเทศไทยมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็มีความสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจากรู้พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติก็พอเพียง”

“ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล”

จากพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง มิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งมีอยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากโรงงาน โดยอาศัยการขยายตัว อย่างค่อยเป็นค่อยไปหรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มันให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินตัว

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ต้องสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป

การพัฒนา “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” สำหรับเกษตรกรมีการปฏิบัติตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย 3 ขั้น คือ ขั้น 1) ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ในระดับชีวิตที่ประหยัด ทั้งนี้ต้องสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่น ขั้น 2) รวมกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา และขั้น 3 ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทุกฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์

การพัฒนาชุมชนในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการใช้ “คน” เป็นเป้าหมาย และเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง ฯลฯ โดยใช้ “พลังทางสังคม” ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่ม เครือข่ายหรือประชาสังคม กล่าวคือ เป็นการผนึกกำลังของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง

1. ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่”
2. สร้าง “พลังทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่าย ในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
3. ยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุน
4. ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ
5. ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง “คุณธรรมจริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
6. วิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต-แปรรูป-ขาย-บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้น ระดับประเทศและระดับต่างประเทศ

7. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่ายให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษา ดูงาน และฝึกอบรม

ดังพระราชดำรัสที่ทรงกล่าวไว้ว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้ได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะประเทศ และประชาชนไทยสอดคล้องด้วย ก็จะทำให้เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศ กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้”

กล่าวโดยสรุป คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัธยมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนเองสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจที่เข้มแข็งต่อชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม มิพึงควรท้อแท้ ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราช “การพัฒนาคคน” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน”

2) พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดัง พระบรมราโชวาทที่ว่า

“เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่ที่ทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3) ฟังตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดีเยี่ยม สิ่งดีก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4) ฟังตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลองทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า

“จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษา คือ เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพพื้นฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กันก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนเดิม”

5) ฟังตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึงสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้ด้วย

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ”

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า

“ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุข ความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่มีความชัดเจนว่า

“การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดั่งาม ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า

“พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น” สุขเมธ ดันติเวชกุล (2544, หน้า 284-291)

3. เศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของหมอบระเวศ วะสี

ประเวศ วะสี (2542, หน้า 28 - 29) ได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พุดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ถ้าจะกระตุกกันสักหน่อยก็ขอกล่าวว่า “พระเจ้าอยู่หัวไม่ใช่คนโง่” ที่ทรงกล่าวเรื่องนี้ ดังมีประเทศเนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างที่เคยยากลำบากและเสียสมดุล ต่อเมื่อพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงกลับเข้มแข็งได้สมดุล และเติบโตไปด้วยดี”

เศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึงเศรษฐกิจสมดุล เป็นการกลับสู่สมดุลของสังคม เศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความพอเพียง 7 ด้านคือ ครอบครัวพอเพียง จิตใจ (เอื้ออาทร) พอเพียง สิ่งแวดล้อมพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ปัญญาพอเพียง ฐานวัฒนธรรมพอเพียง และมีความมั่นคงพอเพียง

ทั้งนี้หมอบระเวศได้นำนามธรรมเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ “เศรษฐกิจพื้นฐาน” ซึ่งพื้นฐานที่มีอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยก็คือ “ชุมชน” โดยเศรษฐกิจพื้นฐานประกอบด้วย 5 ลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นเศรษฐกิจของคนทั้งมวล
- 2) มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ
- 3) มีความเป็นบูรณาการเข้มแข็งไปพร้อมๆ กันหมด ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

4) เติบโตบนพื้นฐานที่เข้มแข็งของเราเอง เช่น ด้านการเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรมเกษตร สมุนไพร อาหาร การท่องเที่ยว เป็นต้น

5) มีการจัดการที่ดีเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมการเกิดนวัตกรรมต่างๆ ให้สามารถนำมาใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามสินค้าที่นำมาบริโภคทุกอย่างต้องผลิตจากวัตถุดิบที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนำมาแปรรูปเพื่อให้ใช้งานได้ ขณะเดียวกันเมื่อมีการบริโภคก็ก่อให้เกิดของเสียออกมาในปริมาณเกือบจะเท่ากัน ฉะนั้น โลกจะต้องรับภาระอย่างมาก คือจะต้องป้อนวัตถุดิบ เพื่อการบริโภคและหลังจากนั้นต้องแบกรับภาระขยะของเสียที่มาจาก การบริโภคโดยที่การจัดการเรื่องกำจัดขยะเสียยังทำได้น้อยมาก การนำกลับมาใช้ใหม่มีแค่ 19% ยิ่งเวลานี้มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคจะเห็นว่าสินค้าประเภทใช้ครั้งเดียวทิ้งมีจำนวนมาก ปัญหาคือทรัพยากรธรรมชาติจะแบกรับไหวหรือไม่ คำตอบก็คือไม่ไหว เพราะเวลานี้ทั่วโลกมีการบริโภคในอัตรา 3 : 1 คือ ทรัพยากรธรรมชาติถูกบริโภคไป 3 ส่วน แต่สามารถชดเชยกลับมาได้เพียง 1 ส่วน ซึ่งถ้ายังคงมีการบริโภคกันในอัตรานี้ต่อไป ก็จะต้องพบกับปัญหาในที่สุด อย่างไรก็ตามได้เริ่มมีกระแสของกลุ่มคนที่มีความรู้เกิดขึ้น เพราะเริ่มมองเห็นถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสภาวะโลกปัจจุบัน

ในประเทศไทยตั้งแต่มีแผนพัฒนาฉบับแรก ในปี 2505 ประเทศไทยได้มีการพัฒนาตามรูปแบบของทุนนิยมเช่นกันเพราะในตอนที่ได้คิดจะทำแผนพัฒนาฯ ได้มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศเข้ามาสอนวิชาการวางแผนให้ โดยมีการนำเอาปรัชญาการวางแผนแบบตะวันตกเข้ามาด้วยคือมุ่งสร้างความรู้ทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งประเทศไทยก็ได้มีการพัฒนาให้เจริญเติบโตขึ้นจริง แต่เป็นความเจริญเติบโตที่สร้างและแลกกับการต้องสูญเสียป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายล้างไปเป็นจำนวนมาก จะเห็นว่าความเจริญเติบโต ซึ่งได้ดำเนินมา ตั้งแต่ปี 2505 บัดนี้ มีเหตุการณ์หนึ่งที่ก่อให้เกิดวิกฤตต่อเศรษฐกิจของประเทศ คือโตแล้วแตก เป็นสัจธรรมอย่างหนึ่งคือ เมื่อเศรษฐกิจโตมากขึ้น ในที่สุดก็จะแตกออก และก็จะมาเริ่มต้นกันใหม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการมองหาว่าอะไรคือสาเหตุของวิกฤตการณ์ฟองสบู่แตกครั้งนั้น พบว่าเป็นเพราะการเติบโตของไทยอยู่บนฐานที่ยังไม่มีความพร้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ว่าการพัฒนาบ้านเมืองเหมือนการสร้างบ้านเวลาที่มีการสร้างบ้านสิ่งแรกที่ต้องทำคือต้องวางฐานรากฝังเสาเข็ม และเสาเข็มแต่ละต้นจะถูกคำนวณมาแล้ว ว่าต้องแบกน้ำหนักเท่าใดแล้วจึงสร้างบ้าน แน่แน่นอนว่าถ้าเสาเข็ม

วางไว้สำหรับบ้านสองชั้นก็จะแบกรับได้แค่ บ้านสองชั้นเท่านั้น การพัฒนาประเทศก็เช่นกัน แต่ที่ผ่านมามีประเทศไทยเหมือนการย่างก้าวเข้าสู่การพัฒนาโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงฐานรากของประเทศ ซึ่งน่าจะมีฐานในภาคการเกษตรแต่กลับมุ่งไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีความต้องการปัจจัยสำคัญ 3 เรื่อง คือ 1) เงิน ซึ่งประเทศไทยอาจมีไม่พอก็ไปกู้มาเพิ่ม 2) เทคโนโลยี ซึ่งประเทศไทยไม่เคยสร้างอะไรขึ้นมาเองก็จะนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมาใช้ และ 3) คน ซึ่งมาตรฐานการศึกษาของไทยต่ำลง มหาวิทยาลัยมากขึ้นแต่คุณภาพลดลง แต่ถ้าคนที่รู้ด้านการในประเทศไม่มีก็ไปจ้างต่างชาติเข้ามา จะเห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยตั้งอยู่บนฐานของคนอื่นทั้งสิ้น และเมื่อมีการย้ายฐานการลงทุนออกไปเศรษฐกิจ ก็ล้มในที่สุด สถานการณ์นี้เป็นวัฏจักรของการพัฒนาเหมือนกับวัฏจักรเชิงพุทธ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงยึดหลักการพอดีตั้งแต่แรกโดยให้มีการพัฒนาไปตามขั้นตอน เป็นระยะ ๆ

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากคนจน ไม่ใช่เศรษฐกิจที่จะต้องมาห่อตัว พระองค์ท่านให้ร่ำรวยแต่ร่ำรวยแล้วต้องรักษาให้คงอยู่ ร่ำรวยและต้องยั่งยืน และต้องกระจายอย่างทั่วถึง พระองค์ท่านรับสั่งให้คำไว้สามคำเป็นหลักสามประการและฐานใหญ่ไว้หนึ่งฐาน เป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศ และจะนำไปใช้ในการบริหารงานในองค์กรใดๆ ก็ได้ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ให้ใช้เหตุผล อย่าใช้กิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง อย่าเอาแต่กระแส ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยต้องการจะพัฒนาไปทางไหนไม่จำเป็นต้องตามกระแสของโลก

ประการที่สอง ทำอะไรพอประมาณ การพอประมาณคือตรวจสอบศักยภาพของตนเองก่อน ฐานของตนเองอยู่ตรงไหน การจะพัฒนาอะไรต้องดูจากศักยภาพที่มีความเข้มแข็งก่อน

ประการที่สาม ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เพราะไม่รู้พรุ่งนี้จะมีอะไรเกิดขึ้น ปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การวางแผนพัฒนาทำได้ยาก มีปัจจัยความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องมีวิสัยทัศน์ ตัวอย่างเช่น เรื่องราคาน้ำมันต้องมองในอนาคต ถ้านำไปโอดีเซลมาใช้จะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาน้ำมันได้หรือไม่ เป็นต้น

นอกจากสามคำนี้พระองค์ท่านทรงให้มีความรอบรู้ที่สำคัญอีกคำหนึ่งคือ คนต้องดีด้วย ต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม มีธรรมาภิบาล พระองค์ท่านทรงวางหลักการไว้ดีมาก แต่ปัญหาเกิดจากยังไม่มีใครมีความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจกัน

เงื่อนไขเพื่อให้เกิดความพอเพียง

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต จากนิยามของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สรุปได้ดังต่อไปนี้



ภาพประกอบ 6 ทฤษฎีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : ปรียานุช พิบูลย์สราวุธ, 2549, หน้า 80

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้ยึดทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ความถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล หน่วยงาน ชุมชน และสังคม โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถ

ดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงได้ ดังแสดงในตาราง ดังนี้ (ปริญญช พินุลย์
สรารุณ, 2549, หน้า 81)

ตาราง 4 แสดงหลักปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนอยู่บนพื้นฐานความพอเพียง

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
1. หลักปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ - รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง - ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล - ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ - ใช้จ่ายอย่างประหยัด - ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย - วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย - แลกเปลี่ยนประสบการณ์ - ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
- รู้จักออมเงิน มีกลไกลดความเสี่ยง - ระบบสวัสดิการ - ระบบออมสิน - ระบบสหกรณ์ - การประกันต่างๆ	- ออมวันละหนึ่งบาท - สัปดาห์การออม - จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ - จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน
- รู้จักประหยัด - ใช้และกินอย่างมีเหตุผล - ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น - ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	- ปลุกผักสวนครัวรั้วกินได้เลี้ยงปลาเลี้ยงไก่ ไร่กินไร่ขาย - ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน - รีไซเคิลขยะเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ - นำของเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์

ตาราง 4 (ต่อ)

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
- ฟังตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิตหรือสร้างรายได้ที่ - สอดคล้องกับความต้องการ - สอดคล้องกับภูมิสังคม - สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น - สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	- เน้นการผลิตเพื่อตนเองให้พอเพียงกับการบริโภคที่หลากหลาย เช่น - ปลูกพืชผักผสมผสาน - ปลูกพืชสมุนไพรไทย - ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน
2. หลักปฏิบัติด้านสังคม - รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน - ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ - ปลูกฝังความสามัคคี - ปลูกฝังความเสียสละ เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	- จัดกิจกรรม ลด ละ เลิก อบายมุข - จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน - จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข
3. หลักปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม - สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ - ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม - ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นและสถานที่ท่องเที่ยวใน	- พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟู - โครงการชีววิถี - อบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - จัดทำฝายแม้ว
4. หลักปฏิบัติด้านวัฒนธรรมและศาสนา - สืบสานวัฒนธรรมไทย - สร้างจิตสำนึกรักไทย รักบ้านเกิด - ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารท้องถิ่น - ฟื้นฟูอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย	- ปลูกฝังมารยาทไทย - ส่งเสริมอาหารในท้องถิ่น - อบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - ทำนุบำรุงโบราณวัตถุ

ตาราง 4 (ต่อ)

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
- ส่งเสริมพระพุทธศาสนา - ปลุกจิตสำนึกความรักชาติ - ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา - จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	- ให้ความสำคัญกับการรักษาศิลหรือสวดมนต์เป็นประจำ - ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิ ภาวนา - ร่วมกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา - พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น - รณรงค์การใช้สินค้าไทย

สรุป หลักปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนอยู่บนพื้นฐานความพอเพียง อยู่ในกรอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) หลักปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ เช่น การรู้จักความพอเพียงในการใช้จ่ายของตนเอง การรู้จักการออมเงิน ความประหยัด เป็นต้น 2) หลักปฏิบัติด้านสังคม เช่น รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน การปลูกฝังจิตสำนึก เป็นต้น 3) หลักปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม และ 4)หลักปฏิบัติด้านวัฒนธรรมและศาสนา เช่น สืบสานวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมพระพุทธศาสนา เป็นต้น

4. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้นจะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆในแก่เด็ก ดังนั้นจึงส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณาอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์ อยู่ตลอดเวลาจะได้รู้จัก และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพและผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆได้อย่างรอบขอบและระมัดระวัง เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือการทำให้เด็กรู้จักพอเพียง

ปลูกฝัง อบรมบ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรม โดยสอดคล้องแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ หลักสูตร สาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม ความเป็น ไทย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมของโลก การกระทำของตน ย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูจะต้อง รู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชน เห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้อาจเกิดขึ้นได้ โดยครูต้องให้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน (ปริญญช พินุลสรวุฑ, 2549, หน้า 21 – 22)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ รูปแบบการสอนชิปปาโมเดล ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน ให้มีความสามารถ ในการคิดประยุกต์ดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ ศึกษาแนวคิดดังกล่าวนำมาประยุกต์เข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชา ภาษาไทย เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมความ รับผิดชอบให้เกิดแก่ผู้เรียนต่อไป

คู่มือการเรียนรู้

1. ความหมายของคู่มือ

เครือวัลย์ เผ่าผึ้ง (2548, หน้า 26) ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ (manual) หมายถึงเอกสารหรือคู่มือที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ตอบข้อ สงสัยหรือแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งตอบสนองความต้องการของ ผู้ใช้ โดยมีรูปแบบกะทัดรัด เหมาะแก่การพกพา สวยงาม มีภาพประกอบ อ่านเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อร่าม เสือเดช (2549, หน้า 43) ได้อธิบายความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการ ปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย

วนิดา ฤทธิเจริญ (2550, หน้า 21) กล่าวว่า คู่มือ (manual) หมายถึง เอกสาร สิ่งพิมพ์หรือหนังสือที่แต่งขึ้นอย่างเป็นระบบ มีภาพประกอบและแผนภูมิลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ อำนวยความสะดวกและเป็นแนวทางให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ

สวระ ปัทมพงศา (2551, หน้า 24) ให้ความหมายว่า คู่มือ เป็นหนังสือหรือเอกสาร ตำรา ที่เขียนขึ้นเพื่อเป็น แนวทางให้ผู้ใช้อำนาจคู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติงานได้ เพื่อส่งเสริมและประกอบในการจัดกิจกรรมหรือการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

อภิรักษ์นา แสนทวี (2551, หน้า 55) ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้ผู้ใช้อำนาจคู่มือกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตรงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สุรัสวดี จินดาเนตร (2553, หน้า 24) กล่าวว่า คู่มือเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการของผู้ใช้ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันให้มากที่สุดและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

จากการศึกษาความหมายของคู่มือ สรุปได้ว่า คู่มือ หมายถึง เอกสารหรือตำราที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ผู้ที่นำคู่มือมาใช้เกิดความเข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง

2. องค์ประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือมีส่วนประกอบสำคัญๆ ที่สามารถใช้ปฏิบัติงานได้ ดังแนวคิดและข้อสรุปของนักวิชาการหลายท่าน ดังต่อไปนี้

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2548, หน้า 170-171) ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดทำคู่มือโดยทั่วไปมีองค์ประกอบดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ เช่นวัสดุอุปกรณ์ สื่อฯลฯ
3. เนื้อหาสาระ และกระบวนการ หรือขั้นตอนในการดำเนินงาน
4. ความรู้เสริม การเขียนคู่มือต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ การคาดคะเนล่วงหน้าว่าผู้ใช้อาจประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอะไร แล้วจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะเสริมความรู้ อันทำให้ผู้ใช้สามารถแก้ปัญหาได้

5. คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ปัญหา โดยปกติผู้เขียนคู่มือควรเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง ผู้เขียนคู่มือสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกัน วิธีแก้ปัญหาแก่ผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือได้

6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านหรือผู้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ลักขณา ศิริวงศ์ (2549, หน้า 21) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือปฏิบัติงานไว้ว่าเป็นเอกสารซึ่งประกอบไปด้วย

1. วัตถุประสงค์ของการพัฒนา
2. แนวทางในการจัดกิจกรรม
 - 2.1 เทคนิคที่ใช้
 - 2.2 ขั้นตอน
3. ข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรม
 - 3.1 ข้อควรปฏิบัติของครู
 - 3.2 ข้อควรปฏิบัติของนักเรียน
4. การประเมินผล
5. ตารางสรุปการพัฒนา

สายไหม ศรีโกศา (2549, หน้า 31) ได้อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ว่าคู่มือมี 5 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ดังนี้

1. จะต้องมีความชี้แจงการใช้คู่มือ
2. ต้องมีเนื้อหาและคำอธิบายการปฏิบัติของคู่มือ
3. ต้องมีกิจกรรม
4. คำแนะนำการวัดและประเมินผล
5. แหล่งอ้างอิงที่สามารถค้นคว้าเพิ่มเติม

อร่าม เสือเดช (2549, หน้า 50) ได้อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ว่าองค์ประกอบของคู่มือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดทำคู่มือ เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงวิธีการใช้คู่มือ เนื้อหาสาระของคู่มือ คำชี้แจงเกี่ยวกับการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมและยังบอกถึงแหล่งข้อมูลอ้างอิงจากการที่มีผู้อธิบายองค์ประกอบของคู่มือข้างต้นผู้ศึกษาได้สรุปว่าคู่มือมีองค์ประกอบดังนี้

1. บทนำ
2. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
3. เนื้อหา / กิจกรรม
4. แหล่งอ้างอิง

ณัฐธินิศา ศรีพิมลปาณี (2551, หน้า 50) กล่าวว่า องค์ประกอบของคู่มือควรมียอดประกอบให้เหมาะสมกับชนิดหรือประเภทของคู่มือนั้น ๆ และมียอดประกอบดังนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
5. กิจกรรม
 - 5.1 ชื่อกิจกรรม
 - 5.2 วัตถุประสงค์
 - 5.3 สารสำคัญ
 - 5.4 การดำเนินกิจกรรม
 - 5.5 สื่อ / อุปกรณ์
 - 5.6 การประเมินผล
 - 5.7 บันทึกผลการจัดกิจกรรม

นันทมนัส รอดทัศนาศนา (2554, หน้า 52) กล่าวว่า องค์ประกอบของคู่มือนั้นจำเป็นต้องมีให้ครบถ้วนและชัดเจนทุกองค์ประกอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนมียอดประกอบดังนี้

1. ส่วนของคำชี้แจง
2. ส่วนของเนื้อหาสาระ
3. ส่วนของกิจกรรม ขั้นตอนวิธี การและเวลาดำเนินการ
4. ส่วนของสถานที่วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อต่างๆ
5. ส่วนข้อเสนอแนะ
6. ส่วนของการวัดผลและประเมินผล

สรุป องค์ประกอบของคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ มียอดประกอบ คือ ปก

คำชี้แจง จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแนวการวัดผล ประเมินผล

3. ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือ

ขั้นตอนการจัดทำคู่มือนั้นมีหลายขั้นตอนที่สำคัญ ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้แนะนำไว้ ดังนี้

ศรัณย์ ไวยานิกรณ์ (2547, หน้า 10) กำหนดแนวทางการจัดทำคู่มือไว้ ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาจากหลักการของหลักสูตร จุดหมายของหลักสูตร เกณฑ์การใช้หลักสูตร จุดประสงค์ ประเภทวิชา และมาตรฐานวิชาชีพ

2. การจัดทำคู่มือ เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาดำเนินการจัดทำคู่มือ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 คำชี้แจงการใช้คู่มือ

2.2 หลักสูตรรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา และมาตรฐานรายวิชา

2.3 หน่วยการเรียนรู้

2.4 แหล่งข้อมูลอ้างอิง

3. ทดสอบคู่มือโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาความเหมาะสม และนำข้อมูลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิไปดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

4. ประเมินคุณภาพของคู่มือ โดยการนำคู่มือที่ได้จากการแก้ไขปรับปรุง ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น รวมทั้งนำคู่มือไปให้ครูผู้สอนได้ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานั้นและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พรทิพย์ ฉิมพงษ์ (2555, หน้า 47) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคู่มือว่า ต้องมีการวางแผนในการจัดทำว่าจุดมุ่งหมายคืออะไร ใครเป็นคนใช้คู่มือและต้องการคู่มือแบบไหน เพื่อให้ได้คู่มือตรงตามความต้องการ พร้อมทั้งต้องมีการทดสอบคู่มือในด้านเนื้อหา รูปแบบ และผลกระทบ

จากการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาคู่มือที่กล่าวมา สรุปได้ว่าขั้นตอนในการพัฒนาคู่มือผู้วิจัยจะต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จัดทำคู่มือ ประเมินคุณภาพของคู่มือ ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เป็นขั้นตอนในการพัฒนาคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาร่วมกับร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาวเคราะห์หลักสูตรการศึกษา
นอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2555) สาร
มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรม
การเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาร่วมกับร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวัดและ
ประเมินผลเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ และความรับผิดชอบของตัวผู้เรียน

2. การจัดทำคู่มือ ประกอบด้วย

2.1 ปก

2.2 คำนำ

2.3 สารบัญ

2.4 คำชี้แจงสำหรับผู้สอน

2.5 สิ่งให้ผู้สอนและผู้เรียนต้องเตรียม

2.6 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

2.7 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน

2.8 เอกสารความรู้เสริม

2.9 คำแนะนำและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2.10 แหล่งข้อมูลอ้างอิง

3. ประเมินคุณภาพของคู่มือ โดยนำคู่มือที่จัดทำขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5
ท่านประเมินโดยหาคุณภาพของคู่มือ ได้แก่ ความสอดคล้องด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ และ
ตรวจสอบความถูกต้อง นำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำคู่มือ
กิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้กับผู้เรียนต่อไป

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา ร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมาย

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา กิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาและ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยให้ความหมายของคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้แบบ
โมเดลชิปปาร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าหมายถึงคู่มือการเรียนรู้โดย

ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปาร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการจัดการเรียนรู้ มีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การสร้างความรู้ การปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมทางกาย การเรียนรู้กระบวนการ และการนำความรู้ไปใช้ โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น (Active Participation) กาย (Physical) สติปัญญา (Intellectual) อารมณ์ (Emotional) สังคม (Social) การเคลื่อนไหวร่างกาย (Physical movement) การสร้างสรรค์ความรู้ (Construction of knowledge) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) ความเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Application) การใช้ในชีวิตประจำวัน (Actual practices) เพื่อพัฒนา การคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยสอดคล้องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คำนึงถึงหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

2. องค์ประกอบของคู่มือ

จากการศึกษาเอกสาร และตำรา ที่เกี่ยวกับคู่มือต่างๆ ผู้วิจัยได้นำความรู้ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปาร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 2.1 ปก
- 2.2 คำนำ
- 2.3 สารบัญ
- 2.4 คำชี้แจงสำหรับผู้สอน
- 2.5 สิ่งที่คุณสอนต้องเตรียม
- 2.6 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน
- 2.7 แผนการสอนประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการและปรัชญาคิดเป็น หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คิดเป็นกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.8 เอกสารความรู้เสริม
- 2.9 แนวการวัดผลประเมินผล
- 2.10 แหล่งข้อมูลอ้างอิง

3. ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ แบบโมเดลชิปป่าร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบโมเดลชิปป่า ที่ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วยหลัก 3 ห่วง คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน ความรับผิดชอบ และความเสียสละ ผู้วิจัยได้นำมาหลอมรวมกันเป็นขั้นตอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้เดิม หมายถึง การดึงความรู้เดิมของนักศึกษาในเรื่องที่จะเรียน สร้างความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของตน

ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ใหม่ร่วมกับหลักความมีเหตุผล หมายถึง การแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ที่นักศึกษายังไม่มีจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมให้หรืออาจแนะนำแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาไปแสวงหาก็คได้ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือหลักความมีเหตุผล ให้นักศึกษามีการคิดวิเคราะห์ถึงประเด็นที่มาขององค์ความรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาทำความเข้าใจ ความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม หมายถึง ผู้เรียนศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ที่หามาได้ นักศึกษาจะต้องสร้างความหมายของข้อมูล/ประสบการณ์ใหม่ๆ โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่มในการอภิปรายและสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม

ขั้นที่ 4 ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มร่วมกับหลักความพอเพียง หมายถึง ขั้นที่นักศึกษาใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของตน รวมทั้งขยายความรู้ ความเข้าใจของผู้อื่นไปพร้อมๆ กัน โดยใช้หลักความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน เพื่อเป็นกรอบในการอภิปรายในกลุ่มในการตรวจสอบองค์ความรู้ และการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

ขั้นที่ 5 การสรุปและจัดระเบียบความรู้ หมายถึง ขั้นของการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่และจัดสิ่งที่เรียนให้เป็นระบบระเบียบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

ขั้นที่ 6 ขั้นการปฏิบัติ หมายถึง ขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ เป็นการช่วยให้นักศึกษาได้ต่อยอดหรือตรวจสอบความเข้าใจของตนและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์

ขั้นที่ 7 ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ ภายใต้หลักการมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง ขั้นของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายโดยเน้นความตระหนักถึงหลักการให้นักศึกษามีภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความจำในเรื่องนั้นๆ

การคิดวิเคราะห์

1. ความหมายการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ตามความหมายของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่ได้ศึกษาและให้คำนิยามไว้มีดังนี้

ณัฐสุภางค์ ยิ่งสง่า (2550, หน้า 7) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ไว้ว่าการคิดวิเคราะห์ หมายถึง กระบวนการทางปัญญาของมนุษย์โดยแสดงออกมาในลักษณะให้เหตุผลและการตัดสินใจต่างๆ ด้วยความสมบูรณ์เพียบพร้อมด้านสติปัญญาในการตัดสินใจ

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553, หน้า 54) การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดและจำแนกแยกแยะข้อมูลองค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อค้นหาความจริง ความสำคัญ แก่นแท้ องค์ประกอบหรือหลักการของเรื่องนั้นๆ สามารถอธิบายตีความสิ่งที่เห็น ทั้งที่อาจแฝงซ่อนอยู่ภายในสิ่งต่างๆ หรือปรากฏได้อย่างชัดเจน รวมทั้งหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุ ส่งผลกระทบต่อกันอย่างไร อาศัยหลักการใด จนได้ความคิดเพื่อนำไปสู่การสรุป การประยุกต์ใช้ ทำนายหรือคาดการณ์สิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

ชลิตา ใจมณี (2554, หน้า 17) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความสำคัญความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ตลอดจนสามารถรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบทราบถึงหลักการต่างๆจนสามารถสืบค้นข้อเท็จจริงจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับได้

จันทนา บุตรดา (2554, หน้า 35) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อเรื่องต่างๆ ว่า ประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์สิ่งใด และส่วนย่อยๆ ที่สำคัญนั้น แต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันโดยการ ระบุความเหมือนหรือความแตกต่างด้วย

สุวิทย์ มูลคำ (2554, หน้า 9) การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะ องค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้ได้

วิภา วงศ์อำมาตย์ (2556, หน้า 101) ความหมายของ การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การคิดพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบถึงส่วนประกอบต่างๆ ของวัตถุดิบของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ รวมถึงการจำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่ ของสิ่งนั้นๆ ได้อย่าง ชัดเจน และหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของส่วนประกอบเหล่านั้นว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างไร

จากการศึกษาความหมายของการคิดวิเคราะห์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อเรื่องต่างๆ รวมถึงการจำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่ ของสิ่งนั้นๆ ได้อย่าง ชัดเจน สามารถอธิบายตีความสิ่งที่เห็น ทั้งที่อาจแฝงซ่อนอยู่ภายในสิ่งต่างๆ หรือปรากฏได้ อย่างชัดเจน รวมทั้งหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุ ส่งผลกระทบต่อกันอย่างไร

2. องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 26-30) ได้แบ่งการคิดวิเคราะห์ ออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความสามารถในการตีความ หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจ และให้เหตุผลแก่สิ่งที่เราต้องการจะวิเคราะห์ เพื่อแปลความหมายที่ไม่ปรากฏโดยตรงของ สิ่งนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ โดยเกณฑ์ที่แต่ละคนใช้เป็น มาตรฐานในการตัดสินใจย่อมแตกต่างกันตามความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยมของแต่ละ บุคคล และความสามารถในการเชื่อมโยงเหตุผล

2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์ หมายถึง เราจะคิดวิเคราะห์ได้ดีนั้น ต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของเรื่องนั้น เพราะความรู้จะช่วยกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์แจ่มแจ้ง และจำแนกได้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร มีองค์ประกอบย่อยๆ อะไรบ้าง มีทั้งหมดหมู่ จัดลำดับความสัมพันธ์อย่างไร และรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุ

3. ความช่างสังเกต ช่างสงสัย และช่างถาม หมายถึง นักคิดเชิงวิเคราะห์ต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 นี้รวมด้วย เพราะจะนำไปสู่การสืบค้นความจริงและเกิดความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์ ขอบเขตของคำถามจะต้องยึดหลัก 5W1H คือ ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) เพราะเหตุใด (Why) อย่างไร (How)

4. ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลจำแนกแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเป็นความจริง สิ่งใดเป็นความเท็จ สิ่งใดมีรายละเอียดสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร

สุวิทย์ มูลคำ (2554, หน้า 17) การคิดวิเคราะห์มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. สิ่งที่กำหนดให้ เป็นสิ่งสำเร็จรูปที่กำหนดให้วิเคราะห์ เช่น วัตถุ สิ่งของ เรื่องราว เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นต้น
2. หลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นข้อกำหนดสำหรับใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผลอาจจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน เป็นต้น
3. การค้นหาความจริงหรือความสำคัญ เป็นการพิจารณาส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ตามหลักหรือกฎเกณฑ์ แล้วทำการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุป

วิภา วงศ์อำมาตย์ (2556, หน้า 102 – 113) ได้สรุปองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย

1. ข้อมูล เช่น วัตถุ สิ่งของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์
2. หลักการหรือกฎเกณฑ์
3. ความรู้ความเข้าใจของผู้วิเคราะห์

4. ความสามารถในการตีความ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้วิเคราะห์

5. การสรุปประเด็นสำคัญ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูล ที่เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ หลักเกณฑ์ในการพิจารณา พื้นฐานความรู้ของผู้วิเคราะห์ ความสามารถในการตีความเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ

3. กระบวนการคิดวิเคราะห์

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553, หน้า 55) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดระดับสูง ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่วิเคราะห์ว่าจะวิเคราะห์อะไร กำหนดขอบเขตและนิยามของสิ่งที่คิดให้ชัดเจน เช่น จะวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของเรา
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ว่า ต้องการวิเคราะห์เพื่ออะไร เช่น เพื่อจัดอันดับ เพื่อหาเอกลักษณ์ เพื่อหาข้อสรุป เพื่อหาสาเหตุ เพื่อหาแนวทางแก้ไข
3. พิจารณาข้อมูลความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าจะใช้หลักใดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และจะใช้หลักความรู้นั้น ควรใช้ในการวิเคราะห์อย่างไร เช่น จะจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในห้องเรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม จะใช้เกณฑ์อะไรจำแนก เช่น เกณฑ์สิ่งมีชีวิตกับไม่มีชีวิต หรือ เกณฑ์สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
4. สรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ได้เป็นระบบระเบียบชัดเจน

สุวิทย์ มูลคำ (2554, หน้า 19) กระบวนการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์ เช่น พืช สัตว์ หิน ดิน รูปภาพ บทความ เรื่องราว เหตุการณ์หรือสถานการณ์จากข่าว ของจริงหรือสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดประเด็นข้อสงสัยจากปัญหาข้อสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือเป็นการ

กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุ หรือความสำคัญ เช่น ภาพนี้ บทความนี้ต้องการสื่อหรือบอกอะไรที่สำคัญที่สุด

ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นการกำหนดข้อกำหนดสำหรับใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผล อาจเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน

ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ เป็นการพินิจวิเคราะห์ ทำการแยกแยะกระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อยๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม 5W1H ประกอบด้วย What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร)

ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบหรือตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนดให้

จากการศึกษากระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่ากระบวนการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการจะวิเคราะห์
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ว่าต้องการวิเคราะห์เพื่ออะไร
3. กำหนด ศัพท์หลักการ กฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ และพิจารณาแยกแยะข้อมูล หรือเหตุการณ์ ตามหลักการ กฎเกณฑ์ หรือทฤษฎี
4. สรุปผลการคิดวิเคราะห์

4. ลักษณะของการคิดวิเคราะห์

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553, หน้า 16-19) แบ่งลักษณะการคิดวิเคราะห์ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ (Analysis of Element) เป็นความสามารถในการแยกแยะได้ว่าสิ่งใดจำเป็น สิ่งใดสำคัญ สิ่งใดมีบทบาทมากที่สุด ประกอบด้วย

1.1 วิเคราะห์ชนิด เป็นการให้นักเรียนวินิจฉัยว่า สิ่งนั้น เหตุการณ์นั้นๆ จัดเป็นชนิดใด ลักษณะใด เพราะเหตุใด เช่น ข้อความนี้ (ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) เป็นข้อความชนิดใด ต้นผักชีเป็นพืชชนิดใด ม้าน้ำเป็นพืชหรือสัตว์

1.2 วิเคราะห์สิ่งสำคัญ เป็นการวินิจฉัยว่าสิ่งใดสำคัญ สิ่งใดไม่สำคัญ เป็นการค้นหาสาระสำคัญ ข้อความหลัก ข้อสรุป จุดเด่น จุดด้อย ของสิ่งต่างๆ เช่น

- สาระสำคัญของเรื่องนี่คืออะไร
- ควรตั้งชื่อเรื่องนี่ว่าอะไร
- การปฏิบัติเช่นนั้นเพื่ออะไร
- สิ่งใดสำคัญที่สุด สิ่งใดมีบทบาทมากที่สุดจากสถานการณ์นี้

1.3 วิเคราะห์เลตนัย เป็นการมุ่งค้นหาสิ่งที่แอบแฝงซ่อนเร้น หรืออยู่เบื้องหลังจากสิ่งที่เห็น ซึ่งมีได้บ่งบอกตรงๆ แต่มีร่องรอยของความจริงซ่อนเร้นอยู่ เช่น สมทรงเป็นป้าของฉันทน์ (จึงหมายความว่าสมทรงเป็นผู้หญิง)

- ถ้าเห็นคนใส่เสื้อชมพูชมพู สกปรกจึงน่าจะเป็นคนยากจน
- ข้อความนี้หมายถึงใคร หรือสถานการณ์ใด
- สมชายกับสมศรีเป็นพี่น้องกัน สมชายบอกว่าฉันทน์เป็นหลานของเขา แต่สมศรีบอกว่า ฉันทน์ไม่ใช่หลานของเธอ ทำไมคนทั้งสองจึงพูดไม่เหมือนกัน (เพราะฉันทน์เป็นลูกของสมศรี)

- เรื่องนี้ให้ข้อคิดอะไร ผู้เขียนมีความเชื่ออย่างไร มีจุดประสงค์คืออะไร

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ว่ามีอะไรสัมพันธ์กัน สัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร สัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด สอดคล้องหรือขัดแย้งกัน ได้แก่

2.1 วิเคราะห์ชนิดของความสัมพันธ์

- มุ่งให้คิดว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใดมีสิ่งใดสอดคล้องกันหรือไม่สอดคล้องกัน มีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และมีสิ่งใดไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น สิ่งนก เป็ด เสือ สัตว์ชนิดไม่เข้าพวก

- มีข้อความใด มีสิ่งใดไม่สมเหตุสมผล เพราะอะไร

- คำกล่าวใดสรุปผิด การตัดสินใจอย่างไรหรือการกระทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง

- ภาพที่ 1 คู่กับภาพที่ 2 ภาพที่ 3 คู่กับภาพใด
- สองสิ่งนี้เหมือนกันอย่างไร หรือแตกต่างกันอย่างไร เช่น มีข่าวลงหนังสือพิมพ์ว่า “กินกาแฟถึงกับทำให้ตาอักเสบได้ เนื่องจากผู้ดื่มกาแฟไม่ได้เอาชั้น

ออกจากถ้วยกาแฟ ช้อนจึงไปทิ่มตาขณะดื่ม” ข้อความนี้ไม่สมเหตุสมผลเพราะตาอีกเสบไม่ได้มาจากกาแฟ แต่มาจากช้อน จึงเป็นคำกล่าวที่สรุปข้อมูลไม่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อีกตัวอย่างหนึ่งที่เป็นการสรุปข้อมูล แต่ขาดการเชื่อมโยงกับข้อมูลรอบด้าน เช่น การสรุปว่าผู้หญิงสาวที่ทำงานสถานอาบ อบ นวด ต้องเป็นหมอนวด ซึ่งอาจมีผู้หญิงบางคนอาจทำงานอย่างอื่นในสถานอาบอบนวดก็ได้ เช่น พนักงานบัญชี พนักงานทำความสะอาด ประชาสัมพันธ์ ในสถานอาบอบนวด

2.2 วิเคราะห์ขนาดของความสัมพันธ์

- สิ่งใดเกี่ยวข้องมากที่สุด สิ่งใดเกี่ยวข้องน้อยที่สุด
 - สิ่งใดสัมพันธ์กับสถานการณ์ หรือเรื่องราวมากที่สุด
 - การเรียงลำดับมากน้อยของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น
- เรียงลำดับความรุนแรง จำนวน ใกล้-ไกล มาก-น้อย หนัก-เบา ใหญ่-เล็ก ก่อน-หลัง

2.3 วิเคราะห์ขั้นตอนความสัมพันธ์

- เมื่อเกิดสิ่งนี้แล้ว เกิดผลลัพธ์อะไรตามมาบ้างตามลำดับ
- การเรียงลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์ วงจรของสิ่งต่างๆ สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาตามลำดับขั้นตอน เช่น วิเคราะห์วงจรของฝน ฟ้าแลบ

- ผลสุดท้ายจะเป็นอย่างไร

2.4 วิเคราะห์จุดประสงค์และวิธีการ

- การกระทำแบบนี้เพื่ออะไร การทำบุญตักบาตร (สุขใจ)
- เมื่อทำอย่างนี้แล้วจะเกิดสัมฤทธิ์ผลอะไร เช่น ออกกำลังกายทุกวัน (ร่างกายแข็งแรง)

- ทำอย่างนี้มีเป้าหมายอะไร มีจุดมุ่งหมายอะไร

2.5 วิเคราะห์สาเหตุและผล

- สิ่งใดเป็นสาเหตุของเรื่องนี้
- หากไม่ทำอย่างนี้ ผลจะเป็นอย่างไร
- หากทำอย่างนี้ ผลจะเป็นอย่างไร
- ข้อความใดเป็นเหตุผลแก่กัน หรือขัดแย้งกัน

2.6 วิเคราะห์แบบความสัมพันธ์ในรูปอุปมาอุปไมย เช่น

- ปืนเร็วเหมือนนก
- ช้อนคู่ส้อม ตะปูจะคู่กับอะไร

- ควายอยู่ในนา ปลาอยู่ในน้ำ
- ระบบประชาธิปไตยเหมือนกับระบบการทำงานของอวัยวะ

ในร่างกาย

3. การคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ (Analysis of Organization Principle)

หมายถึง การค้นหาโครงสร้างระบบ เรียงราว สิ่งของและการทำงานต่างๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่ได้ในสภาพเช่นนั้นเนื่องจากอะไร มีอะไรเป็นแกนหลัก มีหลักการอย่างไร มีเทคนิคอะไรหรือยึดถือคติใด มีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยงการคิดวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์ที่ถือว่ามีความสำคัญที่สุด การที่จะวิเคราะห์เชิงหลักการได้ดี จะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้ดีเสียก่อนเพราะผลจากความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์จะทำให้สามารถสรุปเป็นหลักการได้ ประกอบด้วย

3.1 วิเคราะห์โครงสร้าง เป็นการค้นหาโครงสร้างของสิ่งต่างๆ เช่น

- การทำวิจัยมีกระบวนการทำงานอย่างไร
- สิ่งนี้บ่งบอกความคิดหรือเจตนาอะไร
- คำกล่าวนี้มีลักษณะอย่างไร (ชวนเชิญ โฆษณาชวนเชื่อ)
- โครงสร้างของสังคมไทยเป็นอย่างไร
- ส่วนประกอบของสิ่งนี้มีอะไรบ้าง
- กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

3.2 วิเคราะห์หลักการ เป็นการแยกแยะเพื่อค้นหาความจริงของสิ่งต่างๆ แล้วสรุปเป็นคำตอบหลักได้

- หลักการของเรื่องนี้มีว่าอย่างไร
- เหตุใดความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงไม่มีที่ท่า

จะยุติลงได้

- หลักการในการสอนของครูควรเป็นอย่างไร

สุวิทย์ มูลคำ (2554, หน้า 23-24) แบ่งลักษณะการคิดวิเคราะห์ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบของพืช สัตว์ ข้าว ข้อความ หรือเหตุการณ์ เป็นต้น ตัวอย่างคำถามการวิเคราะห์ส่วนประกอบ

- ไทย
- 1.1 ส่วนประกอบของพีชมีอะไรบ้าง
 - 1.2 อะไรเป็นสาเหตุสำคัญของการระบาดของไข้หวัดนกในประเทศไทย
 - 1.3 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนอาชีวศึกษายกพวกตีกัน
 - 1.4 องค์ประกอบสำคัญของห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีอะไรบ้าง
 - 1.5 สารสำคัญของสารประกอบอินทรีย์คืออะไร
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่างๆ โดยการระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล หรือความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างคำถามการวิเคราะห์ความสัมพันธ์
- 2.1 การที่ครอบครัวมีปัญหา ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างไรบ้าง
 - 2.2 การเกิดภัยธรรมชาติ มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศอย่างไรบ้าง
 - 2.3 ครูไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร
 - 2.4 รัฐบาลประกาศชงชนะสงครามยาบ้า ส่งผลดีต่อสังคมไทยอย่างไร
 - 2.5 การพัฒนาประเทศกับการศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
3. การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักความสัมพันธ์ส่วนสำคัญในเรื่องนั้นๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เช่น การให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง การระบุจุดประสงค์ของผู้เรียน ประเด็นสำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการจูงใจผู้อ่าน และรูปแบบของภาษาที่ใช้ เป็นต้น ตัวอย่างคำถามการวิเคราะห์หลักการ
- 3.1 หลักการสำคัญของศาสนาพุทธ ได้แก่อะไร
 - 3.2 หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่อะไร
 - 3.3 หลักการสำคัญของการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่อะไร
 - 3.4 หลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่อะไร
 - 3.5 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ประกอบด้วยอะไรบ้าง

Bloom (1957, pp. 148–150) ได้แบ่งลักษณะของการคิดวิเคราะห์เป็น

3 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลต่างๆ ที่ได้นั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้ ข้อความบางข้อความเป็นความจริง บางข้อความเป็นคำนิยาม และบางข้อความเป็นความคิดของผู้เขียน ซึ่งการคิดวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วย

1.1 ความสามารถในการค้นหาประเด็นต่างๆ ในข้อมูล

1.2 การแยกแยะความจริงออกจากสมมติฐาน

1.3 ความสามารถในการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อมูลอื่นๆ

1.4 ความสามารถในการบอกถึงสิ่งจูงใจ และการพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลและของกลุ่ม

1.5 ความสามารถในการแยกแยะข้อสรุปจากข้อความปลีกย่อย

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ผู้อ่านจะต้องมีทักษะในการตัดสินความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหลักได้ทั้งความสัมพันธ์ของสมมติฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างข้อสรุป ยังรวมถึงความสัมพันธ์ในชนิดของหลักฐานที่นำมาแสดงด้วย ในการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์สามารถแยกได้ดังนี้

2.1 ความเข้าใจความสัมพันธ์ของแนวคิด ในบทความและข้อความต่างๆ

2.2 ความสามารถในการระลึกได้ว่า มีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น

2.3 ความสามารถในการแยกความจริง หรือสมมติฐานที่เป็นใจความสำคัญหรือข้อโต้แย้งที่นำมาสนับสนุนข้อสมมติฐานนั้น

2.4 ความสามารถในการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้มา

2.5 ความสามารถในการแบ่งแยกความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลจากความสัมพันธ์อื่นๆ

2.6 ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ขัดแย้งแบ่งแยกในสิ่งที่ตรงและไม่ตรงกับข้อมูลได้

2.7 ความสามารถในการสืบหาความจริงของข้อมูล

2.8 ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และแยกรายละเอียดที่สำคัญและไม่สำคัญได้

3. การคิดวิเคราะห์หลักการเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างและหลักการในการคิดวิเคราะห์หลักการนี้จะต้องวิเคราะห์แนวคิด จุดประสงค์ และมโนทัศน์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์หลักการสามารถแยกได้ดังนี้

3.1 ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อความและความหมายขององค์ประกอบต่างๆ

3.2 ความสามารถวิเคราะห์รูปแบบในการเขียน

3.3 ความสามารถในการวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้เขียน ความเห็นของผู้เขียน หรือลักษณะของการคิด ความรู้สึกที่มีในงาน

3.4 ความสามารถในการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนด้านต่างๆ

3.5 ความสามารถในการวิเคราะห์เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ

3.6 ความสามารถในการรู้แ่งคิด และทัศนคติของผู้เขียน

Marzano (2001, p. 60) ได้แบ่งความสามารถการคิดวิเคราะห์เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจำแนก เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยต่างๆ และเหตุการณ์ที่มีความเหมือนกันและแตกต่างกัน ออกเป็นแต่ละส่วนให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์

2. ด้านการจัดหมวดหมู่ เป็นความสามารถในการจัดลำดับ ประเภท และกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน

3. ด้านการสรุป เป็นความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลเก่าและข้อมูลใหม่สู่การสรุปอย่างมีเหตุผลเป็นประเด็นต่างๆ

4. ด้านการประยุกต์ เป็นความสามารถในการนำความรู้ หลักการ ทฤษฎี มาใช้ในสถานการณ์ใหม่

5. ด้านการคาดการณ์ เป็นความสามารถในการคาดเดาสิ่งที่จะเกิดในอนาคตโดยใช้ความรู้ และประสบการณ์จากสถานการณ์เดิม

จากการศึกษาลักษณะของการคิดวิเคราะห์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้นำลักษณะการคิดวิเคราะห์มาใช้งานวิจัยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและสร้างข้อสอบวัดการคิดวิเคราะห์ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบสำคัญต่างๆ สามารถแยกข้อมูลหรือเนื้อหาที่นั้น ออกเป็นส่วนย่อยได้ สามารถบอกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาข้อสรุปของความสัมพันธ์ของข้อความ เนื้อหา เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไรสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน
3. การคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ส่วนสำคัญของโครงสร้างระบบ เรื่องราว สิ่งของและการทำงานต่างๆ ว่าสัมพันธ์กันโดยอาศัยหลักการใด

5. ประโยชน์การคิดวิเคราะห์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, หน้า 32-47) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ว่า ผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา
2. ช่วยทำให้คำนึงถึงความสมเหตุสมผลของขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามข้อมูลที่ปรากฏจริงและไม่ด่วนสรุปไปตามอารมณ์ความรู้สึกหรืออคติ แต่สืบค้นไปตามหลักเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริง
3. ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป การมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ทำให้เราไม่ด่วนสรุปสิ่งใดง่ายๆ แต่สื่อสารตามความเป็นจริง และพิจารณาเหตุและปัจจัยตามรายการถี่
4. ช่วยขุดค้นสาระของความประทับใจครั้งแรก ความประทับใจครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้เรารู้สึกดีต่อสิ่งนั้นในอนาคตจะก่อให้เกิดความลำเอียง แต่เมื่อมีการคิดเชิงวิเคราะห์เข้ามาจะช่วยให้เราสามารถพิจารณาสาระสำคัญอื่นๆ ที่ถูกปิดเบือนจากความประทับใจครั้งแรก
5. ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม การคิดวิเคราะห์จะช่วยในการประมาณ การหาความน่าจะเป็น โดยสามารถใช้ความรู้พื้นฐานที่เรามีวิเคราะห์ร่วมกันกับปัจจัยอื่นๆ ของสถานการณ์ ณ เวลานั้น อันจะช่วยให้เราคาดการณ์ความน่าจะเป็นได้สมเหตุสมผลมากกว่า

6. ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล การคิดเชิงวิเคราะห์จะช่วยให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้น โดยไม่พึ่งพินิจอคติที่ก่อตัวอยู่ในความทรงจำ ทำให้เราประเมินสิ่งต่างๆ ได้อย่างสมจริงสมจัง

7. ช่วยในการแก้ปัญหา การจะแก้ปัญหาใดๆ ต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาก่อนว่ามีอะไรบ้าง แยกแยะว่ามีกี่ประเภท มีรายละเอียดอย่างไร เพื่อหาวิธีการแก้ไขและดำเนินการแก้ปัญหา

8. ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ช่วยให้เรามองเห็นโอกาสความเป็นไปได้ของสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ช่วยให้เกิดการคาดการณ์ในอนาคต หากเราลงมือปฏิบัติตามนั้น โอกาสความสำเร็จย่อมมีความเป็นไปได้

9. ช่วยให้เกิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล

10. ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยให้เราประเมินและสรุปสิ่งต่างๆ ไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

สุวิทย์ มูลคำ (2554, หน้า 39) ได้สรุปประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้เราเข้าใจข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ รู้ว่าเรื่องนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ทำให้เราได้ข้อเท็จจริงที่เป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาการประเมินและการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. ช่วยให้เราสำรวจความสมเหตุสมผลของข้อมูลที่ปรากฏและไม่ด่วนสรุปตามอารมณ์ ความรู้สึกหรืออคติ แต่สืบค้นตามหลักเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริง

3. ช่วยให้เราไม่ด่วนสรุปสิ่งใดง่ายๆ แต่สื่อสารตามความเป็นจริง ขณะเดียวกันจะช่วยให้เราไม่หลงเชื่อข้ออ้างที่เกิดจากตัวอย่างเพียงอย่างเดียว แต่พิจารณาเหตุผล และปัจจัยเฉพาะในแต่ละกรณีได้

4. ช่วยในการพิจารณาสาระสำคัญอื่นๆ ที่ถูกบิดเบือนไปจากความประทับใจในครั้งแรก ทำให้เรามองอย่างครบถ้วนในแง่มุมอื่นๆ ที่มีอยู่

5. ช่วยพัฒนาความเป็นคนช่างสังเกต การหาความแตกต่างของสิ่งที่ปรากฏ พิจารณาตามความสมเหตุสมผลของสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะตัดสินใจสรุปสิ่งใดลงไป

6. ช่วยให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้น โดยไม่พึ่งพินิจอคติ ที่ก่อตัวอยู่ในความทรงจำ ทำให้เราสามารถประเมินสิ่งต่างๆ ได้

อย่างสมจริงสมจัง

7. ช่วยประมาณการความน่าจะเป็น โดยสามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เรา
มีวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ของสถานการณ์ ณ เวลานั้น อันจะช่วยเราคาดการณ์
ความน่าจะเป็นได้สมเหตุสมผลมากกว่า

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์มีประโยชน์ต่อเราโดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์
ที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ แพร่ถึงกันอย่างรวดเร็วคือ การคิดวิเคราะห์จะช่วยให้เราได้พิจารณา
สิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล ไม่ตัดสินใจง่ายๆ และสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจ
ในการดำเนินชีวิตได้โดยไม่ผิดพลาด

6. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถการคิด

วิเคราะห์

บุญยงค์ ทองมี (2550, หน้า 8-9) กล่าวว่า การวิเคราะห์จะเกิดขึ้นเมื่อ
ข้อมูลที่ได้รับมีประเด็นที่ต้องคิด หรือเมื่อพบสิ่งที่มีความคลุมเครือหรือผิดปกติ ดังนั้นการ
จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้สอนควรกำหนดสถานการณ์หรือข้อมูล
ที่มีประเด็นให้ต้องคิดตามความหมายของการคิดวิเคราะห์ดังกล่าว และให้ผู้เรียนมีการจัด
กระทำกับข้อมูลด้วยตนเอง โดยลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์
2. กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายในการวิเคราะห์
3. แยกแยะ/แจกแจงรายละเอียดส่วนประกอบสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์
4. ตรวจสอบ/จัดโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบใหญ่

และองค์ประกอบย่อย

5. นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์
6. นำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ตามเป้าหมาย

สุคนธ์ สิ้นธนานนท์ (2551, หน้า 8-10) กล่าวว่า ครูผู้สอนมีความสำคัญ
ที่จะสร้างผู้เรียนให้เป็นนักคิด ด้วยวิธีต่างๆ ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกทั้งด้านการทำกิจกรรม และการ
แสดงความคิดเห็น ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตั้งคำถาม และได้ตอบ
2. ฝึกให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ของตนเองจากประสบการณ์ที่
หลากหลายมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ
3. ฝึกให้รู้จักกับข้อมูล ข่าวสาร รวบรวมประเด็น คัดเลือกข้อมูล

จัดเข้าพวก ลำดับเหตุการณ์เปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง วิเคราะห์รายละเอียด
เชื่อมโยงความเกี่ยวข้อง และความเกี่ยวเนื่อง ได้ฝึกให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการพัฒนา
คุณภาพชีวิต ลงความเห็น วินิจฉัยหลักการใหม่ๆ ใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาและ
ตัดสินใจบนพื้นฐานเหตุผล

ฝึกให้ผู้รู้จักสืบค้น รู้จักขอบเขตของข้อมูล ตั้งประเด็นปัญหา วางแผนเพื่อ
การวิจัย การพยากรณ์ผลลัพธ์ คาดคะเนผลข้างเคียง สรุปและพัฒนาแนวความคิด

ฝึกให้ผู้รู้จักสร้างความคิดเชิงสร้างสรรค์ ต่อยอดแนวคิด ตั้งสมมติฐาน
สร้างจินตนาการ สร้างทางเลือกใหม่ สร้างนวัตกรรมที่หลากหลาย

ฝึกให้ผู้รู้จักประเมินค่า ประเมินข้อมูล จากการอ่าน ฟัง เขียน การปฏิบัติ
จริง สร้างแนวคิดที่หลากหลายเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553, หน้า 61) กล่าวถึงการตั้งคำถามให้คิด
วิเคราะห์ไว้ดังนี้

1. เหมือนกันตรงไหน มีอะไรเหมือนกัน มีลักษณะร่วมกันคืออะไร
2. อะไรที่ทำให้เชื่อนั้น
3. เรียงลำดับให้หน่อย บอกวงจรของสิ่งนี้ (หิน ฟน ผีเสื้อ)
4. สรุปได้ว่าอย่างไร
5. อะไรเป็นสาเหตุของเรื่องนี้
6. ลองจัดเป็นกลุ่มได้อย่างไร
7. ลักษณะเด่นคืออะไร
8. อะไรที่บ่งบอกว่าเป็นอย่างนี้
9. เป็นอย่างอื่นให้ดีกว่านี้ได้ไหม
10. มีอย่างอื่นอีกไหมที่ทำให้เป็นหรือเป็นเสมือนนี้
11. ต่างกันตรงไหน แบบนี้ต่างจากแบบนั้นตรงไหน มีอะไรที่ไม่เข้าพวก
12. จัดอย่างไร หรือทำอย่างไรจึงเป็นแบบนี้
13. จะเกิดอะไรขึ้น ถ้า...
14. ถ้า...(เป็น) ทำอย่างนี้แล้วจะเป็นอย่างไร
15. ทางออกที่เหมาะสมของเรื่องนี้คืออะไร ควรเป็นอย่างไร

ดังนั้นสรุปได้ว่า แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
ความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่ฝึกให้

นักเรียนได้แก้ปัญหา ใช้คำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนได้คิดหลายๆ แบบและควรฝึกให้เกิดเป็นความเคยชินและนำไปใช้คิดในชีวิตประจำวัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติ รู้จักวางแผนการทำงาน การแก้ปัญหาด้วยตนเองและการทำงานเป็นกลุ่ม

7. เครื่องมือการวัดและประเมินผลความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539, หน้า 145-154) ได้กล่าวว่า การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ การวัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้นยังมีส่วนย่อยๆ ที่สำคัญแต่ละเหตุการณ์นั้นเกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันโดยอาศัยหลักการใด จะเห็นได้ว่าสมรรถภาพด้านวิเคราะห์จะเต็มไปด้วยการหาเหตุผลมาเกี่ยวข้องกันเสมอ การคิดวิเคราะห์จึงต้องอาศัยพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้มาประกอบการพิจารณา การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบ่งแยกย่อยออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การคิดวิเคราะห์ความสำคัญ เป็นการวิเคราะห์ว่าสิ่งที่มีอยู่นั้น สิ่งใดสำคัญหรือจำเป็นหรือมีบทบาทที่สุด สิ่งใดเป็นเหตุ สิ่งใดเป็นผล เหตุผลใดถูกต้องและเหมาะสมที่สุด ตัวอย่างคำถาม เช่น คีลห้าข้อใดสำคัญที่สุด

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการหาความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องส่วนย่อยในปรากฏการณ์หรือเนื้อหานั้นๆ เพื่อนำมาอุปมาอุปไมย หรือค้นหาว่าแต่ละเหตุการณ์นั้นมีความสำคัญอะไรที่ไปเกี่ยวพันกัน ตัวอย่างคำถาม เช่นเหตุใดแสงจึงเร็วกว่าเสียง

3. วิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์เค้าเงื่อนของเรื่องราวนั้นว่ายึดหลักการใด มีเทคนิคหรือยึดปรัชญาใด อาศัยหลักการใดเป็นสื่อสารสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตัวอย่างคำถาม เช่น รถยนต์วิ่งได้โดยอาศัยหลักการใด

Beyer (1987,p. 53) กล่าวว่า การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ถือเป็นการวัดที่มีลักษณะทางจิตวิทยา ซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือในการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพดังกล่าวออกมา ดังนั้นครูจึงควรวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ทั้งด้วยการทดสอบ และการสังเกตพฤติกรรม เช่นเดียวกับการประเมินวิธีการคิดวิเคราะห์อื่นๆ

สรุปได้ว่า การประเมินการคิดวิเคราะห์ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินหลากหลายวิธี เช่น แบบทดสอบ การเขียนบันทึก การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการประเมินการคิดวิเคราะห์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้ และความคิด ไปใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ ใช้กระบวนการเขียน ในการสื่อความหมายมีการฟังและดู อย่างมีวิจารณ์ญาณในการแสวงหาความรู้ และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยออกข้อสอบวัดการคิดวิเคราะห์ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ใน 3 ลักษณะ คือ ข้อสอบวิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ

ความรับผิดชอบ

1. ความหมายของความรับผิดชอบ

มีนักการศึกษาและนักนักจิตวิทยาให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้หลายท่าน ดังนี้

พิไลลักษณ์ ทองรอด (2547, หน้า 26) ได้สรุปไว้ว่าความรับผิดชอบคือการแสดงออกของบุคคลในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่และเต็มความสามารถติดตามผลงานที่ได้ทำแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งด้านดีและไม่ดีตลอดจนตรงต่อเวลา

สุวรินทร์ ไรจน์ขจรนภลัย (2547, หน้า 11) ได้สรุปว่าความรับผิดชอบด้านการเรียนหมายถึงการที่นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่มีความขยันหมั่นเพียรอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรครู้จักวางแผนการทำงานและแบ่งเวลาในการเรียนมีความละเอียดรอบคอบการเข้าห้องเรียนตรงเวลาการปรึกษาครูเมื่อมีปัญหาด้านการเรียนการส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนดและพยายามปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

มารศรี กลางประพันธ์ (2549, หน้า 263) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง พฤติกรรมความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับมอบหมายหรืออยู่ในหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย หรือทำให้งานประสบความสำเร็จ มีความขยันหมั่นเพียรอดทน สม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนดและ

มีคุณภาพ

ทรงศรี คงทวี (2550, หน้า 13) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบ ไม่ทอดทิ้งงาน เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีหรือผลเสีย ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมส่วนรวม และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ณัฐธินิชา ศรีพิมลปราณี (2551, หน้า 25) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การรู้จักหน้าที่ที่ต้องกระทำปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งที่ดีและไม่ดี กล่าวคือ รับผิดชอบและรับชอบ และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นทั้งต่อตนเองและสังคม

จากการศึกษาเรื่องความหมายของความรับผิดชอบของผู้วิจัย สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง สภาพที่รู้จักภาระหน้าที่ และทำงานตามภาระหน้าที่ ให้บังเกิดผลลัพธ์มากที่สุด และเงื่อนไขที่ต้องมี คือ การรู้ (เรียนรู้และ/หรือรับรู้) ว่าภารกิจที่ต้องกระทำในหน้าที่นั้นๆ

2. ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ทิศนา แคมมณีและคณะ (2546, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่าการที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้นบุคคลจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเองหากบุคคลขาดความรับผิดชอบในตนเองแล้วก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง

สุวารินทร์ ไรจน์ขจรนภาลัย (2547, หน้า 11) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความพยายาม อดทน และตั้งใจทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อเกิดความก้าวหน้าต่อตนเองและสังคม

มารศรี กลางประพันธ์ (2549, หน้า 264) กล่าวว่า ความสำคัญของความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และจำเป็นที่ต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้สังคมเกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบสุข พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความ

เป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความ
เกรงใจ ซึ่งลักษณะของความเป็นพลเมืองดีนี้คือ นิสัยและการกระทำของบุคคล
ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะ
ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากว่าความรู้สึกรับผิดชอบนี้
เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพ
สิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นคนมีความ
รับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข
นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

ณัฐธิดา ศรีพิมลปราณี (2551, หน้า 29) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็น
หน้าที่สำคัญที่จะสามารถพัฒนาสังคมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความสุขได้
อย่างยิ่ง

สิรินทิพย์ สมคิด (2551, หน้า 17) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญ
และจำเป็นต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบ
จะมีความเพียรพยายาม อดทน ตั้งใจ ทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งลักษณะ
นิสัยและทัศนคติของบุคคลที่มีความรับผิดชอบเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตาม
ระเบียบ เคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต อีกทั้งความ
รับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์
ของสังคม เป็นเหตุให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม และประเทศชาติย่อม
พัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากบุคคลในชาติมีความรับผิดชอบ

จากการศึกษาเรื่องความสำคัญและประโยชน์ของความรับผิดชอบของผู้วิจัย
สรุปว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดกับบุคคลทุกคนในสังคม เพราะ
ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทำให้สังคม
เจริญก้าวหน้า สงบสุข และทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

3. ประเภทหรือองค์ประกอบของความรับผิดชอบ

จตุรรัตน์ นันทยทวิกุล (2538, หน้า 5 อ้างถึงใน มารศรี กลางประพันธ์,
2549, หน้า 265) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้
ปลอดภัยจากอันตรายของโรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจ

ไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณ การใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสม

2. ความรับผิดชอบต่อการศึกษเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียรอดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ อดทน ขยัน หมั่นเพียร อดทน ต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผน และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียของงานที่รับผิดชอบ

4. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้น จะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ไม่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

5. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน รู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุข และชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาเมื่อสมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาที่ปรึกษา และให้พ่อแม่รับทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและอื่นๆ

6. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่นักเรียนช่วยดักเตือน และแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด ช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

7. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน รักษาผลประโยชน์ เกียรติชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือ หรือความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรม

ต่างๆ ตามความสนใจ และความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

8. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชนและสังคม อย่างเต็มความสามารถ ช่วยลดช่องว่างพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหา ต่างๆ ของสังคม เช่น การรักษาสาธารณสุขสมบัติต่างๆ

วัลภา ดวงชาทม (2539, หน้า 6 อ้างถึงใน มารศรี กลางประพันธ์, 2549, หน้า 266) ได้กล่าวถึงประเภทหรือองค์ประกอบของความรับผิดชอบในส่วนที่ใช้ความ รับผิดชอบส่วนตน ว่าเป็นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยให้รายละเอียดไว้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวกับครอบครัวว่า หมายถึง การที่ บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติตนด้วยการเชื่อฟังคำแนะนำของ บิดามารดา ช่วยเหลือกิจกรรมในบ้านตามโอกาสอันควร ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ ครอบครัว เป็นคนสุภาพอ่อนน้อมต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียง วงศ์ตระกูล
2. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวกับเพื่อนว่า หมายถึง การที่บุคคล มีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติตนในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ แก่เพื่อนให้เขากระทำความดี มีความรักและความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละไม่เอาเปรียบเพื่อน มีความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน
3. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวกับโรงเรียนว่า หมายถึง การที่ บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน มีความใส่ใจ ขยันหมั่นเพียรที่จะศึกษาเล่าเรียน รู้จักรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน รักษา และเชิดชูชื่อเสียงของโรงเรียนตามความสามารถ
4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวกับชุมชนว่า หมายถึง การที่ บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์ของ สังคม รู้จักรับผิดชอบทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา รู้จัก ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ภาวนา เทียนขาว (2540, หน้า 11 อ้างถึงใน มารศรี กลางประพันธ์, 2549, หน้า 266) และศิรินันท์ วรรัตนกิจ (2545, หน้า 19 อ้างถึงใน มารศรี กลาง ประพันธ์, 2549, หน้า 266) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวข้อง

กับสังคมไว้สอดคล้องกันว่า หมายถึง การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวม ในการรักษาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพสมดุลที่ระบบนิเวศรองรับได้ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนและสังคม ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคม คือ ปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย (2540, หน้า 96) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์และปลอดภัยจากอันตรายรู้จักประพฤติปฏิบัติงานให้เหมาะสมละเว้น ความชั่วรู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัดสามารถจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสมสำนึกในหน้าที่และบทบาทของตนตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้และฝึกฝนตนเองให้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆจนประสบผลสำเร็จในการ ดำเนินชีวิต
2. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนหมายถึงการยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองแก่ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นใคร่ครองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะ เกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีและกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง
3. ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่การงาน ด้วยความเอาใจใส่ไม่ต้องมีใครบังคับใช้ความสามารถเต็มที่ขยันหมั่นเพียรอดทนต่อสู้ อุปสรรคมีความละเอียดซื่อสัตย์ตรงต่อเวลาไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะ สำเร็จพยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นพัฒนาประสิทธิภาพงานรู้จักวางแผนงานปฏิบัติงานอย่าง มีจุดหมายด้วยความระมัดระวังเพื่อป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ได้รับ มอบหมายรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหมายถึงการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามระเบียบข้อบังคับของสังคมสถาบันการศึกษาหรือสถาบันต่างๆในชุมชนไม่เอาเปรียบผู้อยู่ ร่วมชุมชนรักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียงของสถาบันต่างๆในสังคมและสร้างความ เจริญให้เกิดขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 26) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง จะเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง รวมถึงการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นเรื่องส่งผลโดยตรงต่อตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ข้อย่อย ดังนี้
 - 2.1 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน/ชั้นเรียน/บุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
 - 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน
 - 2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน/สังคม
 - 2.5 ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

มาร์ศรี กลางประพันธ์ (2549, หน้า 267) ได้สรุปเกี่ยวกับประเภทหรือองค์ประกอบของความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะบทบาทของตนเองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก ยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเอง ย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบว่า สิ่งที่ทำลงไปนั้นจะมีผลเสียเกิดขึ้นหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะทำให้เกิดผลดีเท่านั้น
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องผูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่

ความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลทุกคนจะต้องดำรงอยู่ในสังคม เริ่มตั้งแต่สังคมที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว จนถึงสังคมระดับใหญ่ คือประเทศชาติ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะปฏิบัติต่อสังคม ดังนี้

- 2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่
 - 2.1.1 ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม
 - 2.1.2 รักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม
 - 2.1.3 ช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.1.4 มีความร่วมมือกับผู้อื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่

2.2.1 เคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง

2.2.2 ช่วยเหลืองานบ้าน

2.2.3 รักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ได้แก่

2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน

2.3.2 เชื่อฟังครู อาจารย์

2.3.3 ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน

2.3.4 รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่

2.4.1 ช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.2 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม

2.4.3 ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.4 ไม่ทะเลาะกัน ไม่เอาเปรียบ

2.4.5 เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ณัฐธินิชา ศรีพิมลปาณี (2551, หน้า 29) กล่าวว่า ความรับผิดชอบได้

2 ประเภทคือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเองได้แก่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนตรงต่อเวลา

ประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและคุณธรรมยึดมั่นในกฎเกณฑ์รับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของตนเองรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทำงานสำเร็จได้ด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมได้แก่ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครอบครัว

เพื่อนสังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษาเรื่องประเภทหรือองค์ประกอบของความรับผิดชอบสรุปได้ว่า

ประเภทหรือองค์ประกอบของความรับผิดชอบแบ่งออกเป็น 2 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อชีวิต

ทรัพย์สิน หน้าที่ และการกระทำของตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดี และพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมและปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ ภาระหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้ รวมทั้งมีส่วนร่วมในผลที่เกิดขึ้นในสังคมทุกๆ ด้าน

4. ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

จอร์จตัน นันท์ทวิกุล (2538, หน้า 4-5) สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้การประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีสมาธิเพื่อให้งานหน้าที่ของตนเองหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ติดตามผลงาน ไม่ละเลยทอดทิ้ง หรือหลีกเลี่ยงและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ
2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำเพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดีผลเสียอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานว่าถูกต้องเรียบร้อยหรือยัง
3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำ และทำด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง อาสาทำงาน ไม่ชอบอยู่เฉยๆ หรือว่างงาน ริเริ่มงาน แสวงหางานใหม่อยู่เสมอ
4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิดและจิตใจที่จะทนทานต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้นานๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง ควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน
5. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง การรักษาเวลา ทำงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา
6. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปแล้ว ไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม
7. การปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

นภดล ภวนะวิเชียร (2540, หน้า 70–71) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมหลัก
ที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
 2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องมีการบังคับ มีพฤติกรรม ดังนี้
 - 2.1 สม่ัครใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
 3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม
คือ
 - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
 - 3.5 มีสติ
 4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนเสร็จงาน พฤติกรรมส่วนนี้มี
มีพฤติกรรมเสริมคือ
 - 4.1 มีความอดทน
 - 4.2 มีความเพียร
 - 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
 - 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
 5. ยอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้
 - 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
 - 5.2 มีเหตุผล
 - 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน
- สุทธิพงษ์ บุญผดุง (2541, หน้า 7) กล่าวถึงบุคคลที่มีลักษณะ

ความรับผิดชอบไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. มีวินัยในตนเอง
2. มีความกระตือรือร้น
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
4. มีความขยันหมั่นเพียร

มาร์ศรี กลางประพันธ์ (2549, หน้า 271–272) กล่าวว่า ลักษณะ

พฤติกรรมหลักที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องการบังคับ มีพฤติกรรม ดังนี้
 - 2.1 สมัคใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจเอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม

คือ

- 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
- 3.2 มีระเบียบวินัย
- 3.3 มีความซื่อสัตย์
- 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
- 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้

มีพฤติกรรมเสริมคือ

- 4.1 มีความอดทน
- 4.2 มีความพากเพียร
- 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

สิรินทิพย์ สมคิด (2551, หน้า 17) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความเพียรพยายาม อุตุนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีขึ้น มีการวางแผนการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน และสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากการศึกษาลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีลักษณะพฤติกรรม ดังนี้

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่เอาใจใส่ต่องานที่ทำ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องการบังคับ ยอมรับในผลการกระทำของตน
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจเอาใจใส่ ตรงต่อเวลา มีความละเอียดรอบคอบ
4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ มีความอดทน เอาใจใส่ขยันหมั่นเพียรปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้น
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

5. การปลูกฝังความรับผิดชอบ

เสรี อินทร์คง (2535, หน้า 58) ได้สรุปข้อเสนอแนะในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของบุคคลว่า ควรฝึกให้มินิสัยรับผิดชอบตั้งแต่ในวัยเด็กทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานง่ายๆเหมาะสมกับวัย และความเหมาะสมของแต่ละบุคคล และเมื่อมอบหมายให้ทำแล้ว ก็ควรให้เด็กรับผิดชอบอย่างเต็มที่ มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น หักไม่ให้ปัดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนให้แก่ผู้อื่น ให้ทำงานสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน โดยไม่ละทิ้งงานที่ทำไว้แล้ว ชี้แจงให้เด็กรู้จักขอบเขตหน้าที่การงานของตนว่ามีอะไรบ้าง เพื่อมิให้ไปก้าวก่ายงานของคนอื่นๆ และต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อการทำงาน

มาร์ศรี กลางประพันธ์ (2549, หน้า 279) สรุปว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้เด็กตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยที่การปลูกฝังนั้นควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ รู้สึกรับผิดชอบและตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบก่อน รวมทั้งมีการฝึกฝนและให้เด็กได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เด็กเกิดการกระทำเกี่ยวกับความรับผิดชอบอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและเกิดการพัฒนาตามลำดับ ในการฝึกอบรมหรือการปลูกฝังนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

สิรินทิพย์ สมคิด (2551, หน้า 18-19) สรุปว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเสริมสร้างตั้งแต่วัยเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานง่ายๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อมอบหมายให้ทำแล้วก็ควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่เพื่อให้มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบทั้งในการเรียนในการทำงาน

Mitton and Harris (1962, pp. 407-416) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปลูกฝังความรับผิดชอบ ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก
 2. เด็กทุกคนควรได้ฝึกการรับผิดชอบ
 3. จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล
 4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากเขา
 5. ต้องระลึกเสมอว่าเด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
 7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ จึงต้องเปิดโอกาสให้เขา
- รับผิดชอบตามสมควร

8. ทศนคติ และพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการ การรับผิดชอบของเด็ก

9. ไม่ควรให้เด็กรับผิดชอบเกินความสามารถ

Hurlock (1987, pp. 244) กล่าวว่า การพัฒนาความรับผิดชอบให้แก่เด็ก จะเริ่มด้วยการให้ทำงานที่ง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมีประสบการณ์

ในการทำงานด้วยตนเอง และต้องใช้เวลาในการฝึกความรับผิดชอบเป็นระยะเวลานานพอสมควร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่บุคคลนั้นควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยฝึกให้เด็กทำงานง่ายๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก โดยให้เด็กทำงานด้วยตนเองและมีผู้ใหญ่คอยดูแล คอยแนะนำในสิ่งที่ถูกต้อง ฝึกให้เด็กได้ปฏิบัติจริงจนเกิดความเคยชิน และพ่อแม่ผู้ปกครองควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง เพื่อที่เด็กจะได้ปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นพื้นฐานในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

6. เครื่องมือวัดและประเมินผลด้านความรับผิดชอบ

ล้วนสายยศและอังคณาสายยศ (2543, หน้า 184-186) กล่าวว่าความรู้สึกรับผิดชอบต่อเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรได้รับการปลูกฝังพัฒนาให้มีขึ้นซึ่งการที่จะรู้ได้ว่าความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะสามารถวัดได้โดยการใช้วิธีการได้หลายรูปแบบเพราะการที่จะวัดจริยธรรมให้ครอบคลุมชัดเจนแน่นอนควรจะจัดออกแบบเครื่องมือการวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วนคือ

1. ความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรม
2. ความรู้สึกเกี่ยวกับจริยธรรม
3. พฤติกรรมทางจริยธรรม

เนื่องจากความรับผิดชอบต่อเป็นจริยธรรมแบบหนึ่งดังนั้นการวัดความรับผิดชอบต่อจึงใช้เครื่องมือวัดแบบเดียวกับเครื่องมือวัดจริยธรรมซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. กำหนดจริยธรรมที่จะวัดในขั้นนี้เป็นเหมือนจุดประสงค์ว่าต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวมๆหรือแบบเฉพาะเจาะจง
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้นให้ดีขึ้นเพื่อนิยามให้ชัดเจน
3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรมซึ่งมีหลายรูปแบบโดยจะต้องเลือกตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายโดยมีรูปแบบได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตแบบเขียนตอบและแบบสร้างจินตนาการในแบบเขียนตอบที่นิยมใช้มีแบบเติมเสริมกับแบบมีตัวเลือก
4. เขียนข้อความภาพหรือสถานการณ์และข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการวัดโดยจะต้องมีความเหมาะสมกับรูปแบบของเครื่องมือ

5. ตรวจสอบเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นและผู้ชำนาญการทางด้านวัดผลตรวจสอบ

6. ตรวจสอบคุณสมบัติรายข้อโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เป็นเป้าหมายเพื่อดูว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมได้จริงหรือไม่และคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีคุณภาพดี

7. จัดข้อสอบเป็นชุดโดยจะต้องมีข้อสอบที่มีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมายในการวัดจริยธรรมมีการสร้างคำชี้แจงการสอบจัดวางแบบของข้อสอบพร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ

8. ศึกษาคุณภาพของเครื่องมือโดยดูความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ว่าถึงเกณฑ์ที่ดีของข้อสอบตามทฤษฎีทางการวัดผลที่กำหนดไว้หรือไม่

9. สร้างเกณฑ์ปกติของเครื่องมือวัดจริยธรรมฉบับนั้น

พกา สัตยธรรม (2544, หน้า 6-13) แบ่งการวัดหรือการประเมินความรับผิดชอบออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่

1. ภาคปฏิบัติได้แก่การสังเกตพฤติกรรมการสัมภาษณ์การถามผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ข้อมูลตรงจุดมากขึ้นแต่ต้องใช้เวลาเป็นการบันทึกพฤติกรรมการแสดงออกเพื่อติดตามผลแก้ไขพฤติกรรมนั้น

2. ภาคทฤษฎีเป็นการประเมินด้วยข้อทดสอบหรือแบบสอบถามตามระดับความมากน้อยซึ่งอาจจะมีระดับตั้งแต่ดีมากดีค่อนข้างดีพอใช้ต้องแก้ไขและต้องปรับปรุงใหม่ทั้งหมดล้วน

ณัฐภัทร ธรณี (2548, หน้า 38) กล่าวว่า การวัดความรับผิดชอบเป็นการวัดด้านความรู้สึกหรืออารมณ์เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนจึงทำให้การวัดพฤติกรรมทางด้านนี้กระทำได้ยากทั้งนี้เพราะการสร้างเครื่องมือที่จะใช้วัดพฤติกรรมดังกล่าวเราไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่แต่นักจิตวิทยาและนักวัดผลการศึกษาก็ได้หาวิธีการและสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพดีเพียงพอที่จะกระตุ้นให้เห็นลักษณะที่แท้จริงของผู้ถูกวัดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

สรุปได้ว่า ในการวัดและประเมินผลด้านความรับผิดชอบนั้น ทำได้ 2 วิธี คือ

1. ประเมินด้านการปฏิบัติใช้แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์
2. ประเมินภาคทฤษฎี ใช้แบบทดสอบ หรือแบบสอบถาม โดยในการประเมินนั้นจะต้องให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม ซึ่งในการวิจัย

ครั้งนี้ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ใช้ในงานวิจัยเพื่อวัดความรับผิดชอบของนักเรียนโดยวัดทั้งด้านการปฏิบัติ คือ ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมสังเกตพฤติกรรมในชั่วโมงเรียนวิชาภาษาไทย ทุกชั่วโมงที่ครอบคลุมด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และความรับผิดชอบต่อภาระทำของตนเองและประเมินภาคทฤษฎี โดยใช้ข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกที่ครอบคลุมด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และความรับผิดชอบต่อภาระทำของตนเอง มาเป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินความรับผิดชอบของนักเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายทั่วไปของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์นั้น มีองค์ประกอบและบุคคลหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้

สุรางค์ โค้วตระกูล (2553, หน้า 442) กล่าวถึงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า ข้อสอบที่ใช้โดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อทดสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) ข้อสอบมาตรฐานสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ มีหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของข้อทดสอบว่าต้องการวัดอะไร และมักจะใช้ข้อทดสอบตามสิ่งที่ข้อทดสอบวัด เช่น ข้อทดสอบเชาว์ปัญญา (Intelligence Tests) ข้อทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา (Achievement Test) หรือข้อทดสอบความถนัด (Aptitude) บุคลิกภาพ (Personality) หรืออัตมโนทัศน์ (Self Concept)

2. ข้อทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เอง (Teacher-Made Test) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective Test) เป็นข้อสอบที่ครูสามารถจะสร้างขึ้น เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนให้ดีขึ้นถ้าหากครูมีแผนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ของวิชาที่สอนอย่างแจ่มแจ้ง และใช้วัตถุประสงค์เป็นเครื่องช่วยเตรียมการสอน เตรียมจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้นักเรียน ข้อสอบแบบปรนัยที่ใช้โดยทั่วไปมีหลายชนิด คือ

2.1.1 แบบเลือกตอบ (Multiple-Choice Items) เป็นข้อสอบปรนัยที่ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เสนอปัญหา(The Stem)และตามด้วยประโยคต่าง ๆ ให้เลือกกว่าประโยคใดเป็นประโยคคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยมากจะมี 4 ตัวเลือก (Alternative) ประโยคนำอาจจะเขียนเป็นรูปคำถามหรือประโยคที่ไม่จบ จะต้องต่อด้วยประโยคคำตอบที่

ถูกต้องที่สุด ข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple-Choice) เป็นข้อสอบปรนัยที่ใช้กันมาก เพราะเป็นข้อทดสอบที่อาจารย์สร้างให้นักเรียนเดาคำตอบได้น้อย หลักการที่ใช้ในการสร้างข้อสอบประเภทนี้ให้มีคุณสมบัติที่ดีของข้อทดสอบมีดังนี้

2.1.1.1 ภาษาที่ใช้ในการเขียนข้อความที่เสนอปัญหา ควรจะเป็นภาษาที่แจ่มแจ้งเข้าใจง่าย และแต่ละข้อควรจะเป็นคำถามที่มีคำตอบเดียว

2.1.1.2 ในการเขียนข้อความที่เสนอปัญหาควรหลีกเลี่ยงคำว่า เสมอหรือตลอดเวลา (Always) หรือคำว่า “ทั้งหมด” (All) ไม่เคย (Never) หรือคำอื่น ๆ ที่จะทำให้ให้นักเรียนเดาคำตอบที่ผิดได้ง่ายขึ้น

2.1.1.3 การเขียนตัวเลือก (Alternative) ทั้งตัวเลือกที่เป็นคำตอบ และตัวลวง (Distracters) แต่ละประโยคควรจะให้มีความสั้นยาวเท่า ๆ กัน

2.1.1.4 ประโยคคำตอบและตัวลวง (Distracters) แต่ละประโยคควรจะมี ความหมายของมันเอง ไม่ควรจะมี ความหมายซ้ำกัน

2.1.1.5 การจัดอันดับที่ถูกต้อง ควรจัดในลักษณะแบบสุ่ม (Random) คืออยู่ในอันดับที่ไม่เป็นระบบ เช่น คำตอบของข้อ 1 อยู่ในอันดับที่ 2 คำตอบข้อ 2 อยู่ในอันดับที่ 4 ข้อ 3 อยู่ในอันดับที่ 1 ฯลฯ

2.1.1.6 ควรจะหลีกเลี่ยงประโยคตัวเลือก (Alternative) ที่เขียนว่า “ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเลย” (Non of the Above) หรือ “ถูกต้องทุกข้อ” (All of the Above) เพราะจะทำให้ให้นักเรียนเดาคำตอบได้แม้ว่าจะไม่มีความรู้

2.1.2 แบบถูกผิด (True False Items) ในข้อทดสอบแบบถูกผิดอาจจะใช้ตามคำจำกัดความของความคิดรวบยอด (Concept) หรืออาจจะเป็นข้อความ หลักการต่าง ๆ โดยให้นักเรียนวงกลมรอบคำว่าถูก (True) หรือคำว่าผิด (False) ข้อทดสอบประเภทนี้มีข้อเสียที่ว่านักเรียนอาจจะเดาคำตอบได้แม้ว่าจะไม่มีความรู้แต่ละข้อมีโอกาสที่จะถูกได้ 50% ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างข้อทดสอบที่ยาว นอกจากนี้คำถามที่ใช้ในแบบทดสอบถูกผิดมักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ขั้นต่ำของ Bloom's Taxonomy of Educational Objectives คือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับข้อความจริง (Fact) เฉพาะต่าง ๆ

2.1.3 การจับคู่ (Matching Question) ข้อทดสอบประเภท Matching เป็นข้อทดสอบที่ให้นักเรียนหาคู่สิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน

2.1.4 คำตอบสั้น ๆ และเติมคำหรือประโยคให้สมบูรณ์ (Short-Answer and Completion Test) ข้อทดสอบประเภทนี้อาจจะเขียนเป็นคำถามที่ต้องการ

คำตอบเพียงคำเดียว หรืออาจจะเขียนเป็นประโยคที่ไม่สมบูรณ์เพื่อให้ให้นักเรียนหาคำตอบที่ถูกต้องมาให้สมบูรณ์

2.2 ข้อทดสอบแบบอัตนัย (Essay Test) เป็นข้อทดสอบที่ใช้วัด

ความสามารถของนักเรียนในขั้นสูงของวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัยได้ เช่น ใช้ในขั้นวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) และประเมินผล (Evaluation) ได้ นอกจากนี้อาจจะใช้เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง คำตอบของนักเรียนทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนด้วยว่าถูกต้องอย่างไร นอกจากนี้ข้อทดสอบแบบอัตนัยครูอาจจะเขียนคำถามบนกระดานได้โดยไม่ต้องพิมพ์ ซึ่งช่วยให้ประหยัดและสะดวก ซึ่ง Gronlund ได้ให้คำแนะนำในการสร้างข้อทดสอบแบบอัตนัย ดังต่อไปนี้

2.2.1 คำถามที่ใช้ถามนักเรียนควรจะให้เวลานักเรียนตอบอย่างเต็มความสามารถ คำถามไม่ควรจะเกิน 3 ข้อ ถ้าจะให้เวลานักเรียนตอบเพียง 1 ชั่วโมง

2.2.2 คำถามที่ใช้ควรมาจากวัตถุประสงค์ของบทเรียนแต่ละบท ควรจะเป็นคำถามที่นักเรียนต้องใช้ความคิดที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประเมินผล รวมทั้งประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนรู้

2.2.3 ถ้าใช้คำถามมากกว่า 1 คำถาม ควรจะแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับเวลาตอบว่าควรจะใช้เวลาตอบแต่ละคำถามนานเท่าไร เพื่อจะได้เตือนนักเรียนไม่ให้ใช้เวลากับข้อใดข้อหนึ่งมากเกินไป และไม่มีเวลาตอบคำถามทุกข้อ

2.2.4 การใช้คำถามแบบอัตนัย (Essay) ไม่ควรจะให้ให้นักเรียนเลือกตอบ เพราะจะเป็นปัญหาในการตรวจ นักเรียนควรจะต้องตอบคำถามเดียวกัน เพื่อการตรวจจะได้มีเกณฑ์ให้คะแนนเหมือนกัน ถ้าหากให้โอกาสนักเรียนเลือกตอบก็เปรียบเสมือนว่านักเรียนไม่ได้สอบข้อทดสอบเดียวกัน

2.2.5 การเขียนคำถามควรจะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้ง และทราบว่าผู้ออกข้อสอบมีความคาดหวังอย่างไร

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 122) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ในเนื้อหาและจุดประสงค์ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล

พิสนุ พงศรี (2549, หน้า 125) ได้กล่าวถึง ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) หมายถึง

แบบทดสอบที่ใช้กันมากที่สุดในทางการศึกษา ไม่ว่าจะเพื่อการวิจัยหรือเพื่อการเรียนการสอน การคัดเลือก ฯลฯ ใช้เพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งย่อยออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1. แบบสอบมาตรฐาน (Standardize Test) เป็นแบบสอบที่ผ่านการทดลองใช้และพัฒนาจนมีคุณสมบัติต่าง ๆ ตามมาตรฐาน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบที่ใช้ในระดับชาติของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และต้องใช้สอบกับคนเป็นจำนวนมาก เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เป็นต้น

2. แบบทดสอบที่ครูสร้าง (Teacher Made) เป็นแบบสอบที่ครูสร้างขึ้น สอบตามรายวิชาที่สอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วมักจะสอบด้วยแบบสอบที่ครูสร้าง ซึ่งถ้าจะพัฒนาให้เป็นแบบสอบมาตรฐานก็ทำได้

ชวาล แพรัตกุล (2552, หน้า 74) ได้กล่าวถึงความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจากประสบการณ์ทั้งปวง ทั้งจากโรงเรียนและที่บ้าน ยกเว้นการวัดทางร่างกาย ความถนัด และทางบุคคล-สังคม อันได้แก่อารมณ์ และการปรับตัว เป็นต้น

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2553, หน้า 96) ได้กล่าวถึงความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ ความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วว่าบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดการเรียนรู้ของนักเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ว่ามีความรู้อยู่ในระดับใด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบมาตรฐาน และแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง

2. ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ดี

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545, หน้า 92) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ที่ดีไว้ 3 ประการ คือ

1. มีความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง เครื่องมือวัดสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการวัด หรือสามารถวัดได้ตรงจุดประสงค์ของการวัด

2. มีความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง เครื่องมือวัดมีลักษณะที่สามารถวัดได้คงที่ แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลงไปมา ไม่ว่าจะวัดกี่ครั้ง เมื่อไร ที่ไหน

3. ความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง เครื่องมือวัดที่มีข้อคำถาม ชัดเจน รัดกุม เด่นชัด การตรวจให้คะแนนมีมาตรฐาน สามารถแปลความหมายจากคะแนนเป็นพฤติกรรมได้ตรงกันไม่ว่าใครจะเป็นผู้วัด หรือผู้ตรวจให้คะแนน และไม่ว่าจะใช้วัดกี่ครั้ง ก็ได้ผลความสามารถที่แท้จริงของบุคคลนั้น ๆ ไม่แตกต่างกันทุกครั้ง

สุรางค์ ไควตระกูล (2553, หน้า 441) กล่าวถึงลักษณะของข้อทดสอบที่ดีควรมีคุณสมบัติที่ดีสองประการ คือ

1. ความตรงของมาตรวัด (Validity) หมายถึง คุณสมบัติของข้อทดสอบที่สามารถวัดสิ่งที่ผู้สร้างข้อสอบมีความประสงค์ที่จะวัดความตรงของมาตรวัด แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

1.1 ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง ข้อทดสอบสามารถวัดความรู้ในวิชาที่เรียน เช่น ถ้าข้อสอบสร้างเพื่อจะวัดความรู้นักเรียนชั้น ป.5 ว่ามีความรู้เกี่ยวกับเลขคณิตหรือไม่ ผู้สร้างข้อสอบจะต้องศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาเลขคณิตระดับ ป.5 และพยายามสุมตัวอย่างจากวัตถุประสงค์ และเนื้อหาเพื่อสร้างเป็นคำถาม ดังนั้น เนื้อหาของข้อทดสอบควรจะเป็นเนื้อหาอย่างเดียวกับเนื้อหาในหลักสูตร

1.2 ความตรงตามทฤษฎี (Construct Validity) หมายถึง คุณสมบัติของข้อทดสอบที่คะแนนจากข้อทดสอบมีความสัมพันธ์กับความคิดตามทฤษฎี เช่น ข้อทดสอบความวิตกกังวล (Anxiety) จะมีความตรงตามทฤษฎีก็ต่อเมื่อคะแนนที่ได้มีความสัมพันธ์กับความหมายของความวิตกกังวลของผู้สร้างข้อทดสอบ ข้อทดสอบจะต้องสามารถแยกผู้ที่มีความวิตกกังวลสูงจากผู้ที่มีความวิตกกังวลต่ำ หรือข้อทดสอบเกี่ยวกับความถนัดทางดนตรี ผู้ที่ได้คะแนนสูงควรจะเป็นผู้เล่นดนตรีได้เก่งกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำ

1.3 ความตรงตามทำนาย (Predictive Validity) หมายถึง คุณสมบัติของข้อทดสอบที่จะสามารถใช้คะแนนจากข้อทดสอบทำนายว่า นักเรียนที่ทำคะแนนได้ดีในวิชาใดวิชาหนึ่งจะทำคะแนนได้ดีในวิชานั้นในปีต่อไป บางครั้งก็ใช้คะแนนเป็นเครื่องช่วยเลือกอาชีพที่นักเรียนจะประกอบในอนาคต เช่น นักเรียนได้คะแนนสูงวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ อาจจะเป็นผู้มีความสำเร็จในการเลือกอาชีพวิศวกรรมศาสตร์ สรุปลแล้ว

ความตรงตามความสามารถที่จะทำนายได้ของข้อทดสอบ หมายถึง การใช้คะแนนของข้อทดสอบนั้นช่วยทำนายว่านักเรียนจะทำคะแนนได้ดีหรือไม่ดีอย่างไรในการเรียนขั้นสูงขึ้นไป

2. ความเที่ยงของมาตรวัด (Reliability) หมายถึง ความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อทดสอบหรือเครื่องมือที่วัด ทำให้เชื่อถือได้ว่าคะแนนที่ได้จะเหมือนหรือมีความคงเส้นคงวาไม่ว่าจะสอบกี่ครั้งก็ตาม เช่นเดียวกับตราชั่งที่มีความเที่ยงในการชั่งของสิ่งเดียวกัน จะได้น้ำหนักเท่ากันทุกครั้งซึ่งในการสร้างข้อทดสอบ นอกจากนี้ข้อทดสอบต้องมีความเที่ยงของมาตรวัดเพื่อความแน่ใจว่าคะแนนหรือข้อมูลที่ได้จากการทดสอบเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้และไม่เปลี่ยนแปลง

สมนึก ภัททิยธนี (2553, หน้า 67 – 71) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของแบบทดสอบวัดผล ดังต่อไปนี้

1. ความเที่ยงตรง (validity) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบทั้งฉบับที่สามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายที่ต้องการหรือวัด ในสิ่งที่ต้องการอย่างถูกต้องแม่นยำ เที่ยงตรงจึงเปรียบเหมือนหัวใจของการทดสอบ เป็นความสอดคล้องของแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์ในการวัด คือ วัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะวัด ความเที่ยงตรงแบ่งเป็น 3 ประเภท คือความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) ความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ (criterion-related validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (construct validity)

2. ความเชื่อมั่น (reliability) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบทั้งฉบับที่สามารถวัดได้คงเส้นคงวาไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะทำการสอบใหม่กี่ครั้งก็ตาม เป็นความคงเส้นคงวาของคะแนนที่ได้จากการทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบนั้นหลายๆ ครั้งกับผู้เข้าสอบกลุ่มเดียวกัน

3. ความยุติธรรม (Fair) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบในกลุ่มผู้เข้าสอบด้วยกันและไม่เปิดโอกาสให้ทำข้อสอบได้โดยการเดา

4. ความลึกของคำถาม (Searching) หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อนั้นจะต้องไม่ถามผิวเผินหรือถามประเภทความรู้ ความจำความเข้าใจ แต่ต้องให้นักเรียนนำความรู้ไปคิดดัดแปลงแก้ปัญหาแล้งจึงตอบได้

5. ความยั่วยุ (Exemplary) หมายถึง แบบทดสอบที่นักเรียนทำด้วยสนุกเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย

6. ความเจาะจงเฉพาะเจาะจง (Definition) หมายถึง ข้อสอบที่มีแนวทางหรือทิศทางคำถามตอบชัดเจนไม่คลุมเครือ ไม่แฝงกลเม็ดให้นักเรียนงง

7. ความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง เป็นคุณสมบัติของแบบทดสอบ 3 ประการ คือ

7.1 ตั้งคำถามให้ชัดเจน ทำให้ผู้เข้าสอบอ่านแล้วเข้าใจตรงกัน

7.2 การตรวจให้คะแนนตรงกัน แม้ว่าจะตรวจหลายครั้งหรือตรวจหลายคน

7.3 การแปลความหมายของคะแนนตรงกัน

8. ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง แบบทดสอบที่มีจำนวนข้อสอบมากพอประมาณ ใช้เวลาสอบพอประมาณประหยัดค่าใช้จ่าย จัดทำแบบทดสอบด้วยความประณีต ตรวจให้คะแนนได้รวดเร็ว รวมถึงสิ่งแวดล้อมในการสอบที่ดี

9. อำนาจจำแนก (discrimination) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกผู้เข้าสอบแบบทดสอบที่ดีจะต้องมีอำนาจจำแนกสูง เป็นประสิทธิภาพของข้อสอบในการจำแนกเด็กเก่งออกจาก เด็กอ่อน อำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง $+1$ ใช้สัญลักษณ์ r แทนอำนาจจำแนก

10. ความยาก (difficulty) หมายถึง ขึ้นอยู่กับทฤษฎีที่เป็นหลักยึด เช่น ตามทฤษฎีการวัดผลแบบอิงเกณฑ์นั้นความยากง่ายไม่ใช่สิ่งสำคัญ สิ่งสำคัญอยู่ที่ข้อสอบนั้นได้วัดในวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ ถ้าวัดได้จริงก็นับว่าเป็นข้อสอบที่ดีได้ แม้ว่าจะเป็นข้อสอบที่ง่ายก็ตามสัดส่วนของจำนวนผู้ทำข้อสอบถูกกับจำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมด ความยากมีค่าตั้งแต่ $0-1$ ใช้สัญลักษณ์ p แทนความยาก

สรุปได้ว่าลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ดีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ความตรงของมาตรวัด (Validity) และความเที่ยงของมาตรวัด (Reliability) และมีความเชื่อมั่น ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะต้องมีเนื้อหาตรงตามหลักสูตร ตรงตามทฤษฎี สามารถทำนายว่านักเรียนจะทำคะแนนได้ดีหรือไม่ดีในระดับสูงต่อไป และข้อสอบจะต้องทำให้เชื่อได้ว่าคะแนนที่ได้จากการทดสอบสามารถเชื่อถือได้ไม่เปลี่ยนแปลง

3. ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2553, หน้า 97– 99) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสอดคล้องกันว่า

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร การสร้างแบบทดสอบควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด วึ่งเป็นการระบุจำนวนข้อสอบและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดไว้
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เป็นผลการเรียนรู้ที่ครุมุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียน ซึ่งครูจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์
3. กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้างโดยการศึกษารายละเอียดหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ชนิดของข้อสอบที่จะใช้ว่าจะใช้แบบใด โดยต้องเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน แล้วศึกษาวิธีเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ
4. เขียนข้อสอบ ผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรและให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยอาศัยหลักและวิธีการเขียนข้อสอบที่ได้ศึกษาแล้วในขั้นที่ 3
5. ตรวจสอบข้อสอบ เพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้วในขั้นที่ 4 มีความถูกต้องตามหลักวิชา มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตร ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาทบทวนตรวจสอบอีกครั้งก่อนจัดพิมพ์และนำไปใช้
6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง เมื่อตรวจสอบข้อสอบเสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อสอบทั้งหมด จัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับทดลอง โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม
7. ทดสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ การทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเป็นวิธีการตรวจคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ต้องการสอนจริง แล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพ โดยสภาพการปฏิบัติงานจริงของทดสอบวัด

ผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียนมักไม่ค่อยมีการทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ ส่วนใหญ่นำแบบทดสอบไปใช้ทดสอบแล้วจึงวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงข้อสอบและนำไป

8. จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง จากผลการวิเคราะห์ข้อสอบ หากพบว่าข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือมีคุณภาพไม่ดี อาจจะต้องตัดทิ้ง หรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้มีคุณภาพดีขึ้น แล้วจึงจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับจริงที่จะนำไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป ดังภาพประกอบ 7



ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ที่มา: พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2553, หน้า 99

บุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 53-80) กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์เชิงเกณฑ์ สรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา ชั้นแรกจะต้องทำการวิเคราะห์ดูว่ามีหัวข้อเนื้อหาใดบ้างที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และที่จะต้องวัด แต่ละหัวข้อเหล่านั้นต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม หรือสมรรถภาพอะไร กำหนดออกมาให้ชัดเจน
2. กำหนดพฤติกรรมย่อยที่จะออกข้อสอบ จากชั้นแรก พิจารณาต่อไปว่า จะวัดพฤติกรรมย่อยอะไรบ้าง อย่างละเอียดข้อ พฤติกรรมย่อยดังกล่าว คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั่นเอง เมื่อกำหนดจำนวนข้อที่ต้องการจริงเสร็จแล้ว ต่อมาพิจารณาว่าจะต้องออกข้อสอบเกินไว้กี่ข้อ ควรออกเกินไม่ต่ำกว่า 25% ทั้งนี้ เนื่องจากหลังจากที่นำไปทดลองใช้และวิเคราะห์หาคุณภาพของข้อสอบรายข้อแล้ว จะตัดข้อที่มีคุณภาพไม่เข้าเกณฑ์ออก ข้อสอบที่เหลือจะได้ไม่น้อยกว่าจำนวนที่ต้องการจริง
3. กำหนดรูปแบบของข้อคำถามและศึกษาวิธีเขียนข้อสอบ ขั้นตอนนี้จะเป็นการตัดสินใจว่าจะใช้คำถามรูปแบบใด และศึกษาวิธีเขียนข้อสอบ เช่น ศึกษาหลักในการเขียนข้อคำถามแบบนั้น ๆ ศึกษาวิธีเขียนข้อสอบเพื่อจุดประสงค์ประเภทต่าง ๆ ศึกษาเทคโนโลยีในการเขียนข้อสอบ เพื่อที่จะได้นำมาใช้ในการเขียนข้อสอบของตน
4. เขียนข้อสอบ ลงมือเขียนข้อสอบตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมตามตารางที่ได้กำหนดจำนวนข้อสอบของแต่ละจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมไว้และใช้รูปแบบเทคนิคการเขียนข้อสอบตามที่ได้ศึกษาในขั้นตอนที่ 3
5. ตรวจสอบข้อสอบ นำข้อสอบที่ได้เขียนไว้แล้วในขั้นตอนที่ 4 มาพิจารณา ทบทวนอีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาตามความถูกต้องของหลักวิชา แต่ละข้อวัดพฤติกรรมย่อย หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการหรือไม่ ภาษาที่ใช้เขียนมีความชัดเจนเข้าใจง่ายหรือไม่ ตัวถูกตัวลวงเหมาะสมเข้าเกณฑ์หรือไม่ ทำการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา นำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและข้อสอบที่วัดแต่ละจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา จำนวนไม่ต่ำกว่า 3 คน พิจารณาว่า ข้อสอบแต่ละข้อวัดตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้นั้นหรือไม่ โดยใช้วิธีของโรวินลลี (Rovinelli) และ แฮมเบิลตัน (R.K. Hambleton) ดังตัวอย่าง
7. พิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง นำข้อสอบทั้งหมดที่ผ่านการพิจารณาว่าเหมาะสมเข้าเกณฑ์ในขั้นตอนที่ 6

8. มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบ มีคำชี้แจงเกี่ยวกับแบบทดสอบ วิธีตอบ จัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

9. ทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพและปรับปรุงนำเอาแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยสอบในช่วงแรกของการเรียนวิชานั้น เรียกว่าการสอบก่อนเรียน และนำแบบทดสอบเดิมมาสอบกับกลุ่มตัวอย่างเดิมอีกครั้งหนึ่ง หลังจากการเรียนวิชานั้นจบแล้ว เรียกว่าการสอบหลังเรียน

10. นำเอาผลการสอบสองครั้งมาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกของข้อสอบ รายข้อ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตามแบบอิงเกณฑ์ คัดเลือกข้อสอบที่มีอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ตามจำนวนที่ต้องการหาความเชื่อมั่นแบบอิงเกณฑ์

9.4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใดเป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพทางสมองซึ่งเป็นผลจากการได้รับการฝึกฝนอบรมในช่วงที่ผ่านมา การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถวัดได้ 2 แบบตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิธีสอนดังนี้

1) การวัดด้านปฏิบัติเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงความสามารถในรูปของการกระทำจริง

2) การวัดด้านเนื้อหาเป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนรวมถึงพฤติกรรมทางความสามารถด้านต่าง ๆ สามารถวัดได้โดยใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์

สรุปได้ว่าในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชานั้นสามารถวัดได้ 2 แบบ คือ การวัดด้านการปฏิบัติและการวัดด้านเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิธีสอน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีเนื้อหาใน เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยการหาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ค่าความยากง่ายของข้อสอบ ค่าอำนาจ และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา

1.1 งานวิจัยในประเทศ

บุษบา พรหมภักดี (2552, หน้า 65 – 66) ได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โมเดลชิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านสะกดคำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โมเดลชิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านสะกดคำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนมีคะแนนการอ่านสะกดคำเฉลี่ยร้อยละ 87.53 และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 82.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ความสนใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โมเดลชิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านสะกดคำ พบว่านักเรียนมีความสนใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ ขอบ

มธุรส วงศ์อำไพ (2553, หน้า 99 – 96) ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบความรู้ ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โมเดลชิปปากับการจัดการเรียนรู้ปกติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้ทางนาฏศิลป์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โมเดลชิปปาสูงกว่าการได้รับการจัดการเรียนรู้ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โมเดลชิปปาสูงกว่าการได้รับการจัดการเรียนรู้ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โมเดลชิปปาสูงกว่าการได้รับการจัดการเรียนรู้ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทิพพภา นิมสุวรรณ (2552, หน้า 102 – 103) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กับการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กับการจัดการเรียนรู้แบบโมเดลชิปปาไม่แตกต่างกัน เพราะจากการสังเกตพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดีในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล การแสดงความสามารถในการวิเคราะห์ การ

สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การแสดงผลงานที่สร้างความภูมิใจให้กับนักเรียน บรรยายภาค
สนุกสนาน นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
โดยเฉพาะเมื่อมีการนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่มมาแลกเปลี่ยนกัน

อัญชลี สอนชา (2548, หน้า 156) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการ
เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง สำนวน
สุภาษิต คำพังเพย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการ
เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง สำนวน
สุภาษิต คำพังเพย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 93.24/84.74 ซึ่งสูงกว่า
เกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่ากับ 0.7746
แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 77.46 และนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความ
พึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปาอยู่ในระดับมาก

ชุตินา ช่อวงศ์ (2551, หน้า 83) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการ
คิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา เรื่อง ลอยกระทง กลุ่ม
สาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง
ลอยกระทง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 83.68/83.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้
2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7048 แสดงว่านักเรียนมี
ความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 70.48 3. นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ
ซิปปา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิเคราะห์หลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประทีนทิพย์ พรไชยยา (2552, หน้า 129) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
การคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อการเรียนภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต (ภาษาพาที) ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญากับการ
จัดการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 และ 5/4
โรงเรียนอนุบาลสกลนครสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2551 จำนวน 92 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้ตาม
แนวทฤษฎีพหุปัญญา กับกลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบซิปปา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
การคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อการเรียนหลังเรียนไม่แตกต่างกัน

1.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Garcia (1998, pp. 3459–A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านเขียนสะกดคำจากรูปแบบการสอนสะกดคำ 2 รูปแบบ คือ การสอนสะกดคำแบบให้นักเรียนฝึกเองกับการสะกดคำตามหนังสือ โดยครูแต่ละกลุ่มจะสอนโดยใช้โปรแกรมการสอนอ่านเหมือนกัน และการสอนเขียนทุกวันตามเวลาที่กำหนดไว้ การสอบใช้การสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการศึกษาพบว่า การสอนสะกดคำแบบให้นักเรียนฝึกเองมีผลดีกว่าการสอนสะกดคำตามตำราในด้านการอ่านคำศัพท์และการวิเคราะห์คำศัพท์ นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในเรื่องจำนวนคำศัพท์ที่ใช้ในระดับที่สูงกว่าประถมหนึ่ง ความยาวของประโยคและจำนวนหน่วยคำนอกจากนี้ นักเรียนสะกดคำโดยนักเรียนคิดเอง มีการอ่านทบทวน การเขียนคำ วิเคราะห์คำที่ใช้ ตลอดจนมีการช่วยเหลือหรือชักถามเพื่อน เพื่อช่วยในการสะกดคำบ่อยครั้งมากกว่านักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง และนักเรียนที่เรียนสะกดคำจากตำราใช้พจนานุกรมบ่อยครั้งมากกว่านักเรียนอีกกลุ่ม

Bouchard (2002, Web Site) ได้ศึกษาความรู้เรื่องคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากความผิดพลาดในการอ่านกับการสะกดคำแม้ว่าเขามีความพยายามอย่างมากระหว่างระหว่างการอ่านและการสะกดคำแต่การปฏิบัติงานการอ่านและการสะกดคำของนักเรียนก็มักจะยังแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในความถูกต้องและความผิดพลาดของคำ การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาการสะกดคำตามความรู้เรื่องคำเชิงพัฒนาใน 4 ด้าน ผลการวิเคราะห์ พบว่า การปฏิบัติงานการอ่านของนักเรียนดีกว่าการปฏิบัติงานการสะกดคำอย่างมีนัยสำคัญและพบว่ามีผลของรายงานอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความรู้เรื่องคำของนักเรียน ความผิดพลาดด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนต่อไปพบว่า ความผิดพลาดเกี่ยวข้องกับลักษณะทางอักษรวินิจฉัยที่เหมือนกันในทุกงานในที่สุด จากการศึกษาการให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการสะกดคำและความรู้เรื่องคำของทักษะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของครูพบว่า การให้คะแนนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการปฏิบัติจริงของนักเรียนในผลสัมฤทธิ์ทางการสะกดคำและความรู้เรื่องคำ แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการตัดสินใจในการสอน

Boyadjian–Samawi (2006, unpagged) ได้ศึกษาการสอนและการประเมินการคิดวิเคราะห์ทำให้มีผลประโยชน์อย่างมากแก่พยาบาล การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่พาลซึ่งเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของการสอนและการวัดการคิดวิเคราะห์ จุดประสงค์ของการศึกษาจะทำการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน ออกแบบกลุ่มควบคุม จุดประสงค์

แรกจะสำรวจผลกระทบแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสอนว่ามีความเชี่ยวชาญของพยาบาลอายุรเวทกับพยาบาลอาวสุ จุดประสงค์ที่สองประเมินค่าความชำนาญ การค้นคว้า David อาศัยทฤษฎีของ Ausubel ตัวอย่างนักเรียน 32 คน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญและนักเรียนกลุ่มควบคุม 45 คน ผลการทดสอบล่วงหน้า คะแนนทดสอบทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหน่วยควบคุมไม่แตกต่างกัน

Lampert (2006, pp 15-228) ได้ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในการคิดวิเคราะห์ระหว่างศิลปะและการไม่มีศิลปะของนักศึกษาปริญญาตรีความสอดคล้องของการวิจัยที่จะศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมและการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักสูตรพื้นฐานว่ามีอิทธิพลเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับหรือไม่ การวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ในศิลปะแบบสืบเสาะเป็นฐาน สามารถสังเคราะห์สิ่งเหล่านั้นและผลของการศึกษายังชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของนักเรียนแน่ชัด การศึกษาในบทความนี้ได้รายงานข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับแนวโน้มประโยชน์จากการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลจาก แครลิสฟอเนียร์หรือ CCTDI เครื่องมือการสำรวจข้อมูลรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง 141 ของนักศึกษาปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยของรัฐในสหรัฐ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีศิลปะและไม่มีศิลปะ ทั้งกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ เมื่อกลุ่มที่ถูกเปรียบเทียบ กลุ่มผู้ใหญ่แสดงว่ามีนัยสำคัญสูงกว่ากลุ่มวัยรุ่น นักเรียนที่มีศิลปะมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีศิลปะอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบชีปปา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเองและต้องพึ่งการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมทั้งต้องอาศัยทักษะกระบวนการต่างๆ เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ซึ่งการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง และความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจะมีความลึกซึ้งและอยู่คงทนมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาการครบทั้งสี่ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และสติปัญญา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เทพาวณี วิณิชำธร (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ โรงเรียนสาธิตบางนา จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2547

จำนวน 23 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงสมร สารแสน (2550, หน้า 135-136) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองกุ้งประชารัฐบำรุง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน 2) ขั้นสอน เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนสรุปองค์ความรู้ และ 4) ขั้นวัดผล เป็นขั้นการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนได้ความรู้จากสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่นำเนื้อหาบูรณาการ และเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะหลายๆ ด้าน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 75 และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ร้อยละ 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 83.33

วรรัตน์ อินทรา (2551, หน้า98) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าระดับสภาพการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สภาพการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GPA) ด้านหลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไข ความรอบรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสภาพการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านหลักความมีเหตุผล และด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .55

วิภา วงศ์อำมาตย์ (2556, หน้า189 – 190) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค4 MAT ร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาแพดหนองบัวลิม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 9 โรงเรียน จำนวน 323 คนกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนบ้านท่างาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 23 คน ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีประสิทธิผลของคู่มือการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค4 MAT ร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.64356 คิดเป็นร้อยละ 64.36 แสดงว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 64.36 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยคู่มือการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค4 MAT ร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน ด้วยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในรายวิชาต่างๆ โดยเฉพาะในวิชาภาษาไทย สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิธีการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนวิชาภาษาไทย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบซิปปา เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเองและต้องฟังการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน บุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

รวมทั้งต้องอาศัยทักษะกระบวนการต่างๆ เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ซึ่งการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อผู้เรียนเมื่อส่งผลต่อการคิดแล้วจะทำให้สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอีกทางหนึ่ง ทำให้ได้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์